

**RDLP
w Katowicach**

***Program Ochrony
Przyrody***

**Plan urządzenia lasu
dla Nadleśnictwa Rybnik
na okres 01.01.2017 r. – 31.12.2026 r.**

**REGIONALNA DYREKCJA LASÓW PAŃSTWOWYCH
W KATOWICACH**

Nadleśnictwo Rybnik

**Obręby: Paruszowiec
Rybnik
Żory**

PLAN URZĄDZENIA LASU

na okres gospodarczy
od 1 stycznia 2017 r. do 31 grudnia 2026 r.

PROGRAM OCHRONY PRZYRODY

**Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej
Oddział w Krakowie**

**Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Krakowie
ul. Senatorska 15, 30-106 Kraków**

tel. (12) 421 95 42, faks (12) 421 66 94 sekretariat@krakow.buligl.pl www.krakow.buligl.pl NIP: 525-000-78-85

Wykonano na zlecenie
Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach
Kraków 2016

Wykonawca
Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Krakowie
ul. Senatorska 15, 30-106 Kraków
tel. (12) 421 95 72, faks (12) 421 66 94
e-mail: sekretariat@krakow.buligl.pl

Program opracował zespół w składzie:

mgr inż. Jan Górniak
mgr inż. Łukasz Soboń
mgr inż. Aleksandra Jasińska-M'Bodj

Spis treści

WSTĘP	7
1. Ogólna charakterystyka Nadleśnictwa	8
1.1. Położenie	8
1.2. Regionalizacja fizycznogeograficzna i przyrodniczo – leśna.....	11
1.2.1. Charakterystyka mezoregionów	13
1.3. Klimat	14
1.4. Wody powierzchniowe i podziemne	17
1.5. Gleby.....	20
1.6. Siedliska leśne	23
1.7. Struktura użytkowania ziemi w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa	25
1.8. Ilość i wielkość kompleksów leśnych.....	27
1.9. Funkcje lasów	28
1.10. Wybrane zagadnienia z zakresu turystyki i rekreacji.....	29
2. Szczególne formy ochrony przyrody	34
2.1. Rezerwaty przyrody	34
2.1.1. Rezerwaty istniejące	34
2.1.2. Rezerwaty projektowane	34
2.2. Parki krajobrazowe.....	34
2.3. Obszary chronionego krajobrazu	35
2.4. Zespoły przyrodniczo – krajobrazowe	37
2.5. Europejska sieć obszarów chronionych – Natura 2000.....	38
2.5.1. Siedliska przyrodnicze	39
2.6. Pomniki przyrody.....	41
2.7. Użytki ekologiczne	42
2.8. Ochrona gatunkowa	43
2.8.1. Prawnie chronione i rzadkie gatunki roślin	43
2.8.2. Prawnie chronione gatunki zwierząt.....	45
2.8.3. Gatunki i siedliska specjalnej troski.....	49
3. Pozaustawowe formy ochrony przyrody	51
3.1. Lasy o charakterze zbliżonym do naturalnego	52
3.2. Lasy o nadzwyczajnym bogactwie florystycznym	52
3.3. Lasy na siedliskach wilgotnych i bagiennych	53
3.4. Drzewostany naturalnego pochodzenia	54
3.5. Leśne zasoby genowe	55
3.5.1. Wyłączone drzewostany nasienne	55
3.5.2. Gospodarcze drzewostany nasienne	55
3.5.3. Drzewostany zachowawcze	56
3.5.4. Uprawy nasienne	56
3.5.5. Uprawy pochodne	56
3.6. Lasy o szczególnych walorach przyrodniczych	57
3.7. Drzewa cenne	57
3.8. Parki zabytkowe	59
4. Walory przyrodniczo – leśne	60
4.1. Charakterystyka drzewostanów	60
4.1.1. Struktura gatunkowa i warstwowa.....	60
4.1.2. Pochodzenie drzewostanów	63
4.1.3. Struktura wiekowa i miąższościowa	63
4.1.4. Zgodność składu gatunkowego z siedliskiem	65

4.1.5. Zasoby drzewne	66
5. Zagrożenie ekosystemów leśnych	67
5.1. Ocena zdrowotnego i sanitarnego stanu lasów	67
5.2. Zanieczyszczenia przemysłowe	67
5.3. Stan wód powierzchniowych	68
5.4. Zagrożenia biotyczne	68
5.4.1. Szkodniki owadzie	68
5.4.2. Grzyby patogeniczne	69
5.4.3. Szkody od zwierzyny	69
5.5. Szkody abiotyczne	69
5.6. Zagrożenia antropogeniczne	69
6. Wytyczne do organizacji gospodarstwa leśnego, regulacji użytkowania oraz wykonywania prac leśnych	70
7. Plan działań z zakresu ochrony przyrody	74
7.1. Kształowanie stosunków wodnych	74
7.2. Kształowanie granicy polno - leśnej	76
7.3. Kształowanie strefy ekotonowej	77
7.4. Ochrona bioróżnorodności	78
7.5. Akumulacja drewna drzew martwych	79
8. Rozwój rekreacji i turystyki	80
9. Edukacja ekologiczna	81
10. Zestawienie zadań z zakresu ochrony przyrody	83
11. Zdjęcia	85
12. Załączniki	92
12.1. Lokalizacja chronionych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt	92
12.2. Wykaz drzewostanów o szczególnych walorach przyrodniczych	97
13. Literatura	101
14. Kronika	102

WSTĘP

Wejście Polski do Unii Europejskiej w roku 2004 spowodowało, że ogólne podejście do ochrony przyrody nabrało nieco innego wymiaru. Oczywistym jest fakt, że regulacje w zakresie szeroko pojętej ochrony przyrody przed przystąpieniem do Wspólnoty Europejskiej miało niezwykle znaczenie i regulowane było na poziomie Krajowym bardzo dokładnie. Oprócz tego zobowiązania Polski do zachowywania wytycznych m.in. konferencji w Strasburgu (1990), Helsinkach (1993) i Lizbonie (1998) spowodowało, że opracowano i przyjęto w 1990 r. „Politykę Ekologiczną Państwa”, oraz uchwalono w 1991 r. fundamentalne dla ochrony przyrody ustawy: Ustawę o lasach i Ustawę o Ochronie Przyrody. W 2001 r. uchwalono ustawę: Prawo ochrony środowiska, natomiast w roku 1997 Rada Ministrów zatwierdziła dokument pt. „Polityka Leśna Państwa”.

Samo przystąpienie do UE spowodowało, że Polska musiała podjąć dalsze starania nad dostosowaniem swojego ustawodawstwa do szerszych ram Wspólnotowych. Zostały wyznaczone obszary istotne dla wspólnej (całościowej) ochrony przyrody spełniające niejako funkcję rezerwaru cennych gatunków roślin zwierząt czy też siedlisk przyrodniczych. Sprawilo to, że decyzje podejmowane w odniesieniu do przedmiotów ochrony zlokalizowanych na gruntach LP muszą spełniać rolę zadań ochronnych w stosunku do elementów środowiska ważnych dla Wspólnoty.

W nowoczesnym ustawodawstwie leśnym rezygnuje się z priorytetu funkcji surowcowej, na rzecz funkcji ekologicznych: obiegu wody (szerzej – materii i energii), ochrony gleb, powietrza, oraz funkcji społecznych – rekreacyjnych, zdrowotnych, oświatowych, krajobrazowych. Nie oznacza to rezygnacji z funkcji ekonomicznych, a jedynie uznanie ich wymiennosci z pozostałymi. Jest to podstawowa cecha wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej, a podstawowymi, ustawowymi zasadami jej prowadzenia są:

- powszechna ochrona lasów
- trwałość utrzymania lasów
- ciągłość i zrównoważone wykorzystanie wszystkich funkcji lasów
- powiększanie zasobów leśnych

Od 1996 r. jest sporządzany Plan Ochrony Przyrody dla Nadleśnictw, jako część Planu Urządzenia Lasu. Niewątpliwie zasady zagospodarowania lasów zebrane w „Instrukcjach”, „Zasadach” i „Zarządzeniach”, zapewniają gospodarkę leśną zgodną z nowoczesnymi, ekologicznymi zasadami, jednak Program Ochrony Przyrody pozwala bardziej wyeksponować przyrodnicze wartości obszaru Nadleśnictwa. Może też wpływać na postanowienia gospodarcze wynikające z inwentaryzacji lasów.

Pilotowana przez Departament Leśnictwa MOSZNiL idea „Programów ochrony przyrody w nadleśnictwie” dotyczy obecnie wyłącznie lasów będących własnością Skarbu Państwa i znajdujących się w zasięgu terytorialnym poszczególnych Nadleśnictw.

Celem tego programu jest:

- zobrazowanie bogactwa przyrodniczego lasów,
- przedstawienie walorów przyrodniczych i zagrożeń lasów,
- doskonalenie gospodarki leśnej i sposobów sprawowania ochrony przyrody, w tym doskonalenie prac hodowlano – urządzeniowych, ze szczególnym uwzględnieniem wyników prac glebowo – siedliskowych;
- prezentacja obiektu na tle regionu i kraju,
- ustalenie hierarchii grup funkcji poszczególnych kompleksów leśnych,
- wskazanie nowych przedmiotów ochrony oraz określenie celów i metod ochrony,
- uświadomienie wszystkim grupom społeczeństwa obecnych i potencjalnych zagrożeń lasów i środowiska przyrodniczego.

Niniejszy Program aktualizowano zgodnie z „Instrukcją urządzania lasu” z roku 2012. „Program Ochrony Przyrody stanowi odrębne opracowanie, z okresem obowiązywania jak Plan urządzenia gospodarstwa leśnego dla Nadleśnictwa Rybnik tj. od 1.01.2017 r. do 31.12.2026 r. W Programie Ochrony Przyrody nie są podawane tzw. „dane wrażliwe”

dotyczące szczegółowej lokalizacji występowania gatunków chronionych roślin i zwierząt. Dane te zostały ujęte w specjalnym niepodlegającym upublicznieniu załączniku do planu, a także w skróconych informacjach przeznaczonych dla leśniczych - bezpośrednich realizatorów „Planu”. Wyciągi dla leśniczych również nie podlegają upublicznieniu.

1. Ogólna charakterystyka Nadleśnictwa

1.1. Położenie

Nadleśnictwo Rybnik leży w całości na terenie województwa śląskiego, a według systemu administracyjnego Lasów Państwowych wchodzi w skład Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Katowicach. W granicach RDLP usytuowane jest w południowej części zasięgu, opierając się o granicę państwa.

Nadleśnictwo Rybnik składa się z trzech obrębów leśnych: Paruszowiec, Rybnik i Żory, podzielonych na 16 leśnictw.

Powierzchnia ogólna gruntów nadleśnictwa ze współwłasnością wynosi 20459,45 ha, w tym:

1. Grunty leśne zalesione	19074,41 ha
2. Grunty leśne niezalesione	353,35 ha
3. Grunty związane z gosp. leśną	590,85 ha
4. Grunty nieleśne	440,84 ha

Współwłasności istnieją na gruntach nieleśnych – 0,31 ha. Powierzchnia zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa wynosi około 1055 km² (105500 ha). Lesistość wynosi 23%.

Położenie Nadleśnictwa na tle podziału administracyjnego RDLP Katowice

W zasięgu Nadleśnictwa Rybnik leży 28 gmin z 11 powiatów, w tym 5 miast na prawach powiatów. Na gruntach gminy Mszana i fragmentach miasta Zabrze nie ma gruntów Nadleśnictwa.

Charakterystyka regionu

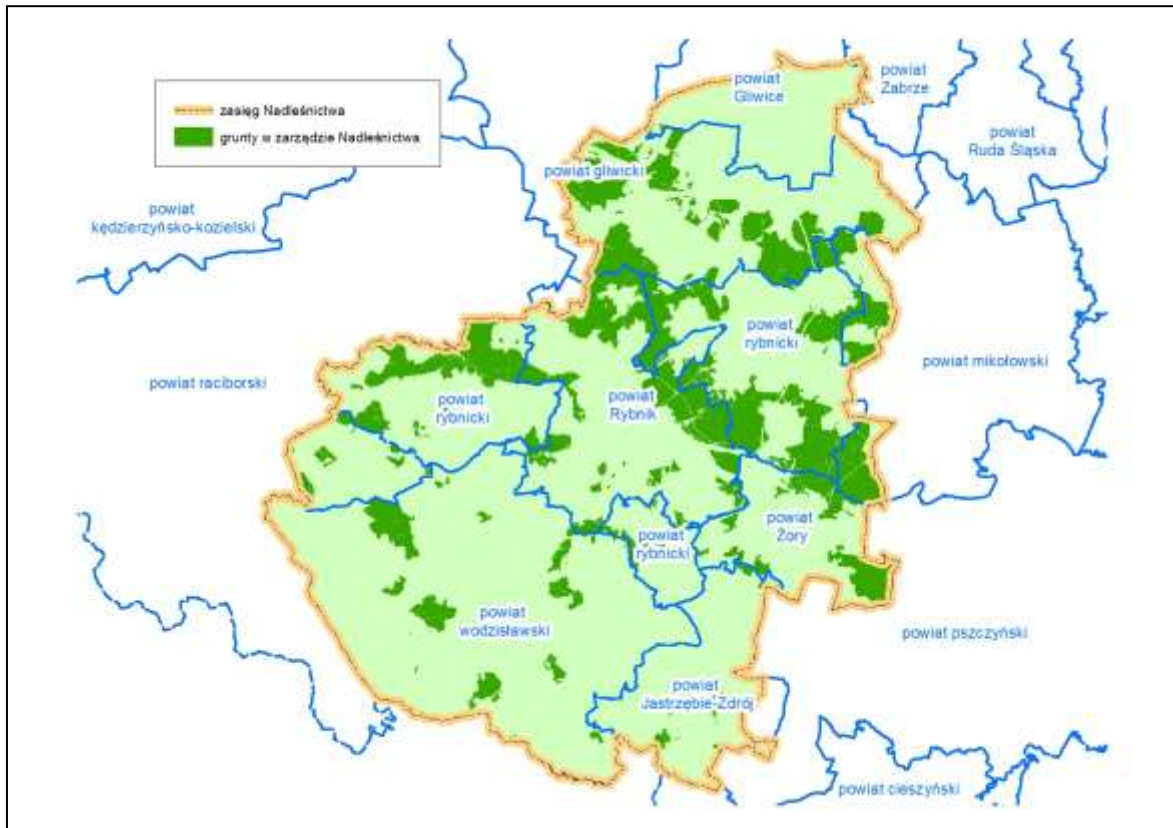
Gmina (całe gminy)	Powierzchnia [km ²]	Ludność [tys.]	Powierzchnia lasów ogółem* [ha]	Lesistość [%]
Czerwionka-Leszczyny- gmina wiejsko-miejska	115	42 025	4 520,69	39,40
Gaszowice	20	9 371	50,67	2,6
Gierałtówice	38	11 624	379,92	10,0
M. Gliwice	134	184 415	**bd	**bd
Godów	38	13 468	393,03	10,3
Gorzyce	64	20 762	828,31	12,8
M. Jastrzębie- Zdrój	85	90 794	**bd	**bd
Jejkowice	8	4 045	185,47	24,4
Knurów	34	38 859	1 280,73	37,7
Kornowac	26	5 053	253,04	9,7
Lubomia	42	7 946	552,52	13,2
Lyski	57	9 603	2 120,79	37,0
Markłowice	14	5 439	112,98	8,3
Mszana	31	7 466	52,80	1,7
Ornontowice	15	5 963	387,12	25,1
Orzesze	84	20 194	4 310,04	51,4
Pilchowice	70	11 451	2 146,34	30,7
Pszów	20	14 293	255,01	12,5
Racibórz	75	55 710	230,13	3,1
Radlin	13	18 028	116,07	9,3
M. Rybnik	148	140 052	**bd	**bd
Rydułtowy	15	21 763	22,57	1,5
Sośniowice- gmina wiejsko- miejska	116	8 682	6 704,17	57,5
Suszec	75	11 999	2 636,92	35,1
Świerklany	24	12 106	329,50	13,6
Wodzisław Śląski	50	48 864	382,65	7,7
M. Zabrze	80	178 357	**bd	**bd
M. Żory	65	62 051	**bd	**bd
Razem	1 556	1 060 383	28 251,47	18,18

* wartości odnoszące się do powierzchni całych gmin, nie uwzględniające zasięgu Nadleśnictwa, na podstawie Statystycznego Vademecum Samorządowca 2015.

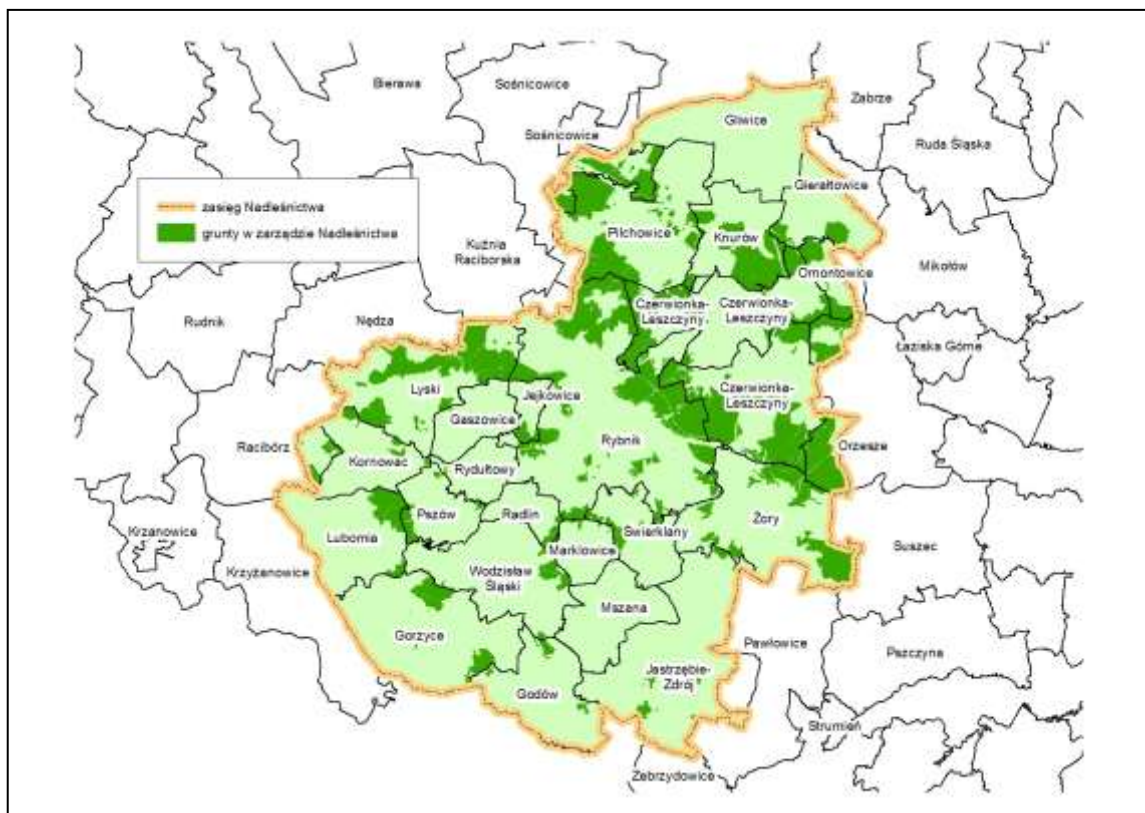
** bd- dla wymienionych gmin w Vademecum Samorządowca nie występują opisywane wartości

Współrzędne geograficzne wysuniętych punktów Nadleśnictwa wynoszą:

punkt północny:	18°40'29"	50°18'06"
punkt wschodni:	18°47'51"	50°12'37"
punkt południowy:	18°37'31"	49°53'47"
punkt zachodni:	18°14'18"	50°03'11"

Położenie Nadleśnictwa Rybnik na tle podziału administracyjnego powiatów

Położenie Nadleśnictwa Rybnik na tle podziału administracyjnego gmin

Siedziba Nadleśnictwa Rybnik mieści się w centralnej części zasięgu, w oddziale 6 h, leśnictwa Chwałęcice, obrębu Rybnik.

Adres siedziby Nadleśnictwa:

Ulica Kościuszki 36, 44 – 200 Rybnik

telefon: (32) 422 37 48

adres e-mail: rybnik@katowice.lasy.gov.pl

strona internetowa: www.rybnik.katowice.lasy.gov.pl

1.2. Regionalizacja fizycznogeograficzna i przyrodniczo – leśna

Położenie przyrodniczo - leśne

Według podziału na regiony przyrodniczo-leśne obowiązujących w Lasach Państwowych (Zasady hodowli lasu 2012) Nadleśnictwo Rybnik należy do dwóch krain i pięciu mezoregionów:

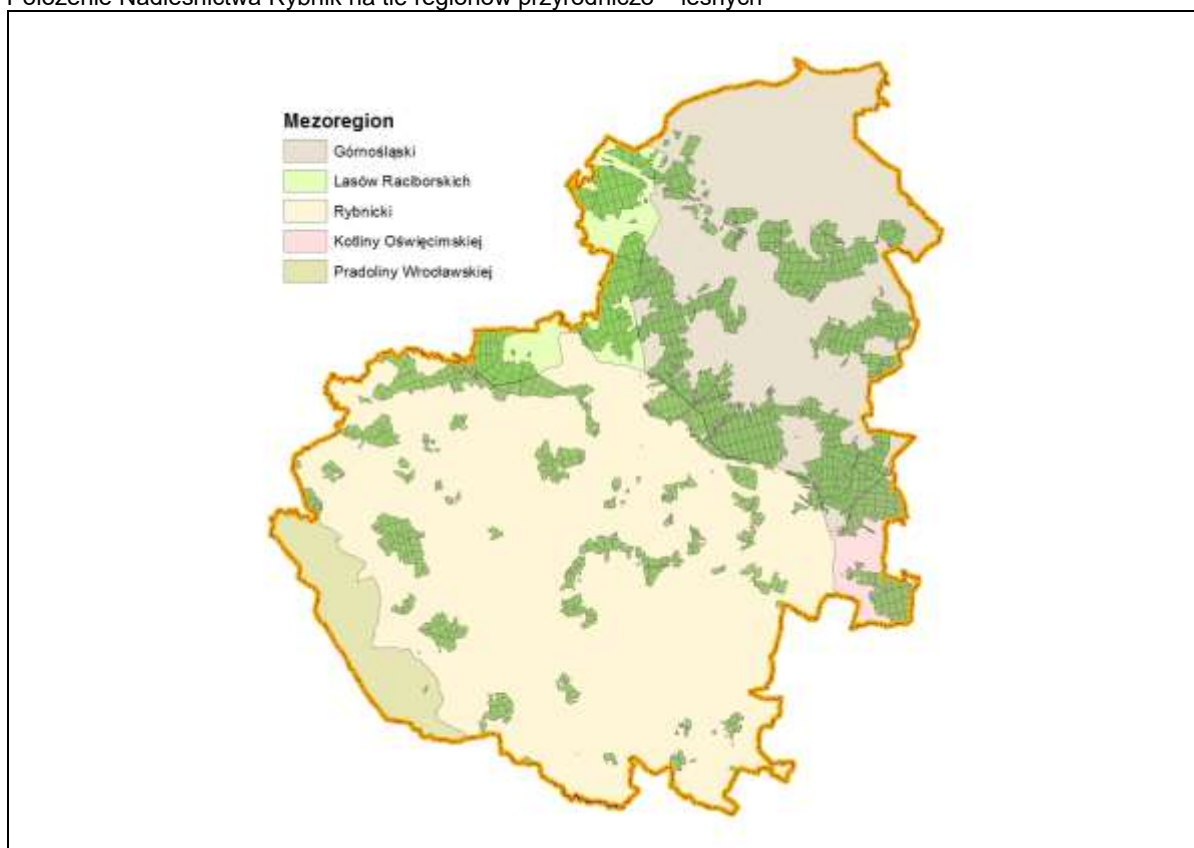
Krainy VI - małopolskiej

- o mezoregionu 16 - Górnosląskiego
- o mezoregionu 17 - Kotliny Oświęcimskiej

Krainy V – śląskiej

- o mezoregionu 16 – Pradoliny Wrocławskiej
- o mezoregionu 22 – Lasów Raciborskich
- o mezoregionu 23 - Rybnickiego

Położenie Nadleśnictwa Rybnik na tle regionów przyrodniczo – leśnych

Położenie fizyczno - geograficzne wg Kondrackiego:

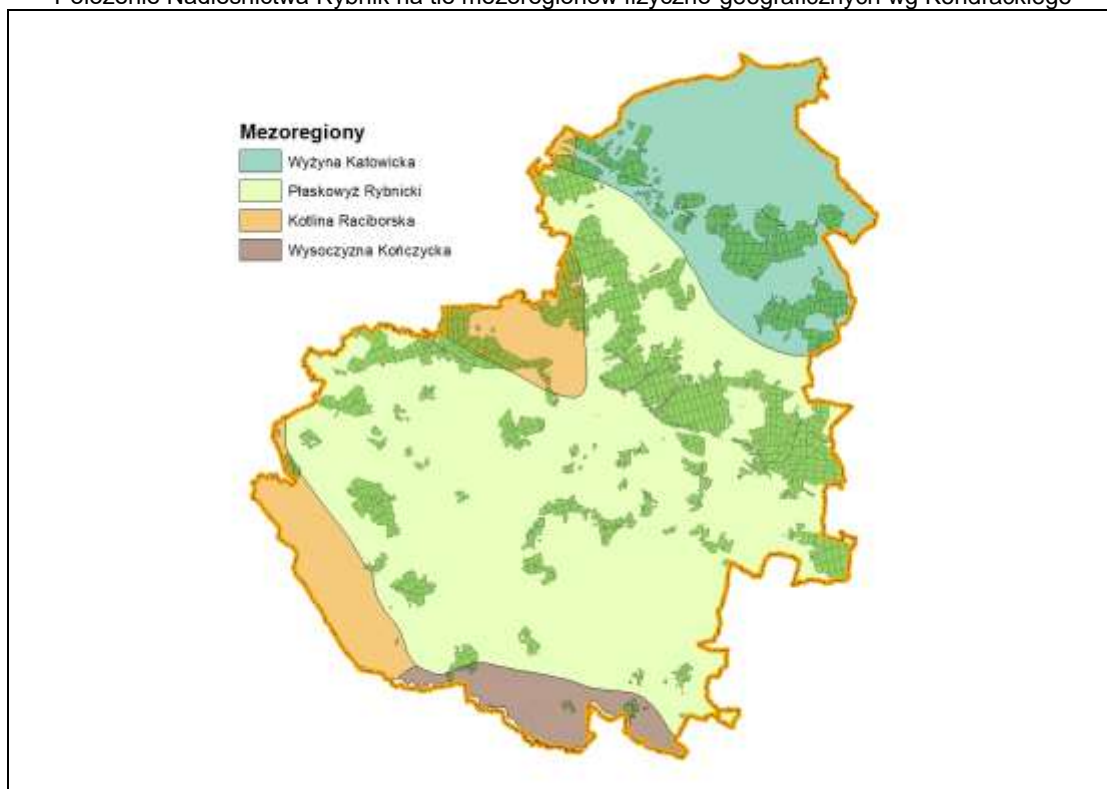
Obszar: Europa Zachodnia

Podobszar: 3 - Pozaalpejska Europa Środkowa

Prowincja: 31 - Niż Środkowoeuropejski

Podprowincja:	318	- Niziny Środkowopolskie
Makroregion:	318.5	- Nizina Śląska
Mezoregion:	318.59	- Kotlina Raciborska
Podobszar:	3	- Pozaalpejska Europa Środkowa
Prowincja:	34	- Wyżyny Polskie
Podprowincja:	341	- Wyżyna Śląsko - Krakowska
Makroregion:	341.1	- Wyżyna Śląska
Mezoregion:	341.13	- Wyżyna Katowicka
Mezoregion:	341.15	- Płaskowyż Rybnicki
Podobszar:	5	- Karpaty, Podkarpacie i Nizina Panońska
Prowincja:	51	- Karpaty Zachodnie i Podkarpacie
Podprowincja:	512	- Północne Podkarpacie
Makroregion:	512.1	- Kotlina Ostrawska
Mezoregion:	512.11	- Wysoczyzna Kończycka

Położenie Nadleśnictwa Rybnik na tle mezoregionów fizyczno-geograficznych wg Kondrackiego

Regionalizacja geobotaniczna (Matuszkiewicz J. M., 2008)

- B Dział Brandenbursko – Wielkopolski
- B.5 Kraina Dolnośląska
- B.5.4 Okręg Płaskowyżu Głubczyckiego
- B.5.4.e Podokręg Doliny Odry
- B.5.4.f Podokręg Doliny Dolnej Nisy Kłodzkiej

- C Dział Wyżyn Południowopolskich
- C.3 Kraina Górnośląska
- C.3.2 Okręg Rybnicko – Kędzierzyński
- C.3.2.c Podokręg Rybnicki

- C.3.2.d Podokręg Wodzisławski
- C.3.1 Okręg Górnośląski Właściwy
- C.3.1.a Podokręg Zabrzeńsko – Tarnogórski
- C.3.1.r Podokręg Gliwicko – Knurowski
- C.3.1.p Podokręg Mikołowski
- C.7 Kraina Kotliny Oświęcimskiej
- C.7.1 Okręg Oświęcimski
- C.7.1.a Podokręg Kobiórski
- C.7.1.b Podokręg Pszczyński

1.2.1. Charakterystyka mezoregionów

Mezoregion Górnośląski (VI-16)

Powierzchnia ogólna mezoregionu wynosi 2718 km², z czego lasy i ekosystemy seminaturalne zajmują 32%. Występują krajobrazy naturalne peryglacialne równinne i faliste, rzadko wzgórzowe. Jeszcze rzadziej pojawiają się krajobrazy wyżyn i niskich gór: węglanowe i gipsowe erozyjne zwartych masywów ze skałami. Zachodnia część mezoregionu obejmuje tereny, które były w zasięgu zlodowacenia Odry. Przeważają tam gliny zwałowe, piaski i żwiry lodowcowe, z nieco mniej licznymi piaskami i żwirami sandrowymi zlodowacenia środkowopolskiego. W pozostałej części obszaru występują gliny zwałowe, piaski i żwiry lodowcowe zlodowacenia południowopolskiego oraz zajmujące dość znaczne powierzchnie piaski i żwiry sandrowe zlodowacenia środkowopolskiego i południowopolskiego. W środkowej części mezoregionu na powierzchnię wychodzą utwory starszych okresów geologicznych, głównie triasowe – wapienie, dolomity, margle, ilowce, mułowce i gipsy, rzadziej piaskowce, zlepieńce i rudy żelaza oraz karbońskie – piaskowce, zlepieńce, mułowce, ilowce, tufy i węgiel kamienny. Przeważa krajobraz roślinny wyżynnych buczyn i grądów w odmianie górnośląskiej. Znacznie mniej jest śródładowych borów sosnowych i borów mieszanych w odmianie górnośląskiej, zgromadzonych głównie przy wschodniej granicy mezoregionu, oraz ubogich dąbrów środkowoeuropejskich i grądów – w centrum i w części zachodniej. Lesistość mezoregionu jest średnia i wynosi 30%. Lasy tworzą średnie i małe kompleksy; największe z nich występują na południe od Katowic. Lasy zajmują łącznie około 808 km², z czego 72% znajduje się w zarządzie RDLP w Katowicach.

Mezoregion Kotliny Oświęcimskiej (VI-17)

Powierzchnia ogólna mezoregionu wynosi 1978 km², z czego lasy i ekosystemy seminaturalne zajmują 17%. Najwięcej jest krajobrazów naturalnych zalewowych den dolin – akumulacyjnych. Nieliczne są krajobrazy peryglacialne równinne i faliste, rzadko wzgórzowe, a także krajobrazy wyżyn i niskich gór: lessowe eoliczne wysoczyzn słabo rozciętych oraz krzemianowe i glinokrzemianowe erozyjne pogórzy. Pod względem geologicznym dominują lessy, rzadko pyły lessopodobne. W dolinie Wisły i jej dopływów występują holocenijskie piaski, żwiry, mady rzeczne, torfy i namuły z niewielkimi powierzchniami plejstocenijskich piasków, żwirów i mułków rzecznych zlodowacenia północnopolskiego, tworzących wyższe tarasy. W okolicach miejscowości Kobiór znajdują się niewielkie powierzchnie plejstocenijskich ilów, mułków i piasków zastoiskowych zlodowacenia środkowopolskiego. Wzdłuż Wisły rozciągają się krajobrazy roślinne łągów jesionowo-wiązowych – zajmują one największą część mezoregionu. Wyspowo pojawiają się, głównie w centrum mezoregionu, krajobrazy grądów i ubogich dąbrów podgórskich oraz krajobraz grądowy w wariacie podgórskim w wariacie z udziałem ubogich dąbrów, a ponadto w części północnej – krajobraz ubogich dąbrów środkowoeuropejskich i grądów. Lesistość mezoregionu jest mała i wynosi 16%. Lasy tworzą małe i średnie kompleksy; największy z nich to Lasy Pszczyńskie, występujące w części północno-zachodniej mezoregionu, na północ od Pszczyzny. Lasy zajmują około 325 km², z czego 85% jest w zarządzie RDLP w Katowicach oraz RDLP w Krakowie.

Mezoregion Pradoliny Wrocławskiej (V-16)

Powierzchnia ogólna mezoregionu wynosi 1171 km², z czego lasy i ekosystemy seminaturalne zajmują 15%. Występują niemal wyłącznie krajobrazy naturalne zalewowych den dolin – akumulacyjne. Dolina rzeki Odry wypełniona jest utworami geologicznymi holoceniowymi i plejstoceniowymi, które tworzą kilka tarasów. Zdecydowanie dominują holoceniowe piaski, żwiry, mady rzeczne, torfy i namuły, tworzące tarasy zalewowe Odry. W niewielu miejscach wykształcił się wyższy taras rzeczny, utworzony z plejstoceniowych piasków, żwirów i mułków rzecznych zlodowacenia północnopolskiego. Nieliczne piaski eoliczne, lokalnie w wydmach, znajdują się w części północnej. Na tym obszarze występuje wyłącznie krajobraz roślinny łąk jesionowo-wiązowych. Lesistość mezoregionu jest mała i wynosi 12%. Lasy tworzą kompleksy o małej wielkości i występują głównie w północnej części; zajmują około 146 km², z czego 87% znajduje się w zarządzie PGL LP. Kształt mezoregionu jest wąski i wydłużony, w jego granicach znajdują się niewielkie obszary nadleśnictw należących do RDLP we Wrocławiu oraz do RDLP w Katowicach.

Mezoregion Lasów Raciborskich (V-22)

Powierzchnia ogólna mezoregionu wynosi 679 km², z czego lasy i ekosystemy seminaturalne zajmują 64%. Dominują krajobrazy naturalne peryglacialne równinne faliste. Niewiele jest krajobrazów zalewowych den dolin – akumulacyjnych. W części wschodniej mezoregionu najliczniej występują plejstoceniowe utwory geologiczne – gliny zwałowe, piaski i żwiry lodowcowe zlodowacenia środkowopolskiego, które wraz z sąsiadującymi z nimi od zachodu powierzchniami piasków i żwirów sandrowych zdecydowanie dominują na tym obszarze. Lesistość mezoregionu jest bardzo duża i wynosi 59%. Lasy tworzą kompleksy o różnej wielkości, średnie i duże są w części południowej. Lasy zajmują około 401 km², z czego 94% znajduje się w zarządzie RDLP w Katowicach.

Mezoregion Rybnicki (V-23)

Powierzchnia ogólna mezoregionu wynosi 701 km², z czego lasy i ekosystemy seminaturalne zajmują 15%. Występują (prawie wyłącznie) krajobrazy naturalne peryglacialne – równinne i faliste. Teren mezoregionu znajdował się w zasięgu zlodowacenia Sanu. Na powierzchni występują głównie plejstoceniowe utwory geologiczne: piaski i żwiry sandrowe zlodowacenia środkowopolskiego (zlokalizowane w części północnej) oraz południowopolskiego (w części południowej). Część środkową (od granicy zachodniej do wschodniej) zajmują lessy. Niewielkie powierzchnie plejstoceniowych glin zwałowych, piasków i żwirów lodowcowych zlodowacenia południowopolskiego oraz wapieni organodetrytycznych, siarkonośnych, żwirów, piaskowców i gipsów z okresu neogenu występują w zachodniej części mezoregionu: w rejonie Wodzisławia Śląskiego oraz na północ od miejscowości Redułtowy. Dominuje krajobraz roślinny łąk i buczyn pomorskich w odmianie śląsko-wielkopolskiej oraz – z przewagą w części północnej mezoregionu – ubogich dąbrów środkowoeuropejskich i łąk. Niewielkie powierzchnie przy wschodniej granicy zajmuje krajobraz łąkowy w wariantach z udziałem ubogich dąbrów. Lesistość mezoregionu jest mała i wynosi 12%. Lasy, w postaci niedużych kompleksów, zajmują łącznie około 86 km², z czego 82% jest w zarządzie RDLP w Katowicach.

1.3. Klimat

Pod względem klimatycznym obszar będący w zasięgu działania Nadleśnictwa jest położony:

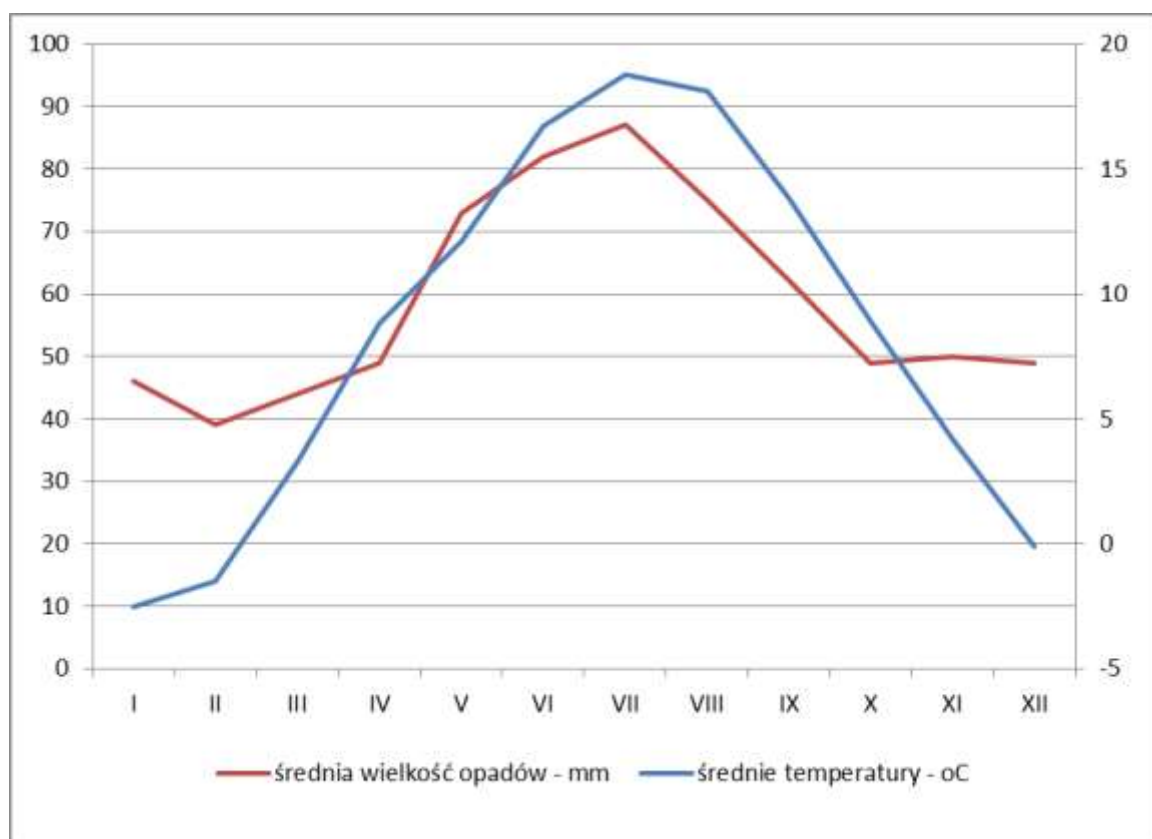
- w zachodniej części regionu klimatycznego podgórskich nizin i kotlin (wg klasyfikacji E. Romera z 1949 roku - „Regiony klimatyczne Polski”);
- w środkowoeuropejskiej strefie ekoklimatycznej (B) i makroregionie 3 - Wyżyna Dolnośląskich (wg klasyfikacji T. Trampler „Regionalizacja przyrodniczo-leśna”);
- w regionie Śląsko-Krakowskim (wg regionalizacji A. Wosia), wyróżniającym się największą liczbą dni z pogodą umiarkowaną ciepłą i opadem.

Klimat omawianego obszaru charakteryzuje duża zmienność i aktywność atmosferyczna, która jest wynikiem wzajemnego oddziaływania wpływów klimatu oceanicznego i kontynentalnego. Przez 72% dni w roku pogodę nad obszarem Rybnika kształtują masy powietrza polarno-morskiego, 21% polarno-kontynentalnego, 6% polarno-arktycznego i 1% zwrotnikowego. Dominującym układem barycznym jest wyż (52% dni). Przez 31% dni w roku nad obszarem tym przemieszczają się fronty atmosferyczne, z których 14% stanowią fronty chłodne. Klimat oceaniczny nanosi z zachodu masy powietrza atlantyckiego, które powodują złagodzenie amplitudy rocznej i występowanie krótkich łagodnych zim. Klimat kontynentalny natomiast zaznacza się wzrastającym udziałem opadów w miesiącach letnich oraz wyraźną akcentowaną porą letnią i zimową. W czasie zimy stosunki termiczne są wynikiem dopływu mas powietrza pochodzenia polarno-morskiego i arktycznego. W okresie lata natomiast napływu mas powietrza tropikalnego i kontynentalnego.

Rozkład średnich miesięcznych temperatur i sumy miesięcznych opadów.

	Miesiące												Rok	IV-X
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Temp. (°C)	-2,5	-1,5	3,3	8,8	12,1	16,7	18,8	18,1	13,8	8,9	4,2	-0,1	8,4	13,9
Opady (mm)	46	39	44	49	73	82	87	75	62	49	50	49	705	477

*dane z stacji meteorologicznych: Rybnik ul. Borki 37a; Wodzisław Śląski; ul. Gałczyńskiego 1 oraz <http://pl.climate-data.org/location/3069/> oraz https://www.meteoblue.com/pl/pogoda/prognoza/modelclimate/rybnik_polska_3086586

Główne cechy charakteryzujące klimat obszaru nadleśnictwa
 długość okresu wegetacyjnego - ok. 235 dni
 średnia temperatura w okresie wegetacyjnym - ok. 13,9°C
 suma opadów w okresie wegetacyjnym - ok. 477 mm

średnia temperatura roczna - + 8,4°C
roczna suma opadów - 705 mm

Okres wegetacyjny

Okres wegetacyjny według kryterium termicznego (średnia dobowa temperatura powietrza wyższa od 5°C) należy do najdłuższych w Polsce. Zaczyna się na początku pierwszej dekady kwietnia i kończy się na przełomie października i listopada. Obszar ten jest częścią najcieplejszej strefy w Polsce, a okres wegetacyjny trwa tu około 235 dni.

Uśłonecznienie i zachmurzenie

Obydwa czynniki kształtują ważny klimatotwórczy czynnik, jakim jest bilans radiacyjny. Jedną z charakterystyk uśłonecznienia jest uśłonecznienie rzeczywiste, czyli liczba godzin, w których (w przeciwieństwie do uśłonecznienia możliwego, czyli potencjalnych warunków dopływu promieniowania słonecznego) promieniowanie słoneczne dopływa do powierzchni Ziemi. Wartości uśłonecznienia wahają się w granicach 1600-1900 godzin w roku. Stosunkowo niedużym zróżnicowaniem cechuje się także zachmurzenie nad obszarem nadleśnictwa. Średnie wartości wahają się w granicach 60-80%, przy czym największe zachmurzenie cechuje styczeń, natomiast najniższe lipiec.

Wilgotność powietrza

Zawartość pary wodnej w powietrzu, czyli wilgotność względna, jest zależna głównie od warunków fizjograficznych, temperatury powietrza i opadów atmosferycznych. Wilgotność względna powietrza największa jest w listopadzie i w grudniu a najmniejsza wilgotność występuje w kwietniu i maju. Średnia roczna liczba dni z opadem wynosi.

Pokrywa śnieżna

Szkodliwość niskich temperatur występujących w czasie zimy łagodzą opady śnieżne. Śnieg chroni rośliny przed wymarzaniem, a topniejąc na wiosnę dostarcza wilgotność niezbędną dla wegetacji. Opady śniegu stanowią średnio 20% sumy rocznej opadów. Pokrywa śnieżna zalega średnio 36 dni w roku.

Wiatry

Przeważającym kierunkiem wiatru jest kierunek południowo-zachodni (25%), pozostałe kierunki osiągają niższe wartości.

Termiczne pory roku

Według meteorologów wiosna i jesień „kurczą się” już od pewnego czasu. W ostatnich latach wielokrotnie mogliśmy sami zaobserwować nagłe przyjście wysokich temperatur po zimie. W niedalekiej przyszłości być może będziemy mieli tylko dwie pory roku: chłodną i ciepłą, przy czym przejście od jednej do drugiej będzie nagłe. To konsekwencja zmian klimatu. W Polsce ocieplił się on o 0,7-0,8°C w ciągu ostatniego wieku. Stało się to tak głównie za sprawą zim, które wyraźnie złagodniały, na dodatek przychodzą późno. Zimy przychodzą coraz później i nie chcą odejść, są też przeważnie ciepłe i wilgotne. Globalne ocieplenie klimatu sprzyja pojawianiu się zjawisk klimatycznie ekstremalnych. W ostatnim dziesięcioleciu notowaliśmy na świecie wiele takich zjawisk. Częstość i natężenie tych zjawisk prawdopodobnie będzie narastała. W warunkach Polski są to powodzie oraz wichury mogące lokalnie przybierać formę trąby powietrznej.

Opisane tu cechy klimatyczne są ogólne dla całego obszaru. Z punktu widzenia hodowli lasu bardzo ważny jest mikroklimat, który może znacznie modyfikować warunki klimatyczne regionu. Mikroklimat kształtują takie czynniki jak: wzniesienie nad poziom morza, mezorelief, skały macierzyste, stan gleby i sposób jej użytkowania oraz rodzaj pokrywy roślinnej, zabudowania i zakłady przemysłowe.

Na szczególną uwagę zasługują ekstremalne zjawiska pogodowe, które w ostatnich latach miały miejsce w tym regionie:

- silne wiatry o charakterze huraganowym powodujące wiatrołomy,

- trąby powietrzne - silne lokalne wiatry spowodowane dużymi różnicami termicznymi podłoża. Prędkość wiatru może dochodzić do 50 m/s. Ich utworzenie i przemieszczanie się powoduje lokalnie znaczne zniszczenia w zabudowie i drzewostanie,
- okresy suszy i wysokich temperatur w okresie wegetacyjnym, częste w ostatnich latach, wpływające na kondycję drzewostanów,
- szybkie ustąpienie pokrywy śnieżnej i dotkliwa susza mrozowa,
- intensywne opady deszczu powodujące podtopienia.

1.4. Wody powierzchniowe i podziemne

Tereny Nadleśnictwa wg Atlasu Podziału Hydrograficznego Polski, (Warszawa 2005) należą do zlewiska Bałtyku i dwóch obszarów: dorzecza Odry (1) i dorzecza Wisły (2).

Obszar Nr 1 - Dorzecze Odry:

Pole 114 - Olza z dopływami: Pietrówka, Szotkówka, Lesznica - pow. 219 km²

Pole 115 - dopływy Odry od Olzy do Kłodnicy - pow. 710 km²

- Bierawka - pow. 186 km²

- Ruda z dopływami: Jesionka, Kłokocinka, Nacyna, Wierzbnik - pow. 390 km²

- inne dopływy Odry (Płęsnica, Syrynka, Sumina) - pow. 134 km²

Pole 116 - Kłodnica z dopływami (Ornontowicki Potok, Bujakowski Potok, Gierałtowski Potok) - pow. 84 km²

Obszar Nr 2 - Dorzecze Wisły

Pole 211 - Wisła do Przemszy; Pszczynka z dopływami - pow. 47 km².

Zdecydowana większość obszaru w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa należy do prawobrzeżnego dorzecza Odry, natomiast niewielkie fragmenty położone w południowo – wschodniej części zasięgu, np. część kompleksu „Baraniok”, należą do lewobrzeżnego dorzecza Wisły z jedynym dopływem (drugiego rzędu) – Pszczynką, mającą źródła pod wsią Szeroka (leśnictwo Wodzisław). Największa część lasów Nadleśnictwa leży w dorzeczu Rudy i Bierawki, prawobrzeżnych dopływów Odry drugiego rzędu. Duży obszar w zasięgu Nadleśnictwa zajmuje zlewnia Szotkówki, ale powierzchnia lasów Nadleśnictwa w jej granicach jest niewielka. Skrajnie południowe i południowo – zachodnie fragmenty zasięgu Nadleśnictwa należą do zlewni I rzędu Odry – należy tu główny kompleks leśnictwa Syrnina, a zachodnia część leśnictwa Wodzisław należy bezpośrednio do zlewni Olzy. Skrajnie północne rejony Nadleśnictwa odwadnia Kłodnica i jej dopływy – dotyczy to głównie leśnictwa Oczków. Wszystkie główne cieki wodne w zasięgu Nadleśnictwa mają swoje obszary źródłiskowe poza terenami leśnymi – przeważnie na terenach rolniczych, ale także zabudowanych, np. źródła Rudy znajdują się w granicach miasta Żory. Większość ich przebiegu ma bezpośredni kontakt z terenami rolniczymi, przemysłowymi i osiedlowymi, co naraża je na deponowanie zanieczyszczeń, niekoniecznie umyślnych, bo zawartych w opadowych wodach powierzchniowych. Szereg rzek w zasięgu Nadleśnictwa, np. Szotkówka, Syrynka, Łęgoń, Nacyna, charakteryzuje się nienaturalnymi przepływami, uzależnionymi od zrzutu wód kopalnianych, a te z kolei są zależne od wielkości wydobycia i sytuacji geologicznej kopalni. Zrzuty wód kopalnianych można ewentualnie uznać za pozytywne, biorąc pod uwagę niskie przepływy naturalne, ale często wody kopalniane są wysoko zmineralizowane, co powoduje obniżenie jakości wód, niekiedy do poziomu nie spełniającego warunków życia ryb w stanie naturalnym.

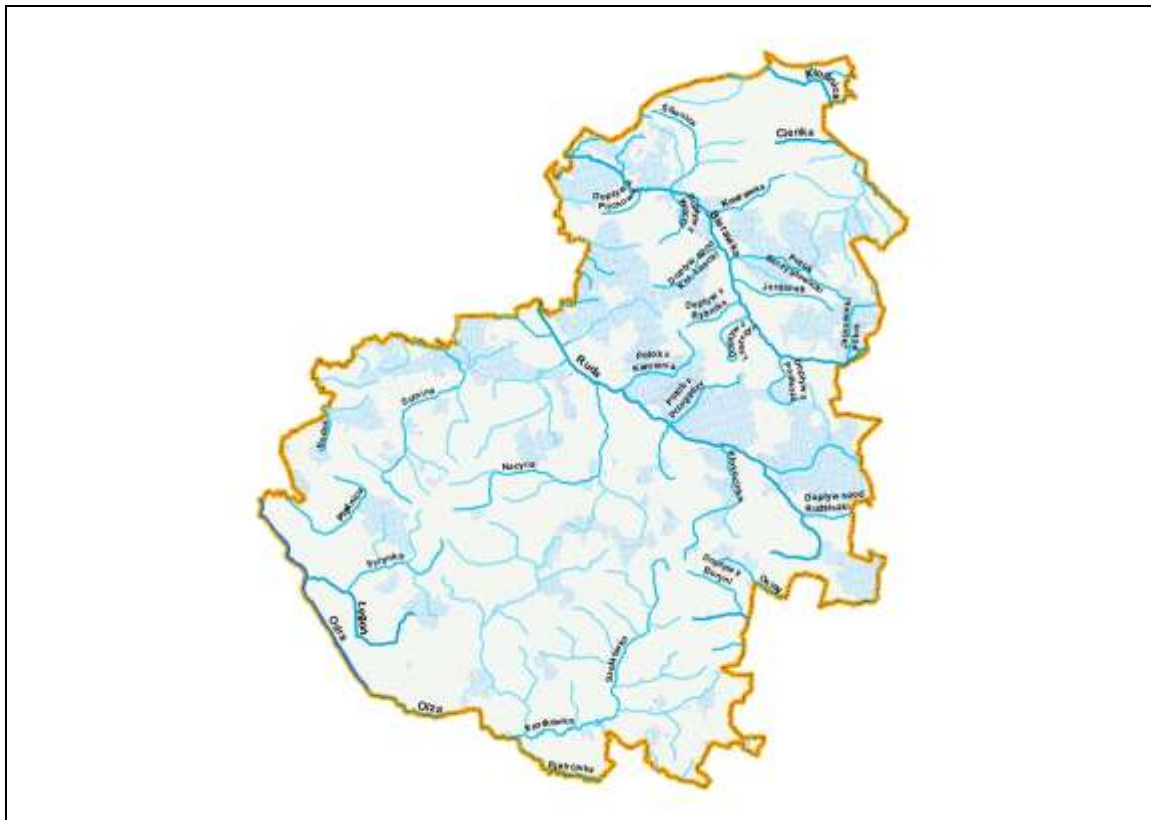
Stosunkowo bogatą sieć rzeczną obszaru Nadleśnictwa uzupełniają liczne stawy. Były zbudowane przeważnie jako hodowlane stawy rybne, ale miały także przeznaczenie przemysłowe – np. spiętrzenia dla kół wodnych. Okolice Rybnika były niegdyś ważnym centrum hodowli ryb, stąd liczne stawy istniejące do dzisiaj. Szczególnie charakterystyczne są tzw. stawy łańcuchowe np. na potoku Sumina (obok oddz. 185 leśnictwa Adamowice), czy bardziej znane na tzw. „Pojezierzu Palowickim” w leśnictwie Żory ze stawami: „Gorbocz”, „Jesionka”, „Gichta”.

Współcześnie powstają nowe zbiorniki wody, jako pozostałości po eksploatacji żwiru, a także, jako wynik osiadania terenu wskutek podziemnej eksploatacji węgla kamiennego.

Zbiorniki na dawnych żwirowniach mają na ogół wysoką wartość przyrodniczą i rekreacyjną ze względu na wysoką czystość wód, natomiast woda w zbiornikach zapadliskowych może pochodzić ze spływów powierzchniowych, w tym również z terenów rolniczych, przemysłowych i komunikacyjnych. Zbiorniki zapadliskowe często sąsiadują ze składowiskami odpadów kopalnianych, lub są nimi stopniowo zasypywane. W związku z tym wody na zapadliskach mogą być zanieczyszczone siarczanami, chlorkami i metalami wypłukiwanymi ze skały płonej składowanej na hałdach.

W granicach zasięgu Nadleśnictwa liczne zbiorniki wodne powstałe po eksploatacji kruszywa są znane z doliny Odry i Olzy, natomiast własnością Nadleśnictwa są często typowe stawy hodowlane. Obecnie w Nadleśnictwie istnieje 65 stawów rybnych o łącznej powierzchni 173,56 ha – większość w obrębie Żory. Zapadliskowe zbiorniki wody nie są stabilne hydrologicznie – okresowo mogą być jedynie obszarami zabagnionymi, lub całkowicie osuszonymi, co wynika ze sposobu ich zasilania, a także z geologicznej niestabilności podłoża. Zbiorniki zasilane wyłącznie wodami opadowymi mogą okresowo całkowicie wysychać, a osiadanie gruntu może otwierać ujścia wód w głąb podłoża. Obecnie stwierdzono obecność lustra wody na 15 zapadliskach o łącznej powierzchni ok. 65 ha – głównie na północy obrębu Żory. Jak stwierdzono, zbiorniki wody na gruntach Nadleśnictwa są niekiedy miejscem występowania szeregu rzadkich i chronionych roślin i zwierząt, warunkiem jest odpowiednio wysoka czystość wód. Największym sztucznym zbiornikiem wody położonym w zasięgu Nadleśnictwa jest Jezioro Rybnickie, zbiornik utworzony w roku 1971, jako zbiornik technologiczny elektrowni Rybnik. Powstał po przegrodzeniu rzeki Ruda w celu gromadzenia odpowiedniej ilości wody chłodzącej dla elektrowni. Zbiornik o powierzchni ok. 450 ha jest niezamarzający i w związku z tym stał się ważnym miejscem odpoczynku dla ptaków wodnych na przelotach, a niektóre pozostają tu na zimowanie. Jezioro Rybnickie sąsiaduje z leśnictwem Ochojec (oddz. 57, 59, 81, 112) i Chwałęcice (159, 160, 161, 162).

Sieć rzeczna w obszarze Nadleśnictwa

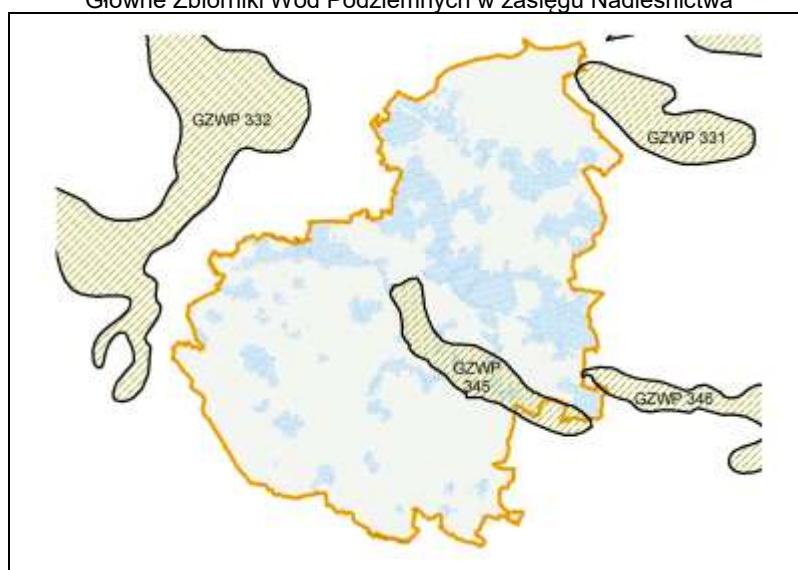
Działy wodne w obszarze Nadleśnictwa

Obszar Nadleśnictwa Rybnik znajduje się w zasięgu trzech Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP). Należą do nich: zbiornik nr 345- Zbiornik Rybnik, zbiornik nr 346- Zbiornik Pszczyna oraz GZWP nr 331- Dolina kopalna rzeki górna Kłodnica. Ogólną charakterystykę tych GZWP przedstawiono poniżej:

- GZWP nr 345- wiek i geneza (Q_{DP} - utwory czwartorzędu w dolinach i pradolinach), szacunkowe zasoby dyspozycyjne- 8 tys. m^3 /dobę, średnia głębokość ujęć- 20 m;
- GZWP nr 346- wiek i geneza (Q_{DP} - utwory czwartorzędu w dolinach i pradolinach), szacunkowe zasoby dyspozycyjne- 31 tys. m^3 /dobę, średnia głębokość ujęć- 15-40 m
- GZWP nr 331- wiek i geneza (Q_K - utwory czwartorzędu w utworach kopalnych), szacunkowe zasoby dyspozycyjne- 37 tys. m^3 /dobę, średnia głębokość ujęć- 60 m.

Główne Zbiorniki Wód Podziemnych w zasięgu Nadleśnictwa

1.5. Gleby

Szczegółowe omówienie budowy geologicznej i charakterystyka gleb znajduje się w „Operacie siedliskowym” dla Nadleśnictwa Rybnik wykonanym przez BULiGL w Brzegu wg stanu na 01.01.2006 r. Rozpoznanie glebowe wykonano wg klasyfikacji gleb z roku 2001 i zasad kartowania siedlisk z roku 2003. W niniejszym opracowaniu zastosowano nazewnictwo obowiązujące obecnie, tj. od roku 2003 z późniejszymi zmianami. W wydzieleniach podtyp gleb zapisano wg większościowego udziału.

Na terenie Nadleśnictwa wyróżniono 43 podtypy gleb w ramach 12 typów. Największą powierzchnię zajmują gleby rdzawe – 37,83%, następnie gleby opadowoglejowe – 20,00%, brunatne – 16,10%, gruntowoglejowe – 11,23% i bielicowe – 8,87%. Pozostałych 7 typów występuje łącznie na 5,97% powierzchni objętej inwentaryzacją siedliskową.

Udział procentowy typów gleb w powierzchni Nadleśnictwa wg stanu na 2006 r.

Lp.	Typ gleby	Udział [%]
1	Brunatne	16,10
2	Płowe	1,63
3	Rdzawe	37,83
4	Bielicowe	8,87
5	Gruntowoglejowe	11,23
6	Opadowoglejowe	20,00
7	Mułowe	0,57
8	Torfowe	0,12
9	Murszowe	1,65
10	Murszowate	0,71
11	Mady rzeczne	0,38
12	Industrioziemne	0,91
R-m		100,00

Poniżej przedstawiono charakterystykę najważniejszych gleb zdiagnozowanych na gruntach nadleśnictwa.

Gleby **rdzawe** są najważniejszą grupą gleb, występującą na niemal 7,5 tys. ha, tj. na ponad 37% powierzchni objętej rozpoznaniem glebowo-siedliskowym. Większość tej grupy stanowią gleby rdzawe bielicowe, a rdzawe właściwe i brunatne zajmują odpowiednio ok. 22% i 18% powierzchni tego typu.

Najczęściej występującym podtypem są gleby rdzawe bielicowe. Zajmują one ponad 22% powierzchni gruntów objętych opracowaniem, a niemal 60% powierzchni typu. Ten podtyp najczęściej występuje w obrębie Paruszowiec – na ponad 34% powierzchni leśnej obrębu, tj. na ok. 13% powierzchni leśnej nadleśnictwa. W typie gleb rdzawych jest to zwykle najuboższy podtyp utworzony najczęściej z piasków wodnolodowcowych całkowitych, rzadziej z piasków wodnolodowcowych na glinach zwałowych, wyjątkowo z innych utworów. Odczyn (pH_{KCl}) górnych poziomów jest zwykle silnie kwaśny, a w skrajnych przypadkach bardzo silnie kwaśny – do 3,29, natomiast dolne poziomy osiągną pH_{KCl} w zakresie 3,93 – 4,90, tj. silnie kwaśny i kwaśny. Stopień wysycenia kompleksu sorpcyjnego w górnych poziomach osiąga wartości od kilku do kilkunastu procent, a w dolnych wzrasta do kilkudziesięciu, max. 57,14%. Można powiedzieć, że przeciętnie są to gleby mezotroficzne, co ma odbicie w siedliskach gdyż w większości opisano na nich BMśw2 i BMśw1, tj. siedliska sosnowo – dębowe i sosnowe (wg obecnie przyjętych TD), natomiast najuboższe, tj. Bśw stwierdzono na minimalnej powierzchni niecałych 3%, a lasy mieszane na ok. 5% powierzchni zajmowanej przez gleby rdzawe bielicowe.

Gleby rdzawe właściwe, występujące na ok. 8,5% powierzchni leśnej (najwięcej w obrębie Żory), mają cechy zbliżone do wyżej opisanych, powstały również głównie na piaskach wodnolodowcowych całkowitych. Kwasowość i wysycenie kompleksu sorpcyjnego również są podobne, nie zachodzi w nich jednak proces bielicowania. Najczęściej występują w siedlisku BMśw i LMśw – odpowiednio 59% i 32% powierzchni podtypu.

Gleby rdzawe brunatne zajmują niecałe 7% ogólnej powierzchni leśnej, najwięcej w obrębie Rybnik – ok. 44% z ogólnej powierzchni podtypu. Występują najczęściej na

glinach zwałowych i piaskach wodnolodowcowych całkowitych. Odczyn górnych poziomów jest silnie kwaśny (3,6 - 3,9), w skale macierzystej rośnie do kwaśnego, max. 4,68. Wysycenie kompleksu sorpcyjnego w górnych poziomach wynosi średnio 11,52% i rośnie do 40,71% w dole profilu. Gleba rdzawa brunatna jest najżyźniejsza w ramach typu i tworzy siedlisko LMśw1 i LMśw2.

Gleby **opadowoglejowe** zajmują drugą, co do wielkości powierzchnię, tj. 20% powierzchni leśnej objętej inwentaryzacją siedliskową. Stwierdzono występowanie wszystkich istniejących podtypów gleby opadowoglejowej, jednak najbardziej rozpowszechniona jest gleba opadowoglejowa właściwa, zajmująca ok. 80% powierzchni typu. Niemal połowa gleb opadowoglejowych występuje w obrębie Żory, nieco ponad 30% w obrębie Paruszowiec i 20% w obrębie Rybnik. Gleby opadowoglejowe właściwe powstały głównie z glin zwałowych, piasków wodnolodowcowych i lessów. Wykazują skład mechaniczny glin i pyłów, a także piasków gliniastych przewarstwionych glinami i piaskami luźnymi. Odczyn (pH_{KCl}) na ogół jest kwaśny i silnie kwaśny, a w dolnych warstwach może wzrastać do max. 4,9. Wysycenie kompleksu sorpcyjnego jest wysokie: w górnych warstwach od 5 do ponad 20%, a w dolnych zwykle ponad 50% do ponad 90%. Ten podtyp jest związany głównie siedliskiem LMw (ponad połowa powierzchni podtypu), a także z LMśw2, Lśw2 i Lw.

Gleby opadowoglejowe właściwe, jak i pozostałe podtypy, nie wykazują zbyt korzystnych właściwości fizyko-chemicznych dla większości gatunków lasotwórczych gdyż ich pojemność powietrzna jest mała, a w sezonie wegetacyjnym występuje nadmiar wody w całym profilu, albo jej niedobór.

Pozostałe podtypy gleby opadowoglejowej występują w rozproszeniu na całej powierzchni Nadleśnictwa w postaci stosunkowo niewielkich płatów, a związane są głównie z siedliskami: LMw, Lw, OIJ, a także z silnie świeżymi wariantami LMśw, wyjątkowo z BMw.

Gleby **brunatne** występują na nieco ponad 16% powierzchni objętej inwentaryzacją. Opisano trzy podtypy gleb brunatnych z pięciu istniejących w obecnej klasyfikacji, przy czym największą powierzchnię zajmuje gleba brunatna kwaśna – ponad 97% powierzchni typu. Największą powierzchnię gleb brunatnych stwierdzono w obrębie Rybnik – ponad 70%, w obrębie Paruszowiec ok. 12%, Żory 16%, przy czym gleba brunatna właściwa występuje tylko w tym obrębie na niewielkiej powierzchni ok 11 ha. Gleby brunatne bielcowe występują w rozproszeniu na niewielkiej powierzchni niecałych 2% ogólnej powierzchni typu.

Gleba brunatna kwaśna należy do uboższych w ramach typu, nie zawiera węgla wapnia w całym profilu, a średnie wysycenie kompleksu sorpcyjnego środkowych poziomów osiąga wartość poniżej 30%, wzrastając w dolnych poziomach do 35 – 45%. Odczyn generalnie jest silnie kwaśny. Ten podtyp stwierdzono głównie na lessach, glinach zwałowych, piaskach wodnolodowcowych. W większości (ok. 97% powierzchni podtypu) są związane są z siedliskami: LMśw i Lśw, a warianty oglejone z LMw1 i Lw1.

Gleby **gruntowoglejowe** występują na obszarach nisko położonych z wysokim poziomem wód gruntowych tak stagnujących, jak i ruchomych, co powoduje powstawanie oddolnego oglejenia do wysokości 30 cm poniżej powierzchni. Stwierdzono obecność wszystkich obowiązujących obecnie podtypów na łącznej powierzchni ponad 2200 ha, tj. ponad 11% powierzchni objętej inwentaryzacją, jednak istotne udziały mają tylko 3 podtypy: gruntowoglejowe murszowe – ponad 43% powierzchni typu, gruntowoglejowe właściwe – ponad 29%, gruntowoglejowe murszaste – ok. 21%. Pozostałe podtypy zajmują powierzchnie od kilku do nieco ponad 50 ha. Najwięcej gleb tego typu występuje w obrębie Paruszowiec – ok. 50% powierzchni typu, w obrębie Żory – 34% i Rybnik 16%.

Gleby gruntowoglejowe murszowe charakteryzują się obecnością warstwy murszu nie grubszą niż 20 cm. Wytworzyły się głównie z piasków wodnolodowcowych, piasków rzecznych tarasów plejstocenijskich i holocenijskich piasków rzecznych. W składzie mechanicznym dominują piaski luźne ze zróżnicowanym udziałem żwiru. Odczyn jest silnie kwaśny w górnych poziomach (pH_{KCl} 3,4 – 3,9) do kwaśnego w dole profilu (4,49). Wysycenie kompleksu sorpcyjnego w poziomie murszu wynosi 3,31% i wzrasta w dole profilu do 42,96%. Występują w siedlisku LMw i BMw, znacznie rzadziej w olsie.

Gleby gruntowoglejowe właściwe powstały z podobnych utworów jak opisane powyżej, również ich skład mechaniczny jest taki sam z tym, że często w głębi profilu występują piaski gliniaste i gliny. Odczyn górnych poziomów jest bardzo silnie kwaśny i silnie kwaśny (3,31 – 3,84), a dolnych poziomów silnie kwaśny i kwaśny (max. 4,84). Wysycenie kompleksu sorpcyjnego jest niskie w górnych poziomach – 8,47%, a w dolnych osiąga ponad 98%. Ten podtyp jest związany głównie z siedliskiem LMw i BMw, znacznie rzadziej z LMśw2 i BMśw2.

Gleby gruntowoglejowe murszaste nie mają wykształconej warstwy organicznej, lecz jest ona wymieszana ze składnikami mineralnymi. Utwory geologiczne i skład mechaniczny są niemal identyczne jak opisane dla gleb gruntowoglejowych murszowych. Odczyn w górnych poziomach jest silnie kwaśny (3,59 – 3,45), a w dolnych rośnie do kwaśnego (4,65). Wysycenie kompleksu sorpcyjnego jest stosunkowo niskie: od 5,95% w górnej części profilu, do 35,99% w części dolnej. Ten podtyp jest związany głównie z BMw i LMw, sporadycznie z olsem.

Gleby **bielicowe** występują na terenie Nadleśnictwa w 5 podtypach, przy 6 wyróżnianych w obecnej klasyfikacji. Istotne znaczenie mają jednak tylko 3 podtypy: glejo-bielicowe murszaste, zajmujące 42,3% powierzchni typu, glejo-bielicowe właściwe – 30,3%, bielicowe właściwe – 25,6%. Pozostałe, tj. bielice właściwe i glejobielice właściwe zajmują łącznie poniżej 2% powierzchni. Łącznie gleby bielicowe stwierdzono na powierzchni ponad 1700 ha, tj. 8,87% powierzchni objętej inwentaryzacją siedliskową.

Gleby glejo-bielicowe murszaste powstały z piasków wodnolodowcowych, glin zwałowych, piasków rzecznych tarasów plejstoceńskich i holocenijskich oraz deluwii. Utwory te wykazują najczęściej skład mechaniczny piasków luźnych, wyjątkowo piasków słabo gliniastych. Zasadniczym warunkiem hydrologicznym jest obecność lustra oligotroficznej wody gruntowej na średniej głębokości 70 cm (50 – 120). Odczyn w całym profilu jest silnie kwaśny, również w dolnych poziomach, chociaż tam w górnym zakresie przedziału kwasowości. Wysycenie kompleksu sorpcyjnego w górnych poziomach osiąga 8,58%, a w dolnych max. 72%. Ten podtyp jest związany głównie z siedliskiem BMw, rzadko z BMśw2, wyjątkowo z LMw.

Gleby glejo-bielicowe właściwe powstały na podobnych utworach geologicznych o podobnym składzie mechanicznym. Jednak poziom wody gruntowej jest nieco niższy, tj. średnio 80 cm w zakresie 60 – 120 cm. W dole profilu występują niekiedy utwory o składzie piasków gliniastych i glin. Odczyn w całym profilu jest bardzo silnie kwaśny i silnie kwaśny, a wysycenie kompleksu sorpcyjnego osiąga wartości od 4,55% w górnych poziomach do 54,66% w dole profilu. Ten podtyp występuje głównie w siedlisku BMw i BMśw2, rzadko w LMw, sporadycznie w LMśw2.

Gleby bielicowe właściwe powstały głównie z piasków wodnolodowcowych, inne utwory mają nieistotne udziały. Najczęściej są to piaski luźne i słabo gliniaste z udziałem żwirów, niekiedy żwiry piaszczyste. Odczyn jest bardzo silnie kwaśny i silnie kwaśny w górnych poziomach, w dolnych rośnie do kwaśnego. Wysycenie kompleksu sorpcyjnego wynosi w poziomie detrytusowym (Ofh) 11,34%, a w dole profilu 58,07%. Ten podtyp występuje wyłącznie w siedlisku BMśw1 i 2.

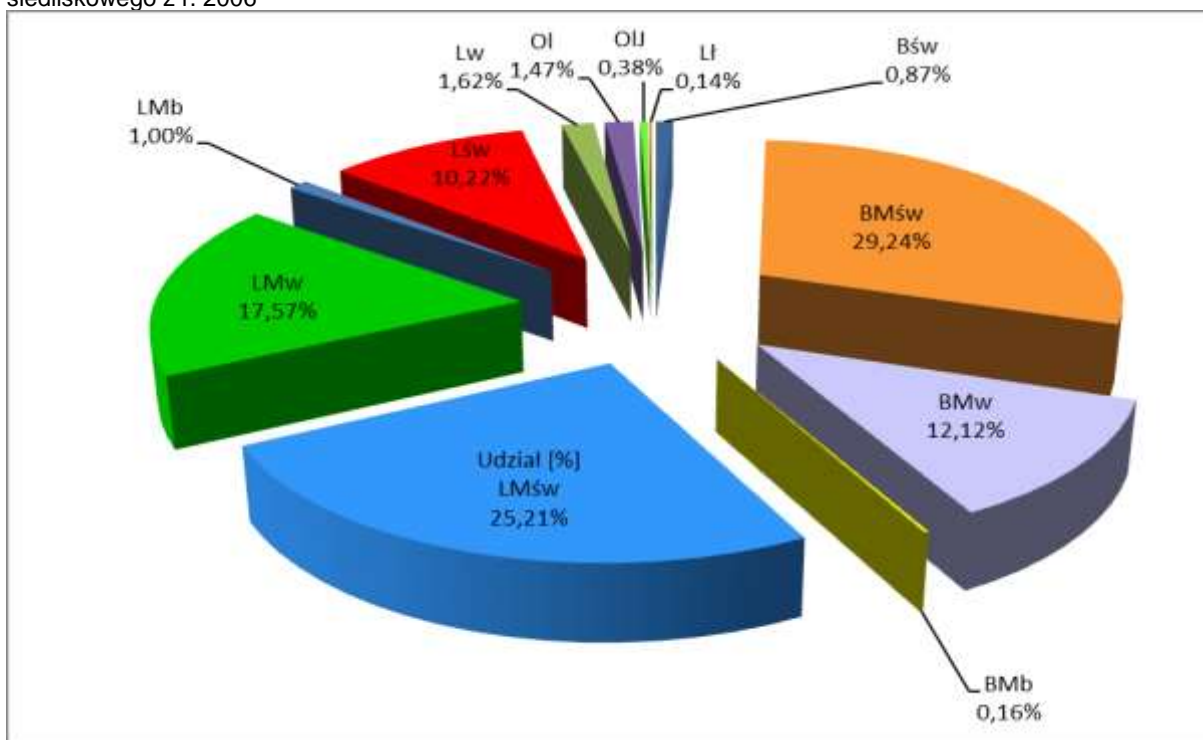
Wyżej opisane podtypy gleb zajmują łącznie 94,03% powierzchni objętej inwentaryzacją siedliskową wg stanu na rok 2006. Pozostałe 7 typów zajmuje łącznie 5,97% powierzchni, co wg stanu na rok 2006 wynosi 1182,51 ha.

Aktualne rozliczenie powierzchni podtypów gleb (wg stanu na 01.01.2017 r) nie odpowiada ściśle rozliczeniu w Operacji glebowo-siedliskowej, ponieważ powierzchnia objęta inwentaryzacją glebowo-siedliskową w roku 2006 była nieco większa (prawie 2%) od obecnej powierzchni leśnej. Proporcje udziałów poszczególnych typów i podtypów gleb są na ogół zachowane, jednak wielkości powierzchni są w różnym stopniu zmienione. Wynika to ze zmian geodezyjnych, własnościowych, korekty błędów i klasyfikacji. W przypadku opisu gruntów przejętych po roku 2006 przyjmowano opis gleby i siedliska przez analogię z gruntami sąsiednimi. W wyniku tworzenia nowych opisów taksacyjnych może nastąpić eliminacja podtypów występujących na małych powierzchniach i z tego powodu brak jest w obecnych opisach gleby mułowo – murszowej.

1.6. Siedliska leśne

W Nadleśnictwie wg inwentaryzacji glebowo – siedliskowej z roku 2006, stwierdzono występowanie 12 zasadniczych typów siedliskowych lasu – wszystkie należące do grupy siedlisk nizinnych. Ilościowo i powierzchniowo przeważają siedliska lasowe – jest ich 8 i zajmują 57,61% powierzchni objętej inwentaryzacją, jednak indywidualnie największą powierzchnię zajmuje BMśw – 29,24% powierzchni. Pod względem wilgotnościowym przeważają siedliska świeże i silnie świeże – 65,54%, wilgotnych jest 31,31%, bagiennych 3,01%, łągowych 0,14%. Podczas inwentaryzacji lasu w sezonie 2015/2016 niejednokrotnie stwierdzano istotne zmiany wilgotności siedlisk (zabagnienie lub odwodnienie), jednak nie zdecydowano się na istotne zmiany w typach siedliskowych, ponieważ podczas inwentaryzacji zasobów leśnych trudno ocenić trwałość tych zmian. Budowa profilu i cechy fizyko-chemiczne gleb na niektórych obszarach wyraźnie wskazują na ich wcześniejsze użytkowanie rolne, dlatego w opisach taksacyjnych nadano im cechę porolności, a oprócz tego, jako porolne opisano grunty zalesione w ostatnich latach o których wiadomo, że były użytkowane rolniczo. Obecnie gruntów porolnych jest 303,94 ha, tj. 1,56% powierzchni leśnej. Grunty zrekultywowane nie były wcześniej osobną kategorią siedliskową, jednak podczas obecnej inwentaryzacji wyróżniono je tam gdzie zalesiono, po uprzedniej rekultywacji, hałdy, zapadliska i inne tereny przemysłowe. Lasów na gruntach zrekultywowanych jest obecnie 91,11 ha, tj. 0,47% powierzchni leśnej.

Procentowy udział poszczególnych siedlisk w powierzchni leśnej Nadleśnictwa wg operatu glebowo-siedliskowego z r. 2006

Udziały powierzchni siedlisk wynikający z inwentaryzacji zasobów leśnych na dzień 01.01.2017 r. jest niemal identyczny dla głównych siedlisk, natomiast różnice zaznaczają się wyraźniej dla specyficznych siedlisk o niskich udziałach: Lw, Ol, Olj. Powodem jest ich struktura przestrzenna: często występują na obszarach o niewielkiej powierzchni, nie pozwalającej na opisanie ich jako odrębnych wyłączeń drzewostanowo – siedliskowych. W takich przypadkach ich obecność została zaznaczona w „informacjach różnych”. Obecnie powierzchnia typów siedliskowych wynikająca z opisów taksacyjnych powierzchni leśnej wynosi jak niżej:

Siedlisko	Udział w powierzchni leśnej [%]
Bśw	0,80
BMśw	29,58
BMw	11,96
BMb	0,14
LMśw	25,84
LMw	17,48
LMb	0,94
Lśw	10,82
Lw	0,92
OI	1,11
OIJ	0,27
Lł	0,14

Aktualne typy siedliskowe mogą występować we wszystkich obowiązujących wariantach wilgotnościowych.

Przyjęto następujące typy drzewostanów (TD) oraz ramowe składy gatunkowe odnowień w zależności od typu siedliskowego lasu:

Ramowe składy gatunkowe odnowień

Lp.	TSL	Wariant	TD	Skład
1	Bśw	1	So	So 90, Brz 10
		2	So	So 90, Św 10
2	BMśw	1	So	So 70, Św 20, Brz i inne 10
		2	Bk-So	So 60, Bk 30, Md i inne 10
3	BMw		Db-So	So 60, Db 30, Md i inne 10
			Św-So	So 60, Św 30, Db i inne 10
4	BMb		Db-So	So 60, Db 30, Św i inne 10
			Św-So	So 60, Św 20, Brz 10, OI i inne 10
5	LMśw	1,2	Brz-So	So 70, Brz 30
			Bk-So	So 60, Bk 30, Md i inne 10
		1,2	Db-Bk-So	So 50, Bk 20, Db 20 Md i inne 10
			Db-So	So 50, Db 30, Bk i inne 20
			So-Db	Db 50, So 30, Bk i inne 20
			So-Bk	Bk 50, So 30, Db i inne 20
6	LMw		So-Db-Bk	Bk 50, Db 20, So 20, Md i inne 10
			So-Bk-Db	Db 50, Bk 20, So 20, Md i inne 10
7	LMb		Db-So	So 50, Db 30, Św 10, OI, Brz i inne 10
8	Lśw		Brz-OI	OI 50, Brz 30, Św i inne 20
			Md-Db-Bk	Bk 50, Db 20, Md 20, Jd i inne 10
			Db-Bk	Bk 50, Db 30, Md, Jd, Gb, Jw 20
9	Lw		Bk-Db	Db 50, Bk 30, Jd, Jw i inne 20
			Db	Db 50, Św 20, Wz 10, Jw 10, OI 10
10	Lł		OI-Db	Db 70, OI 30
11	OI		OI	OI 80, Św 10, inne 10
12	OIJ		OI-Db-Js	Js 40, Db 30, OI 30

Powyższe składy mają charakter ramowy. Mogą być modyfikowane w konkretnym drzewostanie, z uwzględnieniem występujących mikrosiedlisk, stopnia uwilgotnienia i stanu siedliska, a także siedliska przyrodniczego. W dalszym ciągu obowiązuje zakaz odnawiania jesionem w związku z aktualnym zagrożeniem kompleksową chorobą jesionów. W dyspozycji hodowlanej są pozostałe gatunki przewidziane dla siedlisk łęgowych. Drzewostany na siedliskach bagiennych (za wyjątkiem olsu) i łęgowych są wyłączone z użytkowania rębego zgodnie z zaleceniem zawartym w Zarządzeniu nr 11A DGLP z roku 1999.

1.7. Struktura użytkowania ziemi w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa

Tereny zarządzane przez Nadleśnictwo Rybnik w 95,2% zajmują grunty leśne zalesione i niezalesione, 3,0% związane z gospodarką leśną, a 1,8% to grunty nieleśne.

Ogólne zestawienie podstawowych rodzajów gruntów Nadleśnictwa – ze współwłasnością.

Grunty leśne				Grunty nieleśne	Ogółem
Zalesione	Niezalesione	Związane z gosp. leśną	Razem		
Powierzchnia [ha]					
19074,41	353,35	590,85	20018,61	440,84	20459,45

Szczegółowe zestawienie powierzchni gruntów Nadleśnictwa wg grup i kategorii użytkowania – bez współwłasności.

Rodzaj użytku	Obręb			
	Paruszowiec	Rybnik	Żory	Nadleśnictwo
1	2	3	4	5
1. Lasy - razem	7832,2177	5820,7414	6365,4960	20018,4551
1.1. Grunty leśne zalesione - razem	7489,0650	5631,3511	5953,8783	19074,2944
1) drzewostany	7489,0650	5631,3511	5953,8783	19074,2944
2) plantacje drzew - razem				
<i>w tym:</i>				
- plantacje nasienne				
- plantacje drzew szybkorosnących				
1.2. Grunty leśne niezalesione - razem	68,9650	54,8887	229,4916	353,3453
1) w produkcji ubocznej - razem	3,6200	0,6200	2,1973	6,4373
<i>w tym:</i>				
- plantacje choinek	0,5700			0,5700
- plantacje krzewów				
- poletka łowieckie	3,0500	0,6200	2,1973	5,8673
2) do odnowienia - razem	38,0900	23,1590	40,5182	101,7672
<i>w tym:</i>				
- halizny		0,7300		0,7300
- zręby	38,0900	22,4290	40,5182	101,0372
- płazowiny				
3) pozostałe leśne niezalesione - razem	27,2550	31,1097	186,7761	245,1408
<i>w tym:</i>				
- przewidziane do naturalnej sukcesji	13,2421	2,9752	33,9039	50,1212
- objęte szczególnymi formami ochrony		1,3100		1,3100
- przewidziane do małej retencji				
- wylesienia na gruntach wyłączonych z produkcji	14,0129	26,8245	152,8722	193,7096
1.3. Grunty związane z gospodarką leśną - razem	274,1877	134,5016	182,1261	590,8154
<i>w tym:</i>				
1) budynki i budowle	2,1316	0,4778	1,0463	3,6557
2) urządzenia melioracji wodnych	14,2184	6,6555	17,4821	38,3560
3) linie podziału przestrzennego lasu	79,5451	36,3053	54,2536	170,1040
4) drogi leśne	86,3011	61,8162	93,3181	241,4354
5) tereny pod liniami energetycznymi	79,5813	28,6444	15,8760	124,1017
6) szkółki leśne	11,1700			11,1700

Rodzaj użytku	Obręb			
	Paruszowiec	Rybnik	Żory	Nadleśnictwo
1	2	3	4	5
7) miejsca składowania drewna	0,3100	0,2124	0,1500	0,6724
8) parkingi leśne				
9) urządzenia turystyczne	0,9302	0,3900		1,3202
2. Grunty zadrzewione i zakrzewione		2,1152	1,5680	3,6832
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione - razem	7832,2177	5822,8566	6367,0640	20022,1383
3. Użytki rolne - razem	68,8362	62,5858	240,9334	372,3554
3.1. Grunty orne - razem	37,4170	33,8306	27,7021	98,9497
<i>w tym:</i>				
1) role	21,9161	24,9172	26,8333	73,6666
2) plantacje, poletka, składy drewna i szkółki na gruntach ornych	13,1852	8,9134	0,8688	22,9674
3) ugory, odłogi	2,3157			2,3157
3.2. Sady	0,6074	1,2893	0,4064	2,3031
3.3. Łąki trwałe	10,0415	6,4998	33,3289	49,8702
3.4. Pastwiska trwałe	10,0761	3,7509	22,6238	36,4508
3.5. Grunty rolne zabudowane	0,3269	0,6941	0,2991	1,3201
3.6. Grunty pod stawami rybnymi	8,3594	16,1445	149,0714	173,5753
3.7. Grunty pod rowami rolnymi	2,0079	0,3766	7,5017	9,8862
4. Grunty pod wodami - razem	0,5529	0,1130	4,5511	5,2170
<i>w tym:</i>				
4.1. Grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi	0,5529	0,1130	3,7365	4,4024
4.2. Grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi			0,8146	0,8146
4.3. Grunty pod morskimi wodami wewnętrznymi				
5. Użytki ekologiczne - razem				
6. Tereny różne - razem		0,0002	1,0280	1,0282
<i>w tym:</i>				
1) grunty przeznaczone do rekultywacji oraz niezagos. grunty zrekult.				
2) wały ochronne nieprzystosowane do ruchu kołowego				
3) grunty wyłączone z produkcji (poza gruntami pod zabudowę)			1,0280	1,0280
4) różne inne		0,0002		0,0002
7. Grunty zabudowane i zurbanizowane - razem	7,0217	7,6952	15,5574	30,2743
<i>w tym:</i>				
7.1. Tereny mieszkaniowe	0,5273	0,5316	1,1982	2,2571
7.2. Tereny przemysłowe	0,0242	1,6922	0,2825	1,9989
7.3. Tereny zabudowane inne	0,0067	1,0302		1,0369
7.4. Zurbanizowane tereny niezabudowane	0,3929			0,3929
7.5. Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe - razem	0,7536		0,9147	1,6683
<i>w tym:</i>				
1) ośrodki wypoczynkowe i tereny rekreacyjne	0,2036			0,2036
2) tereny zabytkowe				
3) tereny sportowe	0,5500		0,9147	1,4647

Rodzaj użytku	Obręb			
	Paruszowiec	Rybnik	Żory	Nadleśnictwo
1	2	3	4	5
4) ogrody zoologiczne i botaniczne 5) tereny zieleni nieurządzonej 7.6. Użytki kopalne 7.7. Tereny komunikacyjne - razem	5,3170	4,4412	13,1620	22,9202
<i>w tym:</i>				
1) drogi	1,9456	4,3234	1,3301	7,5991
2) tereny kolejowe	3,3714	0,0250	11,8319	15,2283
3) inne tereny komunikacyjne		0,0928		0,0928
8. Nieużytki - razem	8,2723	2,8306	16,9183	28,0212
<i>w tym:</i>				
1) bagna	6,6708	1,0975	12,9148	20,6831
2) piaski				
3) utwory fizjograficzne				
4) wyrobiska nieprzeznaczone do rekultywacji	1,6015	1,7331	4,0035	7,3381
Razem (2-8) Grunty nie zaliczone do lasów	84,6831	75,6457	280,5562	440,8850
w tym: grunty przeznaczone do zalesienia				
OGÓLEM (1-8)	7916,9008	5896,0814	6646,0522	20459,0344

Powierzchnia w ha (z dokł. do 1 ara) wynikająca z sumy opisów taksacyjnych:

leśna:	20018,61
nieleśna:	440,53
Ogółem:	20459,14

W Nadleśnictwie istnieją dwie współwłasności: 8 y, 161 y w obrębie Rybnik, o powierzchni 0,31 ha na gruncie nieleśnym – B.

Lesistość obszaru zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa.

Zasięg administracyjny Nadleśnictwa Rybnik obejmuje 1055 km² (105500 ha). Na tym terenie lasy niepaństwowe zajmują 2238,20 ha, stąd lesistość wynosi ok. 23%.

1.8. Ilość i wielkość kompleksów leśnych

Zestawienie kompleksów leśnych

Wielkość kompleksu [ha]	Liczba [szt.]	Średnia powierzchnia kompleksu [ha]	Suma powierzchni kompleksów [ha]
poniżej 1	44	0,44	19,82
1- 5	42	2,45	102,85
5 - 20	39	10,20	397,85
20 - 100	27	49,59	1338,84
100 - 200	6	159,32	955,90
200 - 500	9	280,38	2523,64
500 -2000	10	946,80	9468,01
powyżej 2000	2	2826,27	5652,54
Ogółem	179	4275,45	20459,45

Lasy Nadleśnictwa Rybnik leżą w regionie od niemal 200 lat intensywnie wykorzystywanym przez przemysł, a rolnictwo znacznie dłużej. Konsekwencją jest silne ograniczenie powierzchni leśnych na rzecz rolnictwa, przemysłu, terenów osiedlowych i komunikacyjnych. W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa szczególnie niską lesistość mają obszary położone w części południowo-zachodniej i południowej, tj. w zasięgu leśnictw:

Wodzisław, Syrynia, Chwałęcice. Obecnie 12 średnich i dużych kompleksów (powyżej 500 ha) zajmuje 73,9% powierzchni Nadleśnictwa, a pozostałych 167 zajmuje 26,1% ogólnej powierzchni.

1.9. Funkcje lasów

„Zasady hodowli lasu” z 2012 r. określają dwie grupy funkcji lasu:

- **Naturalne**, które wynikają z samego istnienia lasu.
- **Kształtowane**, czyli wzmagane w określonym pożądanym kierunku różnymi metodami gospodarki leśnej.

Funkcje naturalne ze względu na sposób ich świadczenia dzielą się na trzy grupy: biotyczne, ochronne oraz produkcyjne i reprodukcyjne. Lasy Nadleśnictwa Rybnik spełniają następujące funkcje naturalne:

1. **Ochronne** – ochrona różnorodności biologicznej, krajobrazu naturalnego, wody przed zanieczyszczeniem, gleb przed erozją i osuwiskami, środowiska naturalnego przed: hałasem, wiatrem, zapyleniem, promieniowaniem, powodzią, przemieszczaniem się zanieczyszczeń, funkcje historyczne, kulturowe, estetyczne, duchowe.
2. **Biotyczne** – wynikające z procesów wiązania węgla atmosferycznego i azotu, uwalniania tlenu i wody, funkcje klimatyczne, rekreacyjne, turystyczne, retencyjne, oczyszczania i dystrybucji wody.
3. **Produkcyjne** – produkcja biomasy i akumulacja energii, funkcje rekultywacyjne, majątkowe i dochodowe, miejsca pracy, funkcje usług dla ludności.
4. **Kształtowane**, czyli wzmagane w określonym pożądanym kierunku różnymi metodami gospodarki leśnej i kształtowane na poziomie lokalnym, wojewódzkim i krajowym. Funkcje lasu dla Nadleśnictwa wynikają z przepisów i zarządzeń, które zawarte są w ustawie o lasach, Instrukcji Urządzania Lasu oraz innych przepisach prawnych.

Kwalifikowanie lasów Nadleśnictwa Rybnik do poszczególnych kategorii ochronności przyjęto w oparciu Zarządzenie nr 20 MOŚZNiL z dnia 1 lutego 1995 r. oraz Zarządzenia nr 48 MOŚZNiL z dnia 3 sierpnia 1993 r.

Obecnie obowiązująca instrukcja urządzania lasu przewiduje, dla celów planowania, w zależności od dominującej roli pełnionych funkcji ochronnych, podział lasów na trzy główne grupy: lasy rezerwatowe, lasy ochronne oraz lasy gospodarcze.

Funkcje lasu – zestawienie powierzchni bez współwłasności.

Funkcja lasu	Obręb			Nadleśnictwo Rybnik	
	Paruszowiec	Rybnik	Żory		
	Powierzchnia [ha]				%
lasz ochronne	7 551,86	5 678,30	6 179,22	19409,38	99,90
lasz gospodarcze	6,20	7,97	4,21	18,38	0,10
Razem	7 558,06	5 686,27	6 183,43	19427,76	100,00

W ramach lasów ochronnych Nadleśnictwa, wyróżniono następujące kategorie ochronności:

- glebochronne
- wodochronne
- położone w miastach i wokół miast
- uzdrowiskowe
- badawcze
- ostoje zwierząt chronionych

Niektóre obszary leśne posiadają kilka istotnych cech, które należy uwidocznic w opisie, dlatego zachodzi konieczność przypisania im kilku kategorii ochronności.

Zestawienie powierzchni lasów wg kategorii ochronności bez współwłasności.

Kategorie ochronności	Obręb			Nadleśnictwo Rybnik
	Paruszowiec	Rybnik	Żory	
	Powierzchnia [ha]			
Trwale uszk. na sk. dział.przem	220,90	1,10	1 093,80	1 315,80
Trwale uszk. na sk. dział.przem, w miastach i wokół miast	3 402,71	3 737,49	1 720,86	8 861,06
Trwale uszk. na sk. dział.przem, wodochronne	0,58		421,25	421,83
Trwale uszk. na sk. dział.przem, wodochronne, w miastach i wokół miast	3 927,67	68,96	2 085,30	6 081,93
Trwale uszk. na sk. dział.przem, w miastach i wokół miast, glebochronne		1 112,93		1 112,93
Trwale uszk. na sk. dział.przem, w miastach i wokół miast, wodochronne		757,82	858,01	1 615,83
Razem	7 551,86	5 678,30	6 179,22	19 409,38

1.10. Wybrane zagadnienia z zakresu turystyki i rekreacji

Obszar zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa nie jest zaliczany do najważniejszych regionów turystycznych w kraju. Rekreacyjne i wypoczynkowe wartości niektórych obszarów są niekiedy wysokie, jednak mają znaczenie regionalne. Spowodowane jest to silnym przekształceniem środowiska wynikającym z intensywnego zagospodarowania rolniczego i przemysłowego. Szczególnie rozwój przemysłu, trwający od pierwszej połowy XIX w., doprowadził do znaczących zmian środowiskowych. Obecnie większość obszaru w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa charakteryzuje się krajobrazem kulturowym i zurbanizowanym – obszary z takim typem krajobrazu są częściowo przydatne dla celów rekreacyjno – wypoczynkowych, lub całkowicie nieprzydatne. Lokalna oferta turystyczna stara się wykorzystać dostępne walory regionu i w konsekwencji jest stosunkowo bogata. Składają się na nią:

- szlaki turystyczne piesze, rowerowe i konne ogólnorekreacyjne i tematyczne (w tym ścieżki edukacyjne),
- sieć udostępnionych zabytków – jak zwykle budownictwo rezydencjalne i sakralne, a także coraz bardziej doceniane obiekty przemysłowe, gospodarcze i obronne,
- sieć gastronomii regionalnej,
- ośrodki wodne wykorzystujące sztuczne zbiorniki przemysłowe lub dawne stawy hodowlane,
- stosunkowo duże kompleksy leśne, szczególnie w środkowej i północnej części zasięgu Nadleśnictwa,
- obiekty typowo rekreacyjne, np. wioska westernowa, park linowy.

Z ofertą turystyczną ściśle związana jest sieć szlaków turystycznych. Najczęściej są one wytyczone i utrzymywane przez PTTK, ale także przez urzędy gminne, administrację samorządową, organizacje społeczne, a także właścicieli ośrodków turystycznych i rekreacyjnych. Ścieżki o charakterze edukacyjnym na terenach leśnych są utworzone i utrzymywane przez Nadleśnictwo. Poniżej zamieszczona lista zawiera najważniejsze szlaki turystyczne w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Rybnik - częściowo związane z terenami leśnymi:

- Szlak zielony „Stulecia turystyki” – z Rybnika do Tarnowskich Gór przez leśnictwa: Szczotki, Książenice (uroczysko „Głębokie Doły”), Zacisze, Leboszowice. Obszar Nadleśnictwa opuszcza w miejscowości Trachy za oddziałem 314.
- Szlak niebieski „Początków hutnictwa” z Rybnika przez Szczekowice do Żor, lasami leśnictwa Szczotki i Żory, przez zespół stawów łańcuchowych (np. 226 a, 227 i), obok pozostałości huty „Waleska” – 233 c.

- Szlak żółty „Historii górnictwa górnośląskiego” z Rybnika do Łubianek – ok. 100 km, w zasięgu Nadleśnictwa odcinek Rybnik – Orzesze, przez leśnictwa Wielopole, Szczotki, Ornontowice.
- Szlak niebieski „Kapitana Kotucza” z Rybnika przez Ochojec do Pilchowic przez leśnictwa Wielopole, Książenice i Ochojec. Szlak imienia obrońcy Rybnika we wrześniu 1939 r., zamordowanego po wzięciu do niewoli.
- Szlak czarny „Morza rybnickiego” z Rybnika przez Chwałęcice, brzegiem Zalewu Rybnickiego do Grabowni i Młynów, gdzie łączy się ze szlakiem zielonym (opisany powyżej). Biegnie przez lasy leśnictwa Chwałęcice i Ochojec.
- Szlak żółty „Szlak okrężny Gliwic” o całkowitej długości 136 km. W granicach zasięgu Nadleśnictwa znajduje się odcinek od zapory zalewu Rybnickiego na rzece Rudzie, przez Ochojec, Czerwionkę – Leszczyny, Ornontowice do Chudowa i Kątów gdzie opuszcza obszar Nadleśnictwa. Biegnie przez lasy leśnictwa Ochojec, Książenice, Zacisze i Oczków.
- Szlak żółty „Jankowicki” z Wodzisławia Śląskiego do Jankowic Rybnickich. Uwzględnia lokalne zabytki i miejsca historyczne oraz rekreacyjne. Biegnie przez leśnictwa Wodzisław (oddz. 46, 51, 53) i Chwałęcice (oddz. 20, 23, 24, 42).
- Szlak niebieski „Ewakuacji więźniów oświęcimskich” – z Oświęcimia do Wodzisławia. W zasięgu Nadleśnictwa odcinek od miejscowości Bzie Zameckie, przez Jastrzębie-Zdrój, do Wodzisławia. Szlak w większości bezleśny, przechodzi jedynie przez oddz. 61 i 63 oraz 58 leśnictwa Wodzisław.
- Szlak czerwony „Powstańców Śląskich” – z Szerokiej przez Jastrzębie do Godowa, Szlak omija kompleksy leśne Nadleśnictwa, biegnie obok meandrów rzeki Szotkówki do miejsca walk I Powstania Śląskiego pod Godowem.
- Szlak czarny „Zebrzydowicki” – z Zebrzydowic do Bzie Zameckie. Lokalny szlak spacerowy z widokami na Beskidy. Na krótkim odcinku biegnie obok oddziału 68A leśnictwa Wodzisław.
- Szlak żółty „Jastrzębski szlak krajoznawczy im. Jerzego Fudzińskiego” – z Zebrzydowic przez Jastrzębie, Skrzyszów do Turzy Śląskiej. Szlak omija kompleksy leśne Nadleśnictwa, jedynie przebiega obok oddz. 63 leśnictwa Wodzisław.
- Szlak niebieski „Krzyżkowicki” – z Pszowa do Grabówki przez oddziały 210, 219 – 224 obok Grodziska Gołęszyców w oddz. 224 g w leśnictwie Syrynia.
- Szlak zielony „Gołęszyców” – z Raciborza przez Lubomię do Syrynii obok Grodziska Gołęszyców.

Liczna jest sieć ścieżek rowerowych. Wyżej wymienione szlaki turystyczne mogą być użytkowane przez rowerzystów, a oprócz tego są wytyczone szlaki specjalnie dla rowerów. W subregionie zachodnim województwa śląskiego, do którego w całości należy Nadleśnictwo (w sensie zasięgu administracyjnego), wytyczono ponad 500 km tras rowerowych, a największe ich zagęszczenie występuje w części subregionu zajmowanej przez Nadleśnictwo. Zagęszczenie tras rowerowych dla całego subregionu wynosi obecnie ok. 0,37 km/km², a w zasięgu Nadleśnictwa jest zapewne nieco większe. Niezależnie od tras oznakowanych uprawianie turystyki rowerowej jest możliwe po wszystkich drogach leśnych odpowiednich dla rowerów gdyż administracja leśna tylko wyjątkowo ogranicza ruch pieszy i rowerowy w kompleksach leśnych. Lokalne okresowe, lub stałe zakazy wstępu są związane z pracami leśnymi (ścinanie, zrywka, transport), mają na celu ochronę upraw leśnych albo obszarów o specjalnym znaczeniu (np. ostoje zwierzyny). Okresowo mogą być wydane zakazy wstępu do lasu w związku ze zwiększonym zagrożeniem pożarowym.

Możliwości poruszania się rowerami są przedstawione na licznych stronach internetowych związanych z turystyką rowerową.

Przykładowe trasy rowerowe:

- Okrężny szlak Jeziora Rybnickiego – Rybnik, Stodoły, Wielopole, pokrywa się z odcinkami szlaków pieszych: czarnego, niebieskiego i żółtego opisanych powyżej.

- Trasa żółta, 52 km przez 4 gminy powiatu wodzisławskiego. Biegnie przez urozmaicony, pagórkowaty obszar Płaskowyżu Rybnickiego oraz Doliną Odry. Na płaskowyżu przecina dwa kompleksy leśnictwa Wodzisław i jeden leśnictwa Syrynia. W Dolinie Odry biegnie obok Zespołu Przyrodniczo – Krajobrazowego „Wielikąt”. Rozpoczyna się w Wodzisławiu i prowadzi na południe do Turzy Śląskiej, Gorzyczek, Gorzyc, Zawady, Pszowa, Lubonii, następnie do Bukowa, Bluszczowa, Odry i Olzy gdzie jest koniec trasy.

Szlak architektury drewnianej.

W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa znajduje się część Szlaku architektury drewnianej województwa śląskiego, tzw. Pętla rybnicka długości 126 km, obejmująca 9 obiektów sakralnych – kościołów, powstałych w okresie od XV do XIX w. Znajdują się w miejscowościach jak niżej:

1. Bełk
2. Gołkowice.
3. Jankowice Rybnickie.
4. Jastrzębie Zdrój.
5. Łaziska.
6. Palowice.
7. Rybnik – Ligocka Kuźnia.
8. Rybnik – Wielopole.
9. Wilcza.

Poza trasą główną, w Lubonii, znajduje się kaplica datowana na rok 1700.

Ścieżki edukacyjne.

Nadleśnictwo utrzymuje 7 ścieżek tego typu:

1. „Smolnica” w leśnictwie Leboszowice, w oddziałach 309, 310, 311, długości 1,75 km. Utworzona w r. 2002 w celu przybliżenia budowy i składu okolicznych drzewostanów i zbiorowisk roślinnych, w tym zrekultywowanej hałdy. Przy ścieżce znajduje się oczyszczalnia ścieków komunalnych, jako jeden z punktów edukacyjnych.
2. „Głębokie Doły” w leśnictwie Książenice, w oddziałach 67, 68, 69, 70, 99, 100, 101, długości 1,4 km. Celem edukacyjnym jest zapoznanie zwiedzających z obszarem uważanym za jeden z najpiękniejszych i najcenniejszych przyrodniczo obszarów Nadleśnictwa. Przy ścieżce znajduje się leśniczówka z 1906 r.
3. „Szkółka” w leśnictwie Wielopole, w oddziałach 178, 179. Utworzona w celu zapoznania zwiedzających z fazami rozwojowymi drzewostanu oraz z miejscowymi gatunkami lasotwórczymi.
4. „Dróżka Kopruszka” w leśnictwie Szczotki, w oddziałach 186, 187, 194, 218, 219, długości 1,55 km. Jeden z przystanków dotyczy budowy skrzynek lęgowych i sposobów ich rozwieszania.
5. „Czyżowice” w leśnictwie Wodzisław, w oddziałach 257, 258, 259, długości 1,7 km. Opisująca środowisko leśne, gatunki roślin i zwierząt, czynności ochronne i pielęgnacyjne.
6. „Gzel” w leśnictwie Chwałęcice, w oddziałach 156, 162, długości 1,7 km. Usytuowana w sąsiedztwie zalewu „Gzel” – części zalewu Rybnickiego, w obszarze wilgotnych siedlisk i stawów rybnych. Celem jest rozpoznawanie roślin i zwierząt, szczególnie pospolitych gatunków ptaków wodnych, wyjaśnienie struktury lasu i jego funkcjonowania.
7. „Park Leśny” w leśnictwie Chwałęcice w oddziale 28. Ten fragment lasu pełni rolę terenu rekreacyjnego dla okolicznych terenów osiedlowych. Ścieżka została utworzona głównie z myślą o prowadzeniu zajęć z uczniami pobliskiej szkoły.

W celu ułatwienia poruszania się po terenie Nadleśnictwa, a także w celu ograniczenia niekontrolowanego wjazdu do lasu, utworzono szereg obiektów turystycznych jak niżej.

Lp.	Leśnictwo	Lokalizacja	Rodzaj obiektu	Uwagi
1.	Leboszowice	325 k	Miejsce postoju pojazdów	
2.		308 j	Miejsce postoju pojazdów	
3.		302 h	Miejsce postoju pojazdów	
4.		326 b	Miejsce wypoczynku	
5.		337 a	Miejsce wypoczynku	
6.		310 c	Miejsce wypoczynku	
7.		311 k	Miejsce wypoczynku	Wiata, miejsce na ognisko, początek ścieżki edukacyjnej
8.	Ochojec	2 a	Miejsce postoju pojazdów	
9.		41 a	Miejsce postoju pojazdów	
10.		43 h	Miejsce postoju pojazdów	
11.		4 h	Miejsce wypoczynku	
12.		29 c	Miejsce wypoczynku	
13.		44 g	Miejsce wypoczynku	
14.		79 d	Miejsce wypoczynku	
15.		108 a	Miejsce wypoczynku	
16.	115 f	Miejsce wypoczynku		
17.	Książenice	26 k	Miejsce postoju pojazdów	
18.		62 i	Miejsce postoju pojazdów	
19.		68 d	Miejsce postoju pojazdów	
20.		66 f	Miejsce wypoczynku	
21.		68 f	Miejsce wypoczynku	
22.		69 c	Miejsce wypoczynku	
23.		73 f	Miejsce wypoczynku	
24.	Wielopole	175 g	Miejsce postoju pojazdów	
25.		176 j	Miejsce postoju pojazdów	
26.		178 k	Miejsce postoju pojazdów	
27.		179 g	Miejsce postoju pojazdów	
28.		179 l	Miejsce postoju pojazdów	
29.		138 g	Miejsce wypoczynku	
30.		150 g	Miejsce wypoczynku	
31.		162 d	Miejsce wypoczynku	
32.		167 c	Miejsce wypoczynku	
33.		178 n	Miejsce wypoczynku	Polana edukacyjna
34.		179 i	Miejsce wypoczynku	
35.	198 c	Miejsce wypoczynku		
36.	Szczotki	172 g	Miejsce postoju pojazdów	
37.		186 s	Miejsce wypoczynku	
38.		189 d	Miejsce wypoczynku	
39.		222 f	Miejsce wypoczynku	Pole biwakowe
40.	Wodzisław	262 b	Miejsce postoju pojazdów	
41.		46 b	Miejsce wypoczynku	
42.		78 j	Miejsce wypoczynku	
43.		256 c	Miejsce wypoczynku	
44.		257 b	Miejsce wypoczynku	
45.		257 c	Miejsce wypoczynku	
46.		258 b	Miejsce wypoczynku	
47.	Zwonowice	132A c	Miejsce postoju pojazdów	
48.		133 c	Miejsce postoju pojazdów	
49.		85 g	Miejsce wypoczynku	

Lp.	Leśnictwo	Lokalizacja	Rodzaj obiektu	Uwagi
50.	Adamowice	147 c	Miejsce wypoczynku	
51.		152 g	Miejsce wypoczynku	
52.		94 a	Miejsce postoju pojazdów	
53.		102 c	Miejsce postoju pojazdów	
54.		96 a	Miejsce wypoczynku	
55.	Chwałęcice	188 i	Miejsce wypoczynku	
56.		16 c	Miejsce postoju pojazdów	
57.		28 b	Miejsce postoju pojazdów	
58.		35 f	Miejsce postoju pojazdów	
59.		156 c	Miejsce postoju pojazdów	
60.		160 a	Miejsce postoju pojazdów	
61.		23 a	Miejsce wypoczynku	
62.		25 a	Miejsce wypoczynku	
63.		154 g	Miejsce wypoczynku	
64.		156 m	Miejsce wypoczynku	
65.	Syrynia	164 c	Miejsce wypoczynku	
66.		230 f	Miejsce postoju pojazdów	
67.		243 b	Miejsce postoju pojazdów	
68.		210 d	Miejsce wypoczynku	
69.	Oczków	228 a	Miejsce wypoczynku	
70.		11 a	Miejsce postoju pojazdów	
71.	Zacisze	25 g	Miejsce wypoczynku	
72.		51 f	Miejsce wypoczynku	
73.	Ornontowice	357 h	Miejsce postoju pojazdów	
74.		397 b	Miejsce postoju pojazdów	
75.		367 f	Miejsce wypoczynku	
76.		381 a	Miejsce wypoczynku	
77.		381 j	Miejsce wypoczynku	
78.	Żory	187 b	Miejsce postoju pojazdów	
79.		211 a	Miejsce postoju pojazdów	
80.		251 j	Miejsce postoju pojazdów	
81.		199 b	Miejsce wypoczynku	
82.		204 f	Miejsce wypoczynku	
83.		233 c	Miejsce wypoczynku	
84.		234 b	Miejsce wypoczynku	
85.	Baranowice	242 a	Miejsce postoju pojazdów	
86.		292 g	Miejsce postoju pojazdów	
87.		270 a	Miejsce wypoczynku	

W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa znajduje się szereg obiektów zabytkowych i historycznie cennych, często decydujących o turystycznej atrakcyjności tego terenu. Na gruntach Nadleśnictwa znajduje się kilka cennych obiektów tego typu, jak niżej:

1. Leśniczówka na Winnej Górze. Leśnictwo Zwonowice, oddział 89 k. Zbudowano ok. roku 1887 w miejscu dawnego folwarku cystersów.
2. Grodzisko Gołęszyców z przełomu VII/VIII w., nr rej. C/705/65. Leśnictwo Syrynia, oddział 224 g.
3. Ślady fosy i wału zamku z XIV w. na wzgórzu „Kotówka”, przypisywanego księciu raciborskiemu Janowi II, Żelaznemu. Leśnictwo Syrynia, oddział 211 d, 212 c.
4. „Bunkier na Żwace”. Schron bojowy polskiej linii obrony z 1939 r. Leśnictwo Żory oddział 251 j.

5. „Gichta” - wieża wsadowa pieca hutniczego huty „Waleska” z 1830 r. Leśnictwo Żory, oddział 233 c.
6. Miejsce kultu przy „Dębie Maryjnym”. Leśnictwo Baranowice oddział 270 a.

Niektóre obiekty zabytkowe w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa.

1. Huta Gliwicka z 1791 r.
2. Dwór w Palowicach.
3. Pałac Foglarów w Borynii.
4. Baszta Rycerska w Wodzisławiu.
5. Pałac Rothów w Czernicy.
6. Pałac hr. d' Arco w Gorzycach.
7. Zespół klasztorny Minorytów w Wodzisławiu Śląskim.
8. Dwór i spichlerz dworski w Lyskach.
9. Pałac Hegenscheidtów w Ornontowicach.
10. Pałac Hitscha w Wodzisławiu Śląskim.

2. Szczególne formy ochrony przyrody

Do szczególnych form ochrony przyrody występujących na gruntach w zarządzie Nadleśnictwa należą: park krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, ochrona gatunkowa. W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa znajdują się użytki ekologiczne i europejska sieć obszarów chronionych – Natura 2000. Nie ma rezerwatów. Położone są w sąsiednich nadleśnictwach oraz w obszarze przygranicznym.

2.1. Rezerваты przyrody

Zgodnie z „Ustawą o ochronie przyrody” (Art. 13) Rezerwatem przyrody jest obszar obejmujący zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej, mające istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych kulturowych bądź krajobrazowych.

2.1.1. Rezerваты istniejące

Na gruntach Nadleśnictwa nie ma rezerwatów. Najbliżej znajduje się rezerwat „Łęczczok” położony tuż przy zachodniej granicy leśnictwa Adamowice, na terenie Nadleśnictwa Rudy Raciborskie. Chroni on zbiorowiska wodne, bagienne i leśne doliny Odry oraz siedliska wielu ptaków, szczególnie związanych z wodami i bagnami. Tuż przy południowej granicy zasięgu Nadleśnictwa, będącej jednocześnie granicą państwa, znajduje się czeski rezerwat „Věřňovice”, chroniący fragment doliny Olzy.

2.1.2. Rezerваты projektowane

Obecnie na terenie Nadleśnictwa nie ma obiektów zgłoszonych do objęcia ochroną rezerwatową.

2.2. Parki krajobrazowe

Park krajobrazowy jest obszarem chronionym ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe, a celem jego utworzenia jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnianie tych wartości w warunkach racjonalnego gospodarowania tzn. łączenia funkcji ochronnych z gospodarczymi. Obszar parku obejmuje naturalne lub mało przez człowieka przekształcone ekosystemy (lasy, zarośla, murawy, pola uprawne) razem ze znajdującymi się tutaj zabytkami kultury materialnej. Tak więc przedmiotem ochrony jest harmonijnie przenikające się środowisko przyrodnicze i kulturowe.

Grunty rolne, leśne i inne nieruchomości znajdujące się w granicach parku krajobrazowego pozostawia się w gospodarczym wykorzystaniu. Na terenie Lasów Państwowych znajdujących się w granicach parku krajobrazowego zadania w zakresie ochrony przyrody wykonuje samodzielnie miejscowy nadleśniczy, zgodnie z planem ochrony parku krajobrazowego uwzględnionym w operacie urządzenia lasu.

W granicach Nadleśnictwa Rybnik znajduje się środkowa i wschodnia część Parku Krajobrazowego o nazwie „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich”. Powierzchnia Parku na gruntach Nadleśnictwa wynosi obecnie (stan na 01.01.2017 r) 11963,63 ha, co stanowi ponad 22% powierzchni Parku, a ponad 58% powierzchni Nadleśnictwa. Park obejmuje największe kompleksy leśne Nadleśnictwa położone na linii NW – SE od Ochojca po Woszczycę. Największa część Parku w granicach Nadleśnictwa – ponad połowa, należy do obrębu Paruszowiec. Na gruntach Nadleśnictwa utworzono również otulinę Parku o powierzchni 1898,87 ha, co stanowi ponad 13% całkowitej powierzchni otuliny Parku, a nieco ponad 9% powierzchni Nadleśnictwa.

Park został powołany Rozporządzeniem Wojewody Katowickiego nr 181/93, z dnia 23 listopada 1993 r., zmienionym rozporządzeniem Wojewody Śląskiego z dnia 28 września 2000 r. (Dz. Urz. Woj. Śl. z 2000 r. Nr 35 poz. 548), dokonującym korekty granic i włączającym Park w struktury Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego. Zarząd województwa śląskiego podjął Uchwałę Nr 1961/280/IV/2013 z dnia 30 września 2013 r. przyjmującą projekt uchwały w sprawie Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich. Projekt uchwały uściśla zakres działalności gospodarczej na terenie Parku, oraz nakłada na zarządzającego Parkiem obowiązek nie tylko zachowania stanu istniejącego, w tym także kultury materialnej, ale także odtworzenie wartości przyrodniczych obszarów, które je utraciły w wyniku antropopresji.

Ogólna powierzchnia wynosi 49387 ha, a otulin 14010 ha. Większość powierzchni parku obejmuje obszar zagospodarowywany przez Cystersów od roku 1253 do 1810, tj. ponad 5 wieków. Cystersi osiedlili się w terenie bardzo słabo zasiedlonym i zagospodarowanym, gdzie mogli zrealizować od podstaw przemyślaną koncepcję osadniczą. Wszystko wskazuje na to, że koncepcje gospodarcze i organizacyjne opierały się na pewnej wiedzy ekologicznej. Gospodarka Cystersów do połowy XVII w. nie przekraczała naturalnych zdolności regeneracyjnych tego obszaru, dopiero później, w wyniku zwiększonych zobowiązań wobec państwa uległa intensyfikacji. Mimo wszystko zarówno cystersi, jak i po kasacji zakonu ich następcy - książęta raciborscy, oparli się żądaniom zwiększenia wydajności gospodarczej kosztem środowiska i m.in. nie dopuścili do istotnego zmniejszenia powierzchni leśnej. Opracowane przez Cystersów struktury gospodarcze – rolne i leśne, funkcjonują w zasadzie do dziś. Prowadzona na tym obszarze zrównoważona gospodarka leśna, rolna i wodna doprowadziła do powstania środowisk znacznie bogatszych gatunkowo niż środowiska wyjściowe, a także zachowała naturalne, lub zbliżone do naturalnych, właściwości środowisk licznych gatunków roślin i zwierząt, nawet bardzo wymagających. Obecnie ocenia się, że na terenie Parku występuje 50 gatunków ssaków, w tym 13 gatunków nietoperzy, 14 płazów, 5 gadów, 249 ptaków – w tym 154 gatunki lęgowe, kilkaset gatunków bezkręgowców. Stwierdzono tu ponad 40 zbiorowisk roślinnych leśnych i nieleśnych, a także 100 gatunków roślin rzadkich i chronionych.

2.3. Obszary chronionego krajobrazu

Zgodnie z Ustawą o ochronie przyrody (Rozdz. 2. Art. 23 i nast.) OChK obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwości zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcję korytarzy ekologicznych.

W granicach zasięgu Nadleśnictwa znajdują się 4 obszary chronionego krajobrazu:

- Dolina Potoku Ornontowickiego.
- Dolina Potoku Od Solarni
- Dolina Potoku Łąkowego
- Dolina potoku Leśnego

Na gruntach Nadleśnictwa znajduje się jedynie część OCHK Dolina Potoku Od Solarni. Obejmuje fragmenty oddziałów 39, 54, 55 o łącznej powierzchni 15,23 ha w leśnictwie Oczków.

Położenie obszarów chronionego krajobrazu w granicach Nadleśnictwa.

Omawiane obszary chronionego krajobrazu zostały utworzone uchwałą nr XIV/87/03 Rady Gminy Ornontowice z dnia 30 października 2003 roku (Dz. Urz. Woj. Śl. Nr 3, poz. 52 z 16 stycznia 2004 r.). Celem wyznaczenia tych obszarów jest zachowanie w nienaruszonym stanie korytarzy ekologicznych oraz wyróżniających się krajobrazowo terenów o zróżnicowanych ekosystemach.

W omawianych obszarach chronionego krajobrazu uchwała zabrania:

- lokalizowania nowych obiektów zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów o ochronie środowiska;
- utrzymywania otwartych rowów i zbiorników ściekowych;
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody i zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz gospodarki rybackiej;
- likwidowania małych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych;
- wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych;
- organizowania rajdów motorowych i samochodowych;
- umieszczania tablic reklamowych poza obszarami zabudowanymi;
- likwidowania zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych;
- umyślnego zabijania dziko żyjących zwierząt, niszczenia nor, legowisk zwierzęcych, tarlisk i złożonej ikry, ptasich gniazd oraz wybierania jaj,
- wypalania roślinności i pozostałości roślinnych, wydobywania skał, minerałów, torfu oraz niszczenia gleby;
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem obiektów związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym.

2.4. Zespoły przyrodniczo – krajobrazowe

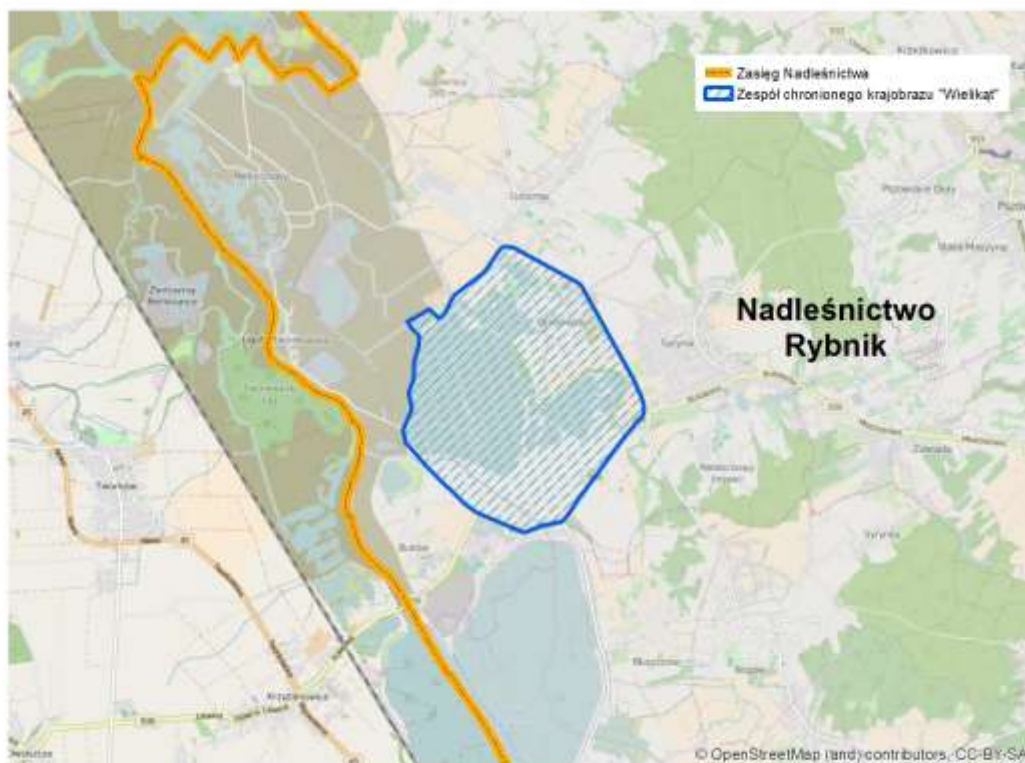
Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne. Działalność na terenach objętych tą formą ochrony przyrody uwarunkowana jest opracowaniem dla nich planu zagospodarowania przestrzennego.

W zasięgu działania Nadleśnictwa Rybnik znajduje się zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Wielikąt”. Został on utworzony rozporządzeniem Wojewody Śląskiego nr 5/2002 (Dz. U. Woj. Śl. Nr 17 poz. 525), zmienionym rozporządzeniem nr 75/2008 Wojewody Śląskiego z 12 listopada 2008 r. (Dz. U. Woj. Śl. Nr 202 poz. 3752 z dnia 19 listopada 2008 r.). Zespół ten obejmuje kompleks stawów hodowlanych Gospodarstwa Rybackiego „Wielikąt” wraz z otaczającymi go polami i łąkami. Kompleks składa się z dziewięciu większych (17-40 ha) i kilkunastu mniejszych stawów. Jego łączna powierzchnia wynosi 636,96 ha, z czego zbiorniki wodne zajmują 370,5 ha. Woda do napełniania i zasilania stawów pochodzi z potoków Syrynka i Lubomka. Przez środek kompleksu stawów przebiega kolejowa linia towarowa. W odległości około 450 m na zachód od stawów przepływa Odra.

Kompleks stawów stwarza unikatowe warunki dla bytowania i rozrodu ptactwa wodnego. Jest on ważnym elementem korytarza ekologicznego. Został zaliczony do najcenniejszych akwenów Śląska. W 2004 roku Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, na podstawie obowiązujących w całej Unii Europejskiej kryteriów, ogłosiło stawy Wielikąt wraz z sąsiednim Lasem Tworkowskim ostoją ptaków o randze międzynarodowej (IBA). W 2008 r. Rozporządzeniem Ministra Środowiska ostoja ta została włączona do obszarów specjalnej ochrony ptaków sieci Natura 2000. Dotychczas stwierdzono w „Wielikacie” 236 gatunków ptaków, w tym 129 lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych. Stanowiska lęgowe mają tu gatunki zagrożone i potencjalnie zagrożone w skali globalnej, europejskiej, krajowej oraz regionalnej. W roku 2003 wytyczono w „Wielikacie” 4-kilometrową ścieżkę dydaktyczną.

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Wielikąt” jest częścią ostoi ptasiej PLB240003, co dodatkowo zapewnia ochronę licznym gatunkom ptaków i ich siedliskom.

Położenie obszaru chronionego krajobrazu.

2.5. Europejska sieć obszarów chronionych – Natura 2000

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażany od 1992 r. w sposób spójny pod względem metodycznym i organizacyjnym na terytorium wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej. Celem utworzenia sieci Natura 2000 jest zachowanie zarówno zagrożonych wyginięciem siedlisk przyrodniczych, oraz gatunków roślin i zwierząt unikalnych w skali Europy, ale też zachowanie typowych, wciąż jeszcze powszechnie występujących siedlisk przyrodniczych, charakterystycznych dla regionów biogeograficznych.

Obecnie na gruntach Nadleśnictwa Rybnik nie ma obszarów Natura 2000, jednak należy sądzić, że dotychczasowa gospodarka leśna prowadzona wg zasad ekologicznych przyczyniła się do zachowania walorów przyrodniczych sąsiednich obszarów.

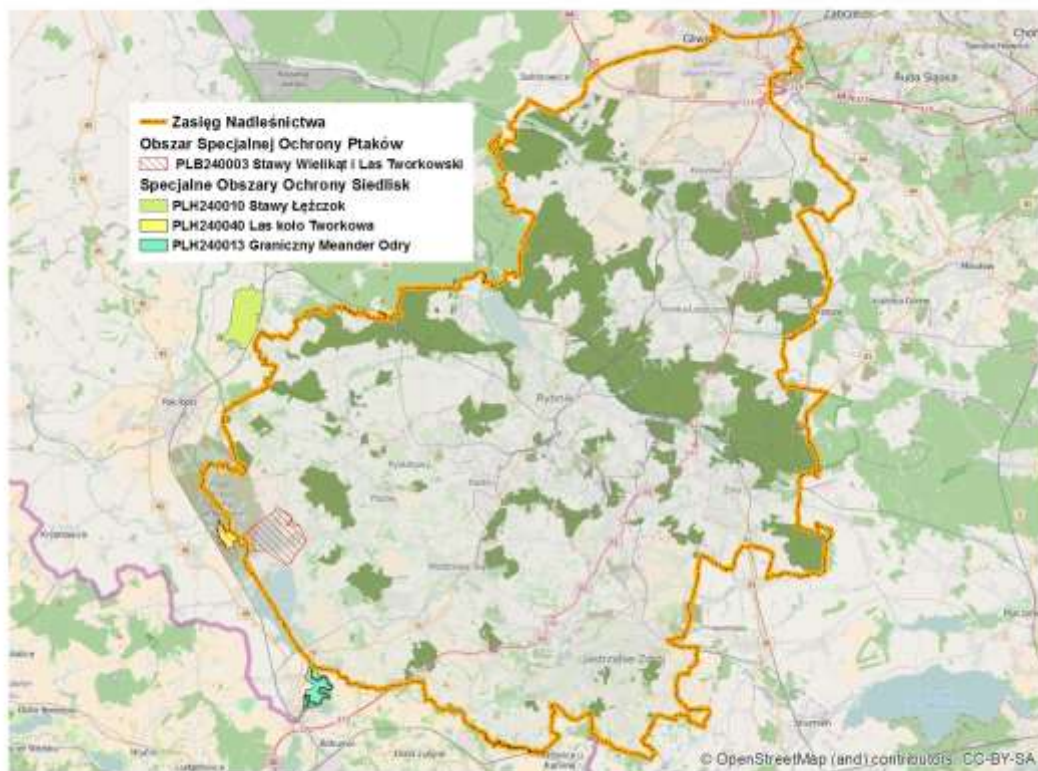
W granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa, ale poza jego gruntami, znajduje się obecnie jeden obszar z sieci Natura 2000, tj. PLB240003 Stawy Wielikąt i Las Tworkowski o powierzchni ogólnej 914,50 ha.

Poza zasięgiem terytorialnym Nadleśnictwa, ale w jego bliskim sąsiedztwie znajdują się następujące Obszary Natura 2000:

PLH240013 Graniczny Meander Odry, powierzchnia ogólna 156,60 ha

PLH240040 Las koło Tworkowa, powierzchnia ogólna 115,08 ha

PLH240010 Stawy Łęczczok, powierzchnia ogólna 586,10 ha

Położenie Obszarów Natura 2000 w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Rybnik oraz w bezpośrednim sąsiedztwie.

Ostoja „Stawy Wielikąt i Las Tworkowski”. Obszar zaklasyfikowany jako OSO w listopadzie 2008 roku, a wyznaczony został jako Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków w drodze Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 października 2008 roku zmieniającego rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 - Dz. U. Nr 198, poz. 1226 (zmienione Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków - Dz. U. Nr 25, poz. 133).

Obszar PLB240003 obejmuje fragment doliny Odry na południe od Raciborza z kompleksem stawowym „Wielikąt” (po prawej stronie Odry) wraz z terenem lasu łąkowego „Ligota Tworkowska” (po lewej stronie Odry). Kompleks składa się z dziewięciu większych (17-41 ha) i kilkunastu małych stawów. Na większości stawów występują szuwały w postaci wąskich, przybrzeżnych pasów, a tylko na niektórych mniejszych stawach tworzą rozległe łany. Część ogroblowania porastają stare drzewa liściaste. Las Tworkowski jest miejscem gniazdowania bielika, a miejscem żerowania są stawy. Na terenie ostoi stwierdzono występowanie 22 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Rady 79/409/EWG oraz 2 gatunki ptaków migrujących, regularnie występujących, nie wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady tj.: hełmiatka i rycyk. Nieleśna część ostoi – wody (także koryto Odry), łąki, zarośla, należy do obszaru Nadleśnictwa, natomiast łągi i grądy w Lesie Tworkowskim po zachodniej stronie Odry leżą w zasięgu Nadleśnictwa Rudy Raciborskie. Najbliżej położone grunty Nadleśnictwa Rybnik to: oddział 244 leśnictwa Wodzisław – ok. 1,5 km w kierunku SE, oddział 224 i 227 leśnictwa Syrynia, odpowiednio 1,5 km i 2,5 km w kierunku NE. W tabeli poniżej wymieniono gatunki ptaków będące przedmiotem ochrony, a posiadające ogólną ocenę znaczenia A, B lub C. Pierwsze dwa gatunki są łąkowe, pozostałe migrujące. Wszystkie są gatunkami związanymi wyłącznie ze środowiskiem wodnym, zbiorowiskami szuwarowymi, wysokich turzyc itp. Najbliżej położone kompleksy leśne Nadleśnictwa Rybnik położone są już na płaskowyżu, co najmniej 60 m nad doliną Odry i całkowicie pozbawione są siedlisk przydatnych dla wymienionych gatunków. Dlatego wpływ gospodarki leśnej na wymienione gatunki i obszar chroniony nie jest tu bezpośredni, ale ma znaczenie bardziej ogólne, jako ważny wyznacznik retencji i lokalnego mikroklimatu.

Gatunki objęte art. 4 dyrektywy 2009/147/WE i gatunki wymienione w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG-według SDF-PLB240003 „Stawy Wielikąt i Las Tworkowski”.

Kod	Nazwa gatunku	Ocena ogólna
A022	<i>Ixobrychus minutus</i> – bączek zwyczajny	C
A060	<i>Aythya nyroca</i> – podgorzałka zwyczajna	C
A005	<i>Pediceps cristatus</i> – perkoz dwuczuby	C
A051	<i>Anans strepera</i> – krakwa	C
A058	<i>Netta rufina</i> – hełmiatka zwyczajna	A

2.5.1. Siedliska przyrodnicze

Wg Ustawy o ochronie przyrody siedlisko przyrodnicze ma następującą definicję:

Art. 5.

17) siedlisko przyrodnicze - obszar łąkowy lub wodny, naturalny, półnaturalny lub antropogeniczny, wyodrębniony w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne;

17a) siedlisko przyrodnicze będące przedmiotem zainteresowania Wspólnoty – siedlisko przyrodnicze, które na terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej:

a) jest zagrożone zanikiem w swoim naturalnym zasięgu lub

b) ma niewielki zasięg naturalny w wyniku regresji lub z powodu ograniczonego obszaru występowania wynikającego z jego wewnętrznych, przyrodniczych właściwości lub

c) stanowi reprezentatywny przykład typowych cech regionu biogeograficznego występującego w państwach członkowskich Unii Europejskiej.

Aktem prawa europejskiego w zakresie ochrony siedlisk jest Dyrektywa Rady EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej flory i fauny (Council Directive 92/43/EEC), tzw. Dyrektywa Siedliskowa.

Siedliska przyrodnicze są to „obszary łąkowe lub wodne, wyodrębnione w oparciu o cechy geograficzne, abiotyczne i biotyczne, zarówno całkowicie naturalne jak i półnaturalne” (Dyrektywa Siedliskowa). Siedliska przyrodnicze według tej definicji są więc pojęciem szerszym niż siedliska leśne, według typologii lasu, oraz nie do końca jednoznaczne z systemami klasyfikacji fitysocjologicznej. Siedliskiem może być każdy typ przyrodniczy obszaru, stanowiący jakąś wyróżnianą jednostkę. Może to być np. las liściasty,

bór sosnowy, żwirowisko, ujście rzeki, murawa itp. Zapisy dyrektyw unijnych zostały transponowane do polskiego prawa, głównie do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

W Unii Europejskiej obowiązują różne systemy klasyfikacji siedlisk. Na potrzeby ochrony przyrody w Unii określono typy siedlisk przyrodniczych zagrożonych zanikiem. Definicję tych typów wraz z ich kodami zawarto w Interpretation Manual of European Union Habitats (Podręcznik interpretacji siedlisk) - oficjalnej instrukcji identyfikacji siedlisk ważnych z punktu widzenia Unii Europejskiej. Oprócz siedlisk o znaczeniu wspólnotowym, których odpowiednia reprezentacja stwarza przesłanki do tworzenia Obszarów Natura 2000, wyróżniono jeszcze siedliska priorytetowe, za których istnienie „Wspólnota ponosi szczególną odpowiedzialność” (Dyrektywa Siedliskowa). Są to siedliska, które występują wyłącznie na terytorium Unii Europejskiej, w związku z tym, ich ochrona i istnienie zależą od działań podjętych na obszarze UE.

W poniższych tabelach przedstawiono sumaryczną powierzchnię zajmowaną przez poszczególne siedliska przyrodnicze o charakterze naturalnym na gruntach Nadleśnictwa.

Zestawienie siedlisk przyrodniczych na gruntach Nadleśnictwa Rybnik

Siedlisko przyrodnicze	Ranga siedliska	*Skład gatunkowy drzewostanu wg Matuszkiewicza	Pow. siedliska przyrodniczego [ha]**
Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (<i>Galio-Carpinetum</i> , <i>Tilio-Carpinetum</i>)	-	D-stany Db-Gb, Db-Bk, Db-Lp-Gb z domieszką Jw, Bk, Św i Jd	175,01
Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (<i>Salicetum albo-fragilis</i> , <i>Populetum albae</i> , <i>Alnenion glutinoso-incanae</i>) i olsy źródłiskowe	priorytetowe	D-stany Ol, Ol-Js, Js-Ol z domieszką Jw i Kl, Gb, Św; Olsz Js Olsz-Js	123,10
Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (<i>Ficario-Ulmetum</i>)	-	D-stany Db, Wz, Js	10,73
Kwaśne dąbrowy (<i>Quercion robori-petraeae</i>)	-	D-stany Brz-Db	14,22
Kwaśne buczyny (<i>Luzulo-Fagetum</i>)	-	D-stany Bk z domieszką Św, Gb, Lp, So, Db.b.	23,40
Żyzne buczyny (<i>Dentario glandulosae Fagenion</i> , <i>Galio odorati-Fagenion</i>)	-	D-stany Bk z domieszką Jw, Św lub Jd	125,68

* - uwzględniono za Matuszkiewiczem jedynie w charakterze informacyjnym

** - dane na podstawie protokołu KZP

W powyższej tabeli przedstawiono powierzchnie siedlisk przyrodniczych, występujących na gruntach Nadleśnictwa Rybnik. Poszczególnym rodzajom leśnych siedlisk przyrodniczych przypisano również proponowany przez Matuszkiewicza naturalny skład gatunkowy drzewostanu. Stan i wielkość powierzchni tych siedlisk nie pozwolił jednak na objęcie ich ochroną w postaci Obszarów Natura 2000.

2.6. Pomniki przyrody

Pomniki przyrody to forma ochrony indywidualnej, która zgodnie z „Ustawą o ochronie przyrody” (Art. 40) obejmuje pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów. Zaliczamy do nich sędziwe i okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych lub obcych, grupy drzew, aleje, źródła, wodospady, skałki, jary, głazy narzutowe i inne.

Na terenie Nadleśnictwa Rybnik ochroną pomnikową objętych jest 36 drzew: 26 dębów szypułkowych, 8 buków i 2 lipy (w tym jedna wielopniowa) oraz jeden pomnik przyrody nieożywionej – głaz narzutowy, uważany za największy w województwie.

Wykaz pomników przyrody na gruntach zarządzanych przez Nadleśnictwo Rybnik

Nazwa pomnika przyrody (jak w akcie prawnym)	Ilość [szt]	Leśnictwo Oddział pododdział	Obwód na wysokości 1,3 m [cm]/ wys. [m]	Obowiązująca podstawa prawna	Gmina Miejscowość
Obręb Paruszowiec					
Głaz Oskara Michalika (głaz narzutowy granitognejs)	1	Szczotki 232 c	Obwód podstawy 760 cm	Rozporządzenie nr 35/98 Wojewody katowickiego z dnia 07.12.1998 r	Rybnik
Obręb Rybnik					
Dąb szypułkowy	1	Wodzisław 60 g		Uchwała RM nr X/230/99 z dnia 29.06.1999 r	Jastrzębie Zdrój
Buk pospolity	2	Wodzisław 63 t		Uchwała RM nr VII/79/2014 z dnia 26.06.2014 r	Jastrzębie Zdrój
Buk pospolity	2	Wodzisław 64 f		Uchwała RM nr VII/79/2014 z dnia 26.06.2014 r	Jastrzębie Zdrój
Dąb szypułkowy	2	Wodzisław 65 b		Uchwała RM nr X/230/99 z dnia 29.06.1999 r	Jastrzębie Zdrój
Buk pospolity	1	Wodzisław 65 b		Uchwała RM nr X/230/99 z dnia 29.06.1999 r	Jastrzębie Zdrój
Buk pospolity	2	Wodzisław 65 b		Uchwała RM nr VII/79/2014 z dnia 26.06.2014 r	Jastrzębie Zdrój
Buk pospolity	1	Wodzisław 82 b	310 lat 350 cm	Uchwała Rady Gminy nr XXIX/223/2002 z dnia 24 kwietnia 2002 r	Godów
Lipa drobnolistna	1	Chwałęcice 161 k	130 lat 392/23	Rozp. Nr 31/07 Woj. Śląskiego z dnia 15 czerwca 2007 r	Rybnik
Obręb Żory					
Dąb szypułkowy	1	Baranowice 263 o	310 lat 477/25	Decyzja nr 247 PWRN w Katowicach z dnia 10.11.1962 r. nr RL-OP-b/37/62	Żory
Dąb szypułkowy <i>Dąb Marii*</i>	1	Baranowice 270 a	410 lat 418/28	Orzeczenie nr 00109 PWRN w Katowicach z dnia 27.06.1957 r. nr L.O.-13b/4/57	Żory
Dąb szypułkowy	1	Baranowice 283 i		Uchwała RM w Żorach nr 376/XL/93 z dnia 27.05.1993 r	Żory

Nazwa pomnika przyrody (jak w akcie prawnym)	Ilość [szt]	Leśnictwo Oddział pododdział	Obwód na wysokości 1,3 m [cm]/ wys. [m]	Obowiązująca podstawa prawna	Gmina Miejscowość
Dąb szypułkowy	2	Baranowice 284 k		Orzeczenie nr 203 PWRN w Katowicach z dnia 29.04.1961 r. nr O.P.-b/4/61	Żory
Dąb szypułkowy	3	Baranowice 284 l	260 lat	Orzeczenie nr 203 PWRN w Katowicach z dnia 29.04.1961 r. nr O.P.-b/4/61	Żory
Dąb szypułkowy	1	Baranowice 285 h	210 lat	Orzeczenie nr 203 PWRN w Katowicach z dnia 29.04.1961 r. nr O.P.-b/4/61	Żory
Dąb szypułkowy	1	Baranowice 285 i	310 lat 289/28	Orzeczenie nr 203 PWRN w Katowicach z dnia 29.04.1961 r. nr O.P.-b/4/61	Żory
Dąb szypułkowy	1	Baranowice 286 r	225 lat 433/24	Orzeczenie nr 00125 PWRN w Katowicach z dnia 30.09.1957 r. nr L.O.-13b/36/57	Żory
Dąb szypułkowy	1	Baranowice 292 i		Orzeczenie nr 00125 PWRN w Katowicach z dnia 30.09.1957 r. nr L.O.-13b/36/57	Żory
Dąb szypułkowy	1	Baranowice 292 j	310 lat 440/30	Uchwała RM w Żorach nr 376/XL/93 z dnia 27.05.1993 r.	Żory
Dąb szypułkowy	1	Baranowice 292 o		Orzeczenie nr 00125 PWRN w Katowicach z dnia 30.09.1957 r. nr L.O.-13b/36/57	Żory
Dąb szypułkowy	1	Baranowice 292 o		Orzeczenie nr 00125 PWRN w Katowicach z dnia 30.09.1957 r. nr L.O.-13b/36/57	Żory
Dąb szypułkowy	1	Baranowice 292 o		Uchwała RM w Żorach nr 376/XL/93 z dnia 27.05.1993 r.	Żory
Dąb szypułkowy	6	Baranowice 301 h	230 lat 361-499/28-33	Uchwała RM w Żorach nr 376/XL/93 z dnia 27.05.1993 r.	Żory
Lipa drobnolistna (wielopniowa)	1	Baranowice 301 h		Uchwała RM w Żorach nr 376/XL/93 z dnia 27.05.1993 r.	Żory
Dąb szypułkowy	1	Ornontowice 364 b		(25.09.1996 r.)	Ornontowice

* - miejscowa nazwa - „Dąb Maryjny”

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa istnieje wiele drzew i innych obiektów o nadzwyczajnych walorach – tylko w granicach miasta Rybnik ochroną pomnikową objęto 15 drzew i 4 głązy narzutowe, a na obszarze powiatu wodzisławskiego (rok 2013) 56 drzew pomnikowych i dwa głązy narzutowe.

2.7. Użytki ekologiczne

Zgodnie z Art. 42. Ustawy o ochronie przyrody, użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mające znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowisk, takie jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne

i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, itp.

Do użytków ekologicznych mogą być również zaliczone zdewastowane łąki, pastwiska, stawy, które nie mają dużego znaczenia gospodarczego, mają jednak szczególne wartości przyrodnicze. Poszczególne rodzaje nieużytków, jak też zdewastowane ekosystemy często wyróżniają się rzadkimi zespołami roślinnymi oraz gatunkami flory i fauny. Mają one wybitne znaczenie w zachowaniu różnorodności biologicznej. Procedura uznania za użytek ekologiczny następuje w drodze rozporządzenia wojewody, lub uchwały rady gminy.

Na gruntach Nadleśnictwa nie ma użytków ekologicznych, natomiast w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa istnieją obecnie trzy użytki ekologiczne:

- „Meandry rzeki Rudy”. Meandrujący odcinek rzeki Rudy o zachowanym naturalnym korycie, ze stanowiskami regionalnie rzadkich roślin i zwierząt. W granicach Nadleśnictwa jest położony jedynie fragment użytku, tuż za Zbiornikiem Rybnickim w pobliżu oddziału 57 leśnictwa Ochojec.
- „Kencierz”. Odcinek doliny rzeki Rudy z cennymi siedliskami hydrogenicznymi, ze stanowiskami rzadkich gatunków roślin i zwierząt związanych z tego typu siedliskami. Usytuowany jest między oddziałami 250, 251, a 256 leśnictwa Kłokocin.
- „Okreszyniec”. Zarastające zbiorniki wody (dawne stawy łańcuchowe na potoku dopływie Nacyny) w Zamysłowie – dzielnicy Rybnika. W odległości ok. 800 m na zachód położony jest oddział 174A leśnictwa Chwałęcice. Chroni zanikające ekosystemy wodne i bagienne z rzadkimi gatunkami roślin i zwierząt.

2.8. Ochrona gatunkowa

Ochrona gatunkowa ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk, gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie umów międzynarodowych, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej. Szczególnym przypadkiem jest strefowa ochrona gniazd ptaków chronionych, zastosowana w Nadleśnictwie Rybnik dla bociana czarnego.

2.8.1. Prawnie chronione i rzadkie gatunki roślin

Występujące na obszarze Nadleśnictwa gatunki chronione i rzadkie gatunki roślin przedstawiono w Programie w wykazie tabelarycznym na podstawie danych otrzymanych w toku prac urzędniowych, jak i uzyskanych z opracowań oraz waloryzacji omawianych terenów.

Chronione gatunki roślin stwierdzone na gruntach Nadleśnictwa

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Lokalizacja	Status ochrony
1.	Bagno zwyczajne	<i>Ledum palustre</i>	Lista w załącznikach	Cz
2.	Centuria zwyczajna	<i>Centaurium erythraea</i>	Lista w załącznikach	Cz
3.	Ciemnżyca biała	<i>Veratrum album</i>	Lista w załącznikach	C
4.	Ciemnżyca zielona	<i>Veratrum lobelianum</i>	Lista w załącznikach	Cz
5.	Czosnek niedźwiedzi	<i>Allium ursinum</i>	Lista w załącznikach	Cz
6.	Długosz królewski	<i>Osmunda regalis</i>	Lista w załącznikach	C
7.	Grzybień białe	<i>Nymphaea alba</i>	Lista w załącznikach	Cz
8.	Kotewka orzech wodny	<i>Trapa natans</i>	Lista w załącznikach	C

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Lokalizacja	Status ochrony
9.	Kruszczyk siny	<i>Epipactis purpurata</i>	Lista w załącznikach	C
10.	Kruszczyk szerokolistny	<i>Epipactis helleborine</i>	Lista w załącznikach	Cz
11.	Kukułka szerokolistna	<i>Dactylorhiza majalis</i>	Lista w załącznikach	Cz
12.	Lilia złotogłów	<i>Lilium martagon</i>	Lista w załącznikach	C
13.	Listera jajowata	<i>Listera ovata</i>	Lista w załącznikach	Cz
14.	Obrazki alpejskie	<i>Arum alpinum</i>	Lista w załącznikach	C
15.	Orlik pospolity	<i>Aquilegia vulgaris</i>	Lista w załącznikach	Cz
16.	Pierwiosnek wyniosły	<i>Primula elatior</i>	Lista w załącznikach	Cz
17.	Pióropusznik strusi	<i>Matteucia struthiopteris</i>	Lista w załącznikach	Cz
18.	Podrzeń żebrowiec	<i>Blechnum spicant</i>	Lista w załącznikach	Cz
19.	Pokrzyk wilcza jagoda	<i>Atropa belladonna</i>	Lista w załącznikach	C
20.	Rosiczka okrągłolistna	<i>Drosera rotundifolia</i>	Lista w załącznikach	C
21.	Wawrzynek wilczełyko	<i>Daphne mezereum</i>	Lista w załącznikach	Cz
22.	Widłak goździsty	<i>Lycopodium clavatum</i>	Lista w załącznikach	Cz

Gatunki objęte ochroną ścisłą(C) lub częściową(Cz) zgodnie z Rozp. M Ś z 9 października 2014 r.

Gatunki uważane za lokalne osobliwości, jako np. elementy górskie, regionalnie rzadkie lub zagrożone, albo cenne z innego powodu, nie objęte ochroną prawną.

1.	Borówka bagienna	<i>Vaccinium uliginosum</i>	W obszarze zasięgu
2.	Cibora brunatna	<i>Cyperus fuscus</i>	W obszarze zasięgu
3.	Grażel żółty	<i>Nuphar lutea</i>	Lista w załącznikach
4.	Jarzab mączny	<i>Sorbus aria</i>	Lista w załącznikach
5.	Janowiec ciernisty	<i>Genista germanica</i>	W obszarze zasięgu
6.	Kokoryczka okółkowa	<i>Polygonatum verticillatum</i>	W obszarze zasięgu
7.	Przetacznik górski	<i>Veronica montana</i>	Lista w załącznikach
8.	Przylaszczka pospolita	<i>Hepatica nobilis</i>	W obszarze zasięgu
9.	Skrzyp olbrzymi	<i>Equisetum maximum</i>	Lista w załącznikach
10.	Tulipanowiec amerykański	<i>Liriodendron tulipifera</i>	Lista w załącznikach
11.	Wełnianka pochwowata	<i>Eriophorum vaginatum</i>	Lista w załącznikach
12.	Wełnianka szerokolistna	<i>Eriophorum latifolium</i>	Lista w załącznikach
13.	Żurawina błotna	<i>Oxycoccus palustris</i>	Lista w załącznikach
14.	Żywiec cebulkowy	<i>Dentaria bulbifera</i>	Lista w załącznikach
15.	Żywiec dziewięciolistny	<i>D. enneaphyllos</i>	Lista w załącznikach

16.	Zywiec gruczołowaty	<i>D. glandulosa</i>	Lista w załącznikach
17.	Żywiec Paxa	<i>D. x paxiana</i>	Lista w załącznikach

2.8.2. Prawnie chronione gatunki zwierząt

Na terenie Nadleśnictwa Rybnik nie przeprowadzono szczegółowej kompleksowej inwentaryzacji ani monitoringu fauny. Brak szczegółowej inwentaryzacji nie pozwala określić liczebności zwierząt ani też dokładnych ich lokalizacji. Większość wymienionych gatunków ma zasięg bardziej ogólny i dotyczy obszaru większego niż zasięg terytorialny Nadleśnictwa. W zestawieniu posłużono się danymi z obszarów Natura 2000, opisów parków krajobrazowych, rezerwatów, waloryzacji przyrodniczej gmin, a także danymi własnymi Nadleśnictwa. Szereg gatunków, szczególnie związanych ze środowiskiem wodnym, obserwowano wyłącznie na przelotach (np. szlachar, bernikla), na zbiorniku rybnickim, atrakcyjnym dla nich ze względu na podwyższoną temperaturę wody. Gatunki zwierząt przedstawiono w poniższych tabelach.

Gatunki zwierząt

Lp.	Grupa	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status ochrony	Lokalizacja
1.	B	Bączek	<i>Ixobrychus minutus</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
2.	B	Bąk	<i>Botaurus stellaris</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
3.	B	Bekas kszyc	<i>Gallinago gallinago</i>	C	W obszarze zasięgu
4.	B	Bernikla białolica	<i>Branta leukopsis</i>	C	W obszarze zasięgu
5.	B	Bielik zwyczajny	<i>Haliaeetus albicilla</i>	C	W obszarze zasięgu
6.	M	Borowiec wielki	<i>Nyctalus noctula</i>	C	W obszarze zasięgu
7.	M	Borowiaczek	<i>Nyctalus leisleri</i>	C	W obszarze zasięgu
8.	B	Błotniak stawowy	<i>Circus aeruginosus</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
9.	B	Bocian biały	<i>Ciconia ciconia</i>	C	W obszarze zasięgu
10.	B	Bocian czarny	<i>Ciconia nigra</i>	C	Lista w załącznikach
11.	M	Bóbr europejski	<i>Castor fiber</i>	Cz	Lista w załącznikach
12.	B	Brodzicz piskliwy	<i>Actitis hypoleucos</i>	C	W obszarze zasięgu
13.	B	Czajka	<i>Vanellus vanellus</i>	C	W obszarze zasięgu
14.	B	Czapla siwa	<i>Ardea cinerea</i>	Cz	W obszarze zasięgu
15.	B	Derkacz zwyczajny	<i>Crex crex</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
16.	B	Dudek	<i>Upupa epops</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
17.	B	Dzięcioł białoszyi	<i>Dendrocopos syriacus</i>	C	W obszarze zasięgu
18.	B	Dzięcioł czarny	<i>Dendrocopos martius</i>	C	W obszarze zasięgu
19.	B	Dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>	C	W obszarze zasięgu
20.	B	Dzięcioł zielonosiwy	<i>Picus canus</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
21.	B	Dzwoniec	<i>Carduelis chloris</i>	C	W obszarze zasięgu

Lp.	Grupa	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status ochrony	Lokalizacja
22.	M	Gacek brunatny	<i>Plecotus auritus</i>	C	W obszarze zasięgu
23.	B	Gawron	<i>Corvus frugilegu</i>	C- poza obszarem administracyjnym miast Cz- w obszarze administracyjnym miast	W obszarze zasięgu
24.	B	Gąsiorek	<i>Lanius collurio</i>	C	W obszarze zasięgu
25.	B	Gołąb miejski	<i>Columba livia</i>	Cz	W obszarze zasięgu
26.	B	Gołąb siniak	<i>Columba oenas</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
27.	M	Gronostaj	<i>Mustela erminea</i>	C	W obszarze zasięgu
28.	B	Grubodziób	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	C	W obszarze zasięgu
29.	A	Grzebiuszka ziemna	<i>Pelobates fuscus</i>	C	Lista w załącznikach
30.	B	Jarzębatka	<i>Sylvia nisoria</i>	C	W obszarze zasięgu
31.	B	Jaskółka brzegówka	<i>Riparia riparia</i>	C	W obszarze zasięgu
32.	B	Jaskółka oknówka	<i>Delichon urbicum</i>	C	W obszarze zasięgu
33.	B	Jastrząb	<i>Accipiter gentilis</i>	C	W obszarze zasięgu
34.	R	Jaszczurka zwinka	<i>Lacerta agilis</i>	Cz	W obszarze zasięgu
35.	B	Jerzyk	<i>Apus apus</i>	C	W obszarze zasięgu
36.	M	Jeż wschodni	<i>Erinaceus concolor</i>	Cz	W obszarze zasięgu
37.	B	Kapturka	<i>Sylvia atricapilla</i>	C	W obszarze zasięgu
38.	B	Kawka	<i>Corvus monedula</i>	C	W obszarze zasięgu
39.	B	Kłaskawka	<i>Saxicola tarquata rubicola</i>	C	W obszarze zasięgu
40.	B	Kobuz	<i>Falco subbuteo</i>	C	W obszarze zasięgu
41.	B	Kopciuszek	<i>Phoenicurus ochruros</i>	C	W obszarze zasięgu
42.	B	Kos	<i>Turdus merula</i>	C	W obszarze zasięgu
43.	M	Koszatka	<i>Dryomys nitedula</i>	C	W obszarze zasięgu
44.	B	Kowalik	<i>Sitta europaea</i>	C	W obszarze zasięgu
45.	I	Kozioróg dębosz	<i>Cerambyx cerdo</i>	C	Lista w załącznikach
46.	M	Kret	<i>Talpa europaea</i>	Cz- osobniki znajdujące się poza terenem ogrodów, upraw ogrodniczych, szkótek leśnych, trawiastych lotnisk, ziemnych konstrukcji hydrotechnicznych oraz obiektów sportowych	W obszarze zasięgu

Lp.	Grupa	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status ochrony	Lokalizacja
47.	B	Krogulec	<i>Accipiter nisus</i>	C	W obszarze zasięgu
48.	B	Kropiatka	<i>Porzana porzana</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
49.	B	Kruk	<i>Corvus corax</i>	Cz	W obszarze zasięgu
50.	B	Kukułka	<i>Cuculus canorus</i>	C	W obszarze zasięgu
51.	B	Kulczyk	<i>Serinus serinus</i>	C	W obszarze zasięgu
52.	A	Kumak nizinny	<i>Bombina bombina</i>	C	Lista w załącznikach
53.	B	Kwiczół	<i>Turdus pilaris</i>	C	W obszarze zasięgu
54.	B	Lelek	<i>Caprimulgus europaeus</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
55.	B	Lerka	<i>Lullula arborea</i>	C	W obszarze zasięgu
56.	B	Lodówka	<i>Clangula hyemalis</i>	C	W obszarze zasięgu
57.	B	Łabędź niemy	<i>Cygnus olor</i>	C	W obszarze zasięgu
58.	M	Łasica	<i>Mustela nivalis</i>	Cz	W obszarze zasięgu
59.	B	Makolągwa	<i>Carduelis cannabina</i>	C	W obszarze zasięgu
60.	B	Mewa białogłowa	<i>Larus cachinnans</i>	Cz	W obszarze zasięgu
61.	B	Mewa mała	<i>Hydrocoloeus minutus</i>	C	W obszarze zasięgu
62.	B	Mewa siodłata	<i>Larus marinus</i>	C	W obszarze zasięgu
63.	B	Mewa srebrzysta	<i>Larus argentatus</i>	Cz	W obszarze zasięgu
64.	B	Mewa żółtonoga	<i>Larus fuscus</i>	C	W obszarze zasięgu
65.	B	Modraszka	<i>Cyanistes caeruleus</i>	C	W obszarze zasięgu
66.	M	Mopek zachodni	<i>Barbastella barbastellus</i>	C	W obszarze zasięgu
67.	B	Muchołówka żałobna	<i>Ficedula hypoleuca</i>	C	W obszarze zasięgu
68.	M	Nocek Brandta	<i>Myotis brandtii</i>	C	W obszarze zasięgu
69.	M	Nocek duży	<i>Myotis myotis</i>	C	W obszarze zasięgu
70.	M	Nocek Natterera	<i>Myotis nattereri</i>	C	W obszarze zasięgu
71.	M	Nocek rudy	<i>Myotis daubentonii</i>	C	W obszarze zasięgu
72.	M	Nocek wąsatek	<i>Myotis mystacinus</i>	C	W obszarze zasięgu
73.	I	Pachnica dębowa	<i>Osmoderma eremita</i>	C	Lista w załącznikach
74.	R	Padalec zwyczajny	<i>Anguis fragilis</i>	Cz	W obszarze zasięgu
75.	B	Pelzacz leśny	<i>Certhia familiaris</i>	C	W obszarze zasięgu
76.	B	Perkoz dwuczuby	<i>Pediceps cristatus</i>	C	W obszarze zasięgu
77.	B	Perkoz rogaty	<i>Pediceps auritus</i>	C	W obszarze zasięgu

Lp.	Grupa	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status ochrony	Lokalizacja
78.	M	Popielica	<i>Glis glis</i>	C	W obszarze zasięgu
79.	B	Podgorzałka	<i>Aythya nyroca</i>	C	W obszarze zasięgu
80.	B	Pokląskwa	<i>Saxicola rubetra</i>	C	W obszarze zasięgu
81.	B	Poławierka zwyczajna	<i>Calcarius lapponicus</i>	C	W obszarze zasięgu
82.	B	Pustułka	<i>Falco tinnunculus</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
83.	B	Raniuszek	<i>Aegithalos caudatus</i>	C	W obszarze zasięgu
84.	A	Ropucha szara	<i>Bufo bufo</i>	Cz	W obszarze zasięgu
85.	A	Ropucha zielona	<i>Bufo viridis</i>	C	W obszarze zasięgu
86.	A	Rożeniec	<i>Anas acuta</i>	C	W obszarze zasięgu
87.	B	Rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>	C	W obszarze zasięgu
88.	M	Ryjówka aksamitna	<i>Sorex araneus</i>	C	W obszarze zasięgu
89.	A	Rzekotka drzewna	<i>Hyla arborea</i>	C	Lista w załącznikach
90.	B	Samotnik	<i>Tringa ochropus</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
91.	B	Sierpówka	<i>Streptopelia decaocto</i>	C	W obszarze zasięgu
92.	B	Sieweczka rzeczna	<i>Charadrius dubius</i>	C	W obszarze zasięgu
93.	B	Sikora bogatka	<i>Parus major</i>	C	W obszarze zasięgu
94.	B	Siwerniak	<i>Anthus spinoletta</i>	C	W obszarze zasięgu
95.	B	Sokół wędrowny	<i>Falco peregrinus</i>	C	W obszarze zasięgu
96.	B	Sójka	<i>Garrulus glandarius</i>	C	W obszarze zasięgu
97.	B	Sroka	<i>Pica pica</i>	Cz	W obszarze zasięgu
98.	B	Strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>	C	W obszarze zasięgu
99.	I	Szklarnik leśny	<i>Cordulegaster baltonii</i>	Cz	W obszarze zasięgu
100.	B	Szlachar	<i>Mergus serrator</i>	C	W obszarze zasięgu
101.	B	Szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>	C	W obszarze zasięgu
102.	B	Śnieguła	<i>Plectrophenax nivalis</i>	C	W obszarze zasięgu
103.	B	Świergotek polny	<i>Anthus campestris</i>	C	W obszarze zasięgu
104.	B	Świergotek łąkowy	<i>Anthus pratensis</i>	C	W obszarze zasięgu
105.	A	Traszka grzebieniasta	<i>Triturus cristatus</i>	C	Lista w załącznikach
106.	A	Traszka zwyczajna	<i>Triturus vulgaris</i>	Cz	Lista w załącznikach
107.	B	Trzmiełojad zwyczajny	<i>Pernis apivorus</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
108.	B	Turkawka	<i>Streptopelia turtur</i>	C	W obszarze zasięgu

Lp.	Grupa	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status ochrony	Lokalizacja
109.	M	Wiewiórka pospolita	<i>Sciurus vulgaris</i>	Cz	W obszarze zasięgu
110.	B	Wróbel	<i>Passer domesticus</i>	C	W obszarze zasięgu
111.	M	Wydra	<i>Lutra lutra</i>	Cz	Lista w załącznikach
112.	R	Zaskroniec zwyczajny	<i>Natrix natrix</i>	Cz	W obszarze zasięgu
113.	B	Zięba	<i>Fringilla coelebs</i>	C	W obszarze zasięgu
114.	B	Zimorodek zwyczajny	<i>Alcedo atthis</i>	C	Na gruntach Nadleśnictwa
115.	A	Żaba trawna	<i>Rana temporaria</i>	Cz	Lista w załącznikach
116.	A	Żaba moczarowa	<i>Rana arvalis</i>	C	Lista w załącznikach
117.	A	Żaba wodna	<i>Rana esculenta</i>	Cz	W obszarze zasięgu
118.	R	Żmija zygzakowata	<i>Vipera berus</i>	Cz	W obszarze zasięgu

Gatunki objęte ochroną ścisłą(C) lub częściową(Cz) zgodnie z Rozp. M Ś z 6 października 2014 r
Grupa: A-płazy; B-ptaki; F-ryby; I-bezkręgowce; M-ssaki; R-gady

2.8.3. Gatunki i siedliska specjalnej troski

W Nadleśnictwie spośród roślin i zwierząt objętych ochroną gatunkową wybrano tzw. gatunki specjalnej troski, które podlegać będą obserwacji i zostaną odnotowane w wyciągach POP dla leśniczych. Do grupy tej zaliczono: lilię złotogłów, rosiczkę okrągłolistną i długosza królewskiego, bociana czarnego. Do siedlisk specjalnej troski zaliczono łąkowe lasy dębowo – wiązowo – jesionowe oraz śródlądowe kwaśne dąbrowy.

Lilia złotogłów (*Lilium martagon*). Bylina z rodziny liliowatych charakterystyczna dla rzędu *Fagetalia silvaticae*, tj. mezotroficznych i eutroficznych lasów liściastych. Najczęściej występuje w żyznych buczynach, jaworzynach, świetlistej dąbrowie, rzadziej w ziołoroślach. Wymaga środowiska niezbyt zwartych lasów liściastych, zasobnych, wapnistych gleb mineralno – próchnicznych o umiarkowanej wilgotności. Zapyłana jest wyłącznie przez motyle z rodziny zawisakowatych. Gatunek objęty ochroną ścisłą. Największym zagrożeniem dla gatunku, oprócz zmian środowiskowych, jest zrywanie i wykopywanie całych roślin przez ludzi, a także zgryzanie przez jeleniowate.

W Nadleśnictwie podawana jest aktualnie z 2 stanowisk w leśnictwie Syrynia. Oba leżą w odosobnionym kompleksie leśnym, o nazwie „Widok”, położony na zachodnim brzegu Płaskowyżu Rybnickiego, na granicy z Doliną Odry. Na pierwszym stanowisku rośnie w drzewostanie 40-letnim, jaworowo-bukowo-dębowym na siedlisku lasu świeżego, w ilości kilkudziesięciu egzemplarzy na powierzchni ok. 0,15 ha. Są to egzemplarze w znacznym procencie kwitnące, nieznanie zgryzane, ponieważ kompleks „Widok” nie jest często penetrowany przez jeleniowate. Dotychczasowe cięcia pielęgnacyjne na obszarze występowania lilii wykonywano bardzo ostrożnie, stosując ręczne wynoszenie wyciętych drzew. W bieżącym okresie gospodarczym zaplanowano tu trzebież wczesną i nie przewiduje się użycia ciężkiego sprzętu.

Drugie stanowisko lilii znajduje się w lesie grabowo-dębowym, z panującym dębem w wieku 125 lat na siedlisku lasu świeżego. W bieżącym dziesięcioleciu nie przewidziano tu żadnych czynności gospodarczych.

Rosiczka okrągłolistna (*Drosera rotundifolia*). Bylina owadożerna, związana z klasą *Oxycocco-Sphagnetea*, tj. krzewinkowo-torfowcowymi zbiorowiskami torfowisk wysokich. Występuje w towarzystwie m.in.: torfowców, wełnianki, modrzewnicy, bagna i żurawiny. Rzadziej spotykana jest na torfowiskach przejściowych ze związku *Rhynchosporion albae*. Spotykana jest również w borach bagiennych, na brzegach oligotroficznych zbiorników wody, a okresowo nawet na brzegach leśnych rowów melioracyjnych. Na obszarze Górnego Śląska

stwierdzono jej występowanie na siedliskach pochodzenia antropogenicznego o właściwościach podłoża znacznie odbiegających od naturalnych, mianowicie na podmokłych piaskowniach, gdzie rośnie na glebie mineralnej, często o pH w zakresie 6,0 – 6,6 gdy typowe pH dla tego gatunku to 3,5 – 5,5. Rosiczka jest gatunkiem światłolubnym, znoszącym częściowe ocienienie, rosnącym na siedlisku ubogim w dostępne związki azotowe, dlatego uzupełnia niedobory azotu rozkładając tkanki chwytyanych owadów. W Nadleśnictwie występuje na 5 stanowiskach: 2 w oddziale leśnictwa Szczotki, 2 w dwóch oddziałach leśnictwa Żwonowice, 1 w oddziale leśnictwa Żory. Są to lokalne, podmokłe obniżenia terenu o charakterze torfowisk. Największym zagrożeniem dla rosiczki są zmiany środowiskowe: odwodnienie, eutrofizacja (spływ wód z przenawożonych pól, opad pyłów, zrzuty ścieków), sukcesja gatunków drzewiastych. Dla siedlisk rosiczki na terenie Nadleśnictwa Rybnik nie ma obecnie zagrożeń ze strony gospodarki leśnej. Stanowiska i wymagania rosiczki są znane służbie leśnej, a wszelkie czynności gospodarcze uwzględniają nienaruszalność wszystkich bagien śródleśnych. Realnym zagrożeniem są natomiast szkody górnicze, na które gospodarka leśna nie ma wpływu.

Długosz królewski (*Osmunda regalis*). Okazała, subatlantycka paproć uważana za gatunek charakterystyczny dla mezotroficznych lasów olchowych i zarośli wierzb szerokolistnych z klasy *Alnetea glutinosae*. Jednak rzeczywisty zakres występowania jest znacznie szerszy, jej stanowiska znajdują się w trzęslicowym borze wilgotnym (*Molinio-Pinetum*), borze bagiennym (*Vaccinio uliginosi-Pinetum*), borze mieszanym wilgotnym (*Quercu roboris-Pinetum*), brzezynie bagienną (*Betuletum pubescentis*) i innych podobnych zbiorowiskach. Wymaga wilgotnych, półcienistych stanowisk i kwaśnych gleb mineralno-próchnicznych. W obszarach odwodnionych chętnie zajmuje brzegi rowów melioracyjnych. Zagrożeniem dla gatunku są głównie zmiany środowiskowe, a szczególnie odwodnienie, które źle znosi. W przeszłości jego stanowiska bywały niszczone podczas konserwacji rowów melioracyjnych. Obecnie w Nadleśnictwie znane są 4 stanowiska długosza: w 3 oddziałach leśnictwa Szczotki i w 1 oddziale leśnictwa Żory. W leśnictwie Żory kępa długosza znajduje się na fragmencie lasu mieszanego bagiennego (ok. 0,15 ha), w drzewostanie zaplanowanym do rębni, ale na działce wyłączonej z użytkowania. W leśnictwie Szczotki odnaleziono 2 kępy w przydrożnych rowach. Natomiast wewnątrz oddziału rośnie ok. 10 egzemplarzy rozrzuconych pod drzewostanem. Wszystkie stanowiska długosza, jak i jego wymagania, są znane służbie leśnej i ze strony gospodarki leśnej nie ma żadnych zagrożeń. Drzewostan w którym rośnie długosz jest wyłączony z czynności gospodarczych, natomiast stanowiska w rowach, położone poza drzewostanem, na gruncie związanym z gospodarką leśną, są chronione niezależnie od czynności w okolicznych drzewostanach.

Bocian czarny (*Ciconia nigra*). Gniazduje z dala od osiedli ludzkich. Na terenach niżowych preferuje kompleksy leśne o znacznej powierzchni. Optymalne warunki znajduje na siedliskach ze znacznym udziałem trudno dostępnych terenów podmokłych i zabagnionych, obfitujących w śródleśne rzeki i rowy melioracyjne, stwarzające dogodne warunki żerowania. Zadawała się też uboższymi lasami, w sąsiedztwie których posiada atrakcyjne żerowiska – stawy rybne, łąki czy doliny rzek. W ostatnich latach zauważono oznaki przełamania bariery strachu przed człowiekiem i gniazdowanie w niewielkich zadrzewieniach (nawet o powierzchni 0,6 ha) w pobliżu osiedli ludzkich czy ruchliwych arterii komunikacyjnych. Dla omawianego gatunku na gruntach Nadleśnictwa Rybnik wyznaczono 2 strefy ochrony ostoi miejsc rozrodu i regularnego przebywania bociana czarnego. Łącznie strefy ochrony całorocznej zajmują powierzchnię 7,58 ha, natomiast strefy ochrony częściowej obejmują wydzielenia o powierzchni 62,97 ha. W strefie ochrony częściowej dopuszczone są wszystkie czynności gospodarcze poza okresem od 15 marca do 31 sierpnia, z konkretnym zastrzeżeniem pozostawienia na gruncie drzew przydatnych do zakładania gniazd. W tym przypadku dotyczy to dębów i sosen w postaci przestojów pozostawionych na uprawie. Przewiduje się pozostawienie wszystkich przestojów do czasu naturalnego zamarcia i rozkładu. W tej strefie wskazane jest także ostrożne wykonanie zaplanowanych trzebieży późnych w sposób zachowujący dotychczasową strukturę drzewostanu, szczególnie w bezpośrednim sąsiedztwie strefy całorocznej.

Łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe. Ten typ siedliska przyrodniczego obejmuje wilgotne lasy dębowo-wiązowo-jesionowe, związane z siedliskami okazjonalnie zalewanymi wodami rzeczными lub pozostającymi pod wpływem okresowych spływów wód powierzchniowych albo ruchomych wód gruntowych. Występują one w całej Polsce, choć rzadziej niż np. łągi jesionowo-olszowe. Liściaste lasy o drzewostanie budowanym przez dąb, jesion lub wiąz, związane z siedliskami pozostającymi pod wpływem wód płynących, jednak nieco mniej wilgotnymi niż łągi jesionowo-olszowe oraz wierzbowe i topolowe. Spośród wszystkich lasów łęgowych stanowią postaci najbardziej zbliżające się do grądów. Lasy te zajmują w Polsce albo siedliska poddane okresowym zalewom w dolinach wielkich rzek, albo siedliska wilgotnych zagłębień poza dolinami rzeczными, fragmenty teras jeziornych, doliny małych nizinnych rzek i strumieni lub rynny terenowe, którymi zachodzi okresowy spływ powierzchniowy. Drzewostan najczęściej budowany jest przez dąb, rzadziej jesion; wiąz jest gatunkiem dominującym tylko sporadycznie. Runo jest budowane przez eutroficzne gatunki lasowe i zazwyczaj nie zawiera w swoim składzie gatunków bagiennych. W celu ochrony potencjalnego siedliska łęgowych lasów dębowo-wiązowo-jesionowe zaleca się z jednej strony zweryfikowanie stanowisk jego występowania, z drugiej zaś popieranie gatunków charakterystycznych dla omawianego siedliska.

Śródładowe kwaśne dąbrowy. Właściwa interpretacja siedliska 9190 jest obecnie tematem kontrowersyjnym. Wg przepisów prawa krajowego, w tym głównie Rozporządzenia Ministra Środowiska z 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt wymagających ochrony w formie wyznaczania obszarów Natura 2000 (oraz najnowsze, zastępujące je rozporządzenie z 13 kwietnia 2010 r.), a także poradnikami ochrony siedlisk i gatunków, jako siedlisko 9190 jest uznawany zespół *Betulo-Quercetum*, czyli pomorski kwaśny las brzoźowo-dębowy. Inna interpretacja siedliska 9190 nakazuje włączenie wszystkich kwaśnych dąbrów (czyli całej klasy *Quercetea robori-petraeae*) do tej grupy. Oficjalny podręcznik interpretacji siedlisk [EUR 27] opisuje to siedlisko, jako kwaśny las dębowy na piaszczystych równinach Morza Bałtyckiego, zbudowany z dęba szypułkowego i brzozy brodawkowatej. Inwentaryzacja LP z 2007 r., była przeprowadzona wg rozszerzonej interpretacji siedliska 9190, czyli obejmującego wszystkie kwaśne dąbrowy. W niniejszym opracowaniu nie rozstrzygnięto tego zagadnienia i przyjęto do opisu nazewnictwo zgodną z interpretacją inwentaryzacji LP. Pod względem fitosocjologicznym są to siedliska zaliczane do zespołu *Calamagrostio-Quercetum*. Drzewostan, zazwyczaj sztucznego pochodzenia, tworzy głównie dąb bezszypułkowy z domieszką szypułkowego i sosny zwyczajnej. W podszyciu występuje: jarząb pospolity, czeremcha zwyczajna, kruszyna pospolita, bez czarna. Podszyt zazwyczaj nie jest zbyt zwarty, choć w przypadku kwaśnych dąbrów na siedliskach wilgotnych może osiągać duże pokrycie. Runo ma zazwyczaj postać krzewinkową lub trawiastą. Zdominowane jest przez borówkę czernicę, orlicę pospolitą i trzcinnika leśnego itp. Warstwa mszysta nie jest zbyt silnie rozwinięta. Do potencjalnych zagrożeń należy promowanie na siedliskach *Betulo-Quercetum* sosny, świerka i buka, kosztem dębu szypułkowego.

Lokalizacje siedlisk specjalnej troski nie są jeszcze potwierdzone, stąd nie można opisać konkretnych czynności zmierzających do zabezpieczenia ich własności przyrodniczych.

3. Pozaustawowe formy ochrony przyrody

Do obiektów zasługujących na ochronę, a których ochrona nie jest regulowana na poziomie ustawowym, ale np. zarządzeniami wewnętrznymi, resortowymi (Ministra Środowiska, DGLP, RDLP) należy zaliczyć przede wszystkim te, które zostały zinwentaryzowane w toku nadzwyczajnej waloryzacji przyrodniczej i będą przez administrację leśną traktowane specjalnie. Należą do nich m.in. strefy i powierzchnie ochronne, strefy ochrony ostoi ptaków, lasy o charakterze zbliżonym do naturalnego, lasy na siedliskach wilgotnych i bagiennych, uprawy pochodne i drzewostany nasienne, a także zachowawcze, obiekty i miejsca o wartości historycznej oraz inne miejsca zasługujące na ochronę.

3.1. Lasy o charakterze zbliżonym do naturalnego

W Nadleśnictwie Rybnik najprawdopodobniej nie ma drzewostanów które w ciągu ostatnich 250 lat, tj. od drugiej połowy XVIII w., nie były w jakiejkolwiek formie użytkowane i odnawiane, a zatem nie ma drzewostanów, w których nie przerwano ciągłości procesów ekologicznych. Na obszarze Nadleśnictwa nie ma także miejsc bezwzględnie niedostępnych, co mogłoby zapewniać brak użytkowania i tak jest prawdopodobnie od dawna. Jeszcze na przełomie XVIII i XIX w. mogły istnieć obszary niedostępne z powodu wysokiego poziomu wód gruntowych, ale ostatecznie zostały odwodnione do końca XIX w. w wyniku regulacji rzek i powstania systemu rowów melioracyjnych. Obecnie nie ma drzewostanów, których struktura i skład gatunkowy pozwalałyby na zaliczenie ich do lasów naturalnych. Nawet najstarsze buczyny wykazują jednorodną strukturę, albo domieszkę gatunków nietypowych, np. modrzewia.

Najstarszy drzewostan, jaki stwierdzono na terenie Nadleśnictwa pochodzi z początku XIX w. Jest to niewielki (0,43 ha) drzewostan z panującym dębem w wieku 200 lat, położony przy granicy rolno-leśnej w kompleksie „Las Baraniok” (oddział 284 I). W pobliżu znajduje się założenie parkowe baranowickiego pałacu Emila Duranta, co może sugerować, że i ten drzewostan mógł być częścią założenia parkowego. Wielkość, struktura i położenie tego drzewostanu wykluczają uznanie go za naturalny. Obecnie w Nadleśnictwie Rybnik opisano 12 drzewostanów z panującym bukiem i 6 z panującym dębem w wieku ponad 150 lat. Najstarsze z nich powstały w początku XIX w., większość w jego połowie. Łącznie zajmują powierzchnię 44,35 ha, nie tworzą jednak zwartej struktury przestrzennej. Współcześnie są wyłączone z użytkowania, lub użytkowane niezbyt intensywnie, jednak w przeszłości niewątpliwie podlegały cięciom pielęgnacyjnym i różnym czynnościom hodowlanym, dlatego nie można zaliczyć ich do lasów naturalnych. Najstarsze drzewostany sosnowe pochodzą z drugiej połowy XIX w. Obecnie istnieje 11 drzewostanów sosnowych z tego okresu, jednak ich obecny skład gatunkowy (np. domieszka dęba czerwonego) i sztuczne podsadzenia wykluczają ich naturalność. Wątpliwe jest także ich miejscowe pochodzenie, ponieważ pochodzą z okresu początków handlu nasionami sosny pochodzącymi m.in. z Niziny Niemieckiej.

3.2. Lasy o nadzwyczajnym bogactwie florystycznym

Tylko niecałe 14% powierzchni drzewostanów Nadleśnictwa Rybnik rośnie na mezo- i eutroficznych siedliskach lasów liściastych z rzędu *Fagetalia silvaticae*, z potencjalnie wielogatunkową warstwą runa. Są to siedliska: lasu świeżego, lasu wilgotnego, lasu łęgowego, olsu jesionowego i olsu. Z tej grupy na uwagę zasługują: las świeży i wilgotny oraz lasy łęgowe, jako najbogatsze gatunkowo. Jest to niemal 12% powierzchni leśnej zalesionej (2275,93 ha), w tym lasy łęgowe to zaledwie niecałe 28 ha. Na siedliskach Lśw i Lw można spodziewać się bogatych gatunkowo zbiorowisk żyznej buczyny oraz grądów, pod warunkiem istnienia drzewostanu nie powodującego degradacji siedliska, co wyklucza drzewostany np. sosny, świerka lub dęba czerwonego, a także drzewostany z dużym udziałem tych gatunków. Dlatego aktualnie za bogate florystycznie można uznać wydzielenia na Lśw i Lw z drzewostanami, w których panujące są: buk, dąb, klon, jawor, jesion, grab, lipa, a na lesie łęgowym: olcha, jawor, jesion. Są to gatunki występujące w aktualnej tabeli klas wieku wg gatunków panujących. Zgodnie z powyższym warunkiem łączna powierzchnia lasów o potencjalnie bogatym składzie gatunkowym zajmuje powierzchnię 1443,90 ha, tj. 7,6% powierzchni leśnej zalesionej. Większość z tej powierzchni – 1363,70 ha, zajmuje las świeży, a las łęgowy jedynie 20,71 ha. Powyższe wyliczenia mają charakter szacunkowy, ponieważ nie uwzględniają degradującego wpływu zanieczyszczeń przemysłowych, gatunków domieszkowych redukujących warstwę runa, np. dęba czerwonego, sosny, czeremchy późnej i wypierania rodzimych gatunków przez obce gatunki inwazyjne, np. przez niecierpka drobnokwiatowego. Na pokrycie warstwy runa, a także na jego skład nie miały wpływ ma także zwarcie drzewostanu, a co za tym idzie rozwój warstwy podszytu. Poniżej zamieszczono przykładowe lokalizacje wydzieleni potencjalnie bogatych florystycznie.

Obręb Paruszowiec:

- 50 k, Lśw. Bk, Db z dom. Brz, OI 70 lat.
- 103 j, Lśw. Bk 70 – 90 lat.
- 108 k, Lśw. Db 115 l. z IIP Gb 60 l.

Obręb Rybnik:

- 18 i, Lśw. Bk 75 – 120 l.
- 19 d, Lśw. IIP, Bk 40 – 160 l. z dom. Gb, Brz, Lp, Jw., Md.
- 83d, Lśw. Jw z udziałem Js i Db 65 l.
- 208 c, Lśw. Bk 150 l., Db 120l.
- 71 g, Lł. Jw, Js 55 l.
- 215 c, Lw. Db z udziałem Jw. I dom. Md, OI, Bk 60 l.

Obręb Żory:

- 59 b. Lw. Db 115 l., dom. Gb 50 l.
- 96 o, Lśw. Db 110 l.
- 282 h, Lw. Db 45 – 115 l., z udziałem So 115 l.
- 379 n, Lśw. Bk 110 – 160 l.

Dotychczas za obszary o bogatym składzie gatunkowym runa uważano okolice uroczyska „Głębokie Doły”, obszaru położonego w leśnictwach Książenice i Wielopole, obejmującego oddziały: 69, 70, 71, 101, 102, 128, 129. Ten obszar w dalszym ciągu jest uważany za przyrodniczo cenny, również z powodu licznych gatunków runa – chronionych i rzadkich. Pierwsze badania przyrodnicze wykonano tu w drugiej połowie lat 70-tych XX w. Występujące tu drzewostany liściaste wyróżniały się zdecydowanie od monokultur sosnowych powszechnych na Płaskowyżu Rybnickim. Rozpoznano tu 8 zbiorowisk leśnych i 5 nieleśnych. Szczególnie cenna jest buczyna sudecka z żywcem dziewięciolistnym, mająca tu jedyne stanowisko na Wyżynie Śląskiej. Cenne są także: olchowy łęg przypotokowy, olszyna z turzycą drżączkowatą, grąd subkontynentalny i kwaśna buczyna niżowa. Występują tu fragmenty drzewostanów bukowych, a także dębowych pochodzących z drugiej połowy XIX w, niekiedy także z pierwszej połowy, tj. w wieku 140 – 180 lat. Mają one rozmiary odpowiadające wiekowi, a kilkadziesiąt egzemplarzy osiąga rozmiary pomnikowe, tj. pierśnica przekracza 100 cm. Wśród roślin naczyniowych występuje ściśle chroniony (Dz. U. 2014) kruszczyk siny i częściowo chronione: ciemiężca zielona, centuria zwyczajna, kukulka szerokolistna, pierwiosnek wyniosły, pokrzyk wilcza jagoda. Oprócz roślin chronionych występuje tu bardziej liczna grupa gatunków lokalnie zagrożonych, np. łuskiewnik różowy, zdrojówka rutewkowata, albo uważane za rośliny typowo górskie, będące na tym terenie relikdami: przetacznik górski, szalwia lepka, kokoryczka okółkowa i inne. Odnaleziono tu 11 gatunków wątrobowców i 60 gatunków mchów, wśród których 5 gatunków rzadkich i ginących na Wyżynie Śląskiej. Na obszarze uroczyska stwierdzono występowanie 4 gatunków chronionych płazów, 2 gatunki gadów, 43 gatunki ptaków i 24 gatunki ssaków z liczną grupą nietoperzy. Opisywany obszar jest stale zaliczany do obiektów przyrodniczo cennych.

Za obszar o nadzwyczajnym bogactwie florystycznym należy także uznać kompleks „Las Widok”, tj. oddziały 268 – 271 w leśnictwie Syrynia.

3.3. Lasy na siedliskach wilgotnych i bagiennych

Wśród 12 typów siedliskowych wyróżnionych na terenie Nadleśnictwa Rybnik, 8 powstało pod wpływem wód gruntowych, rzadziej opadowych (20% gleb wykazuje wpływ wód opadowych). Siedliska wilgotne i bagiennie zajmują ponad 32% powierzchni leśnej zalesionej, tj. 6174,20 ha, a największy udział wśród nich mają siedliska LMw – 52,9% i BMw – 36,7%, znacznie mniejszą powierzchnię zajmuje ols – 3,1% i las wilgotny – 2,8% powierzchni. Na szczególną uwagę zasługują siedliska bagiennie: bór mieszany bagienny, las mieszany bagienny, ols jesionowy i las łęgowy. Zajmują one łącznie 4,5% powierzchni leśnej zalesionej. Pełnią one ważną rolę ekologiczną, a przy tym są szczególnie wrażliwe na zewnętrzne ingerencje – z tego powodu zostały wyłączone z użytkowania rębego, co nie wyklucza czynności ochronnych i pielęgnacyjnych.

Oprócz siedlisk bagiennych leśnych, na obszarze Nadleśnictwa istnieje szereg nieleśnych zbiorowisk bagiennych i podmokłych o nieznanym przynależności fitosocjologicznej. W granicach wydziałów leśnych zlokalizowano 167 bagien o wielkości od 1 ara do kilkudziesięciu arów, o łącznej powierzchni 21,88 ha. Częściowo są to niewątpliwie zabagnienia pochodzenia antropogenicznego, ale część może mieć charakter różnego rodzaju torfowisk (wysokich, przejściowych i niskich), turzycowisk, szuwarów itp. W ramach gruntów nieleśnych wyłączono 24 bagna – nieużytki, o łącznej powierzchni 20,68 ha. Lasy i nieleśne zbiorowiska podmokłe i bagiennie istnieją także w granicach zaliczonych ewidencyjnie do stawów rybnych i zbiorników wody, jednak ich powierzchnia i liczba nie jest znana. Obecnie własnością Nadleśnictwa jest 65 stawów rybnych o łącznej powierzchni 173,56 ha, a tylko część z tej powierzchni zajmują lustra otwartej wody. Istnieją także bagna i tereny podmokłe antropogenicznego pochodzenia w ramach zapadlak górniczych i miejsc składowania odpadów kopalnianych. W opisach taksacyjnych są zaliczone przeważnie do „innych wylesień”. Ich aktualna wartość przyrodnicza jest trudna do oceny, ponieważ mogą być niestabilne hydrologicznie, lub zasypane w trakcie nadbudowywania hałdy.

Obecnie obowiązujące zasady prowadzenia gospodarki leśnej gwarantują nienaruszalność bagien występujących na gruntach Lasów Państwowych. Wykluczone jest także trwałe obniżenie naturalnego poziomu wód gruntowych, dopuszczalne jest jedynie okresowe odwodnienie powierzchni przeznaczonej do odnowienia, a po ustabilizowaniu się uprawy odtworzenie stanu wyjściowego. Odwadnianiu mogą podlegać jedynie zapadliska górnicze.

3.4. Drzewostany naturalnego pochodzenia

Jednorodna gospodarka i administracja na obszarze Nadleśnictwa trwa stosunkowo od niedawna – można przyjąć, że od 7 cykli gospodarczych. Wcześniejsza gospodarka jest znana na podstawie kilku planów gospodarczych z lat międzywojennych. Gospodarka końca XIX w. i pierwszej połowy XX w. nastawiona była głównie na produkcję kopalniaka, stąd preferowanie i sztuczne odnawianie sosny i świerka, dlatego większość drzewostanów Nadleśnictwa ma prawdopodobnie pochodzenie sztuczne, lub w większości sztuczne, tj. sztuczne uprawy sosnowe uzupełniły się samosiewem gatunków lekkonasiennych, np. brzozy, albo naturalne odnowienia bukowe lub dębowe zostały uzupełnione podsadzeniami sosny i innych gatunków. Z dużym prawdopodobieństwem można przyjąć, że drzewostany sosnowe i z panującą sosną, nawet bardzo stare, są jednak pochodzenia sztucznego, podobnie także pozostałe z panującymi gatunkami iglastymi, tj. łącznie ok. 65% powierzchni leśnej zalesionej Nadleśnictwa. Ocena pochodzenia drzewostanów z panującymi gatunkami liściastymi jest bardziej problematyczna. Wiadomo, że nawet w gospodarce leśnej XIX w. wykorzystywano naturalne odnowienia bukowe, stąd można uznać naturalność pochodzenia drzewostanów z panującym bukiem, ale w gospodarce współczesnej, w ramach odtwarzania naturalnych składów gatunkowych, stale wprowadza się buka w postaci sztucznych podsadzeń, nawet jako gatunku panującego, niezależnie od odnowień naturalnych. Obecnie należy uznać, że uprawy i młodniki z panującym bukiem (I i II klasa wieku), zajmujące połowę całkowitej powierzchni buczyn (tj. 3,5% powierzchni leśnej zalesionej) są pochodzenia sztucznego, lub w większości sztucznego, natomiast buczyny starsze są pochodzenia naturalnego, lub w większości naturalnego. Trudniej ocenić pochodzenie drzewostanów dębowych. Można przypuszczać, że naturalne odnowienia były wykorzystywane tylko na żyznych siedliskach, a na uboższych zastąpiono go sosną. Szacunkowo można przyjąć, że naturalne lub w większości naturalne pochodzenie mają dębiny V i starszych klas wieku, tj. ok. 28% całej powierzchni dębin, a niecałe 3% leśnej powierzchni zalesionej. Drzewostany brzozowe można uznać za naturalnego pochodzenia, ponieważ sztuczne odnowienia tego gatunku wyjątkowo obejmują całość powierzchni przeznaczonej do odnowienia. Obecnie brzeziny zajmują ponad 10% powierzchni leśnej zalesionej. Z pozostałych gatunków jedynie olcha czarna zajmuje istotną powierzchnię, tj. ponad 5% powierzchni leśnej zalesionej. Współcześnie olchę odnawia się na ogół w sposób sztuczny, natomiast starsze drzewostany, tj. V klasy wieku i starsze, zajmujące zaledwie

0,7% powierzchni leśnej zalesionej, mogą być pochodzenia naturalnego. Dąb czerwony zajmuje mniej niż 2% powierzchni drzewostanów Nadleśnictwa. Był wprowadzany sztucznie w XIX w., a jako element docelowych składów gatunkowych funkcjonował do lat 80-tych XX w., szczególnie na obszarach pod wpływem emisji przemysłowych. Jest gatunkiem bardzo ekspansywnym i współcześnie jego naturalne odnowienia są niekiedy uznawane w składzie młodników, nawet, jako gatunek panujący. Obecnie najmłodsze drzewostany z panującym dębem czerwonym, tj. od Ib do IIIa klasy wieku, zajmują 129,22 ha (0,7% powierzchni leśnej zalesionej) i jest to najprawdopodobniej odnowienie naturalne.

3.5. Leśne zasoby genowe

W celu utrzymania miejscowych, możliwie najlepszych ekotypów, utrzymania ciągłości genetycznej i wyeliminowania obcych pochodzeń, Lasy Państwowe prowadzą gospodarkę nasienną i hodowlaną zgodnie z „Programem zachowania leśnych zasobów genowych i hodowli selekcyjnej drzew w Polsce na lata 2011 – 2035”. W tym celu wybrano drzewostany nasienne wyłączane i gospodarcze, drzewostany zachowawcze, założono uprawy pochodne, plantacje nasienne, plantacyjne uprawy nasienne i uprawy zachowawcze.

3.5.1. Wyłączane drzewostany nasienne

W Nadleśnictwie Rybnik nie wyznaczono wyłączonych drzewostanów nasiennych.

3.5.2. Gospodarcze drzewostany nasienne

W Nadleśnictwie wybrano 31 gospodarczych drzewostanów nasiennych dla zasadniczych gatunków lasotwórczych: 14 sosnowych, 5 bukowych. 2 dęba szypułkowego, 2 dęba bezszypułkowego, 2 jesionowe, 2 modrzewiowe, po jednym olchy czarnej, graba, klona zwyczajnego, daglezi zielonej. Oprócz tego wyznaczono trzy źródła nasion: 2 lipy i 1 jawora.

Wykaz GDN

Oddział pododdział	Powierzchnia [ha]	Rodzaj obiektu	Gatunek drzewa	Liczba drzew	Powierzchnia [ha]
Obręb Paruszowiec					
72 -g	4,65	D	OL	1	
289 -f	4,78	NAS GOSP	SO		4,78
319 -l	5,19	NAS GOSP	SO		5,19
102 -a	1,52	NAS GOSP	DG		1,52
78 -f	3,56	NAS GOSP	GB		3,56
115 -a	3,22	NAS GOSP	BK		3,22
72 -g	4,65	NAS GOSP	OL		4,65
190 -f	5,94	NAS GOSP	SO		5,94
128 -d	11,43	NAS GOSP	BK		16,97
128 -f	5,54				
334 -d	6,06	NAS GOSP	SO		6,06
133 -a	12,52	NAS GOSP	SO		12,52
228 -g	1,19	NAS GOSP	DB.B		4,66
229 -a	3,47				
66 -a	3,32	ZR NAS	LP		3,24
Razem		NAS GOSP			69,07
		ZR NAS			3,24
Obręb Rybnik					
66 -f	7,98	D	CZR.P	1	
89 -c	10,57	D	SO	1	
95 -g	3,29	D	SO	1	

Oddział pododdział	Powierzchnia [ha]	Rodzaj obiektu	Gatunek drzewa	Liczba drzew	Powierzchnia [ha]
156 -l	5,27	D	SO	2	
		D	SO		
156 -m	4,81	D	SO	1	
257 -a	7,53	D	CZR.P	1	
105 -i	8,15	NAS GOSP	SO		8,15
156 -m	4,81	NAS GOSP	SO		4,81
91 -h	1,92	NAS GOSP	SO		1,92
92 -b	17,75	NAS GOSP	SO		17,75
51 -a	3,59	NAS GOSP	MD		3,59
177 -c	2,45	NAS GOSP	KL		2,45
71 -a	2,43	NAS GOSP	JS		2,43
76 -f	1,00	NAS GOSP	JS		1,00
89 -c	10,57	NAS GOSP	SO		10,57
219 -c	2,53	NAS GOSP	BK		2,53
90 -d	0,86	NAS GOSP	BK		0,86
33 -a	7,96	NAS GOSP	MD		7,96
47 n	5,40	ZR NAS	JW		0,79
32 -c	5,88	ZR NAS	LP		5,67
Razem		NAS GOSP			64,02
		ZR NAS			6,46
Obręb Żory					
184 -c	9,09	NAS GOSP	DB.S		9,09
240 -f	3,14	NAS GOSP	SO		3,14
193 -d	3,36	NAS GOSP	SO		7,33
193 -f	3,97				
182 -c	3,83	NAS GOSP	DB.S		3,83
207 -h	1,52	NAS GOSP	SO		1,52
301 -f	2,02	ZR NAS	LP		2,01
Razem		NAS GOSP			24,91
		ZR NAS			2,01
Łącznie		NAS GOSP			158,00
		ZR NAS			10,92

3.5.3. Drzewostany zachowawcze

W Nadleśnictwie nie ma drzewostanów zachowawczych.

3.5.4. Uprawy nasienne

W Nadleśnictwie nie ma upraw nasiennych.

3.5.5. Uprawy pochodne

Uprawy pochodne, powstające z nasion pochodzących z WDN i plantacji nasiennych, mają być w przyszłości bazą pozyskania nasion o ulepszonej jakości genetycznej. W Nadleśnictwie założono dotąd 25,60 ha rejestrowanych upraw pochodnych.

Lista upraw pochodnych

Adres leśny	Gatunek	Pow. [ha]	Rok założenia	Pochodzenie
02-27-3-14-157 -c -00	So	1,80	2013	Plantacja nasienna
Razem leśnictwo Ornontowice		1,80		

Adres leśny	Gatunek	Pow. [ha]	Rok założenia	Pochodzenie
02-27-3-15-177 -d -00	So	3,30	2013	w Prędocinie Nadleśnictwo Brzeg
02-27-3-15-179 -h -00	So	5,39	2014	
02-27-3-15-190 -b -00	So	2,40	2014	
02-27-3-15-192 -d -00	So	4,60	2014	
02-27-3-15-204 -a -00	So	3,41	2013	
02-27-3-15-205 -b -00	So	3,78	2013	
02-27-3-15-258 -a -00	So	0,92	2013	
Razem leśnictwo Żory		23,80		
Razem		25,60		

Plantacja nasienna w Prędocinie jest plantacją klonową sosen matecznych pochodzących z Nadleśnictwa Prószków i Prudnik.

3.6. Lasy o szczególnych walorach przyrodniczych

Są to obszary leśne ocenione w Nadleśnictwie jako szczególnie wartościowe pod względem zachowania elementów siedliska, zestawu gatunków runa i drzewostanu, nawiązujące do Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Wybrano 126 wydziełów leśnych o łącznej powierzchni 330,39 ha (tj. 1,7% powierzchni leśnej zalesionej) o walorach spełniających warunki wyboru i pozwalających na zaliczenie ich do tej grupy. Najwięcej – niemal 28%, wyznaczono drzewostanów olchowych (olchy czarnej) i olchowych mieszanych, niemal identyczną powierzchnię zajmują drzewostany bukowe (27,7%), nieznacznie mniej dębowe (26,5%). Drzewostany sosnowe zajmują 13,5% powierzchni, a pozostałe, tj. 8 drzewostanów z panującą: brzozą, daglezią, jodłą, jesionem, jaworem i modrzewiem łącznie zajmują 4,5% powierzchni. Największą powierzchnię zajmuje siedlisko lasu świeżego – 38,3%, lasu mieszanego świeżego – 23,6%, lasu mieszanego wilgotnego – 9,3% i lasu wilgotnego – 7%. Pozostałych 6 siedlisk zajmuje łącznie 21,8% powierzchni. Pełna lista jest zamieszczona w załącznikach, poza tym drzewostany cenne będą funkcjonować jako warstwa numeryczna.

3.7. Drzewa cenne

Podczas inwentaryzacji zasobów leśnych oprócz drzew uznanych za pomniki przyrody, rejestruje się również drzewa o znacznych rozmiarach i wieku nie objęte ustawową ochroną. W Nadleśnictwie Rybnik zarejestrowano szereg drzew o nadzwyczajnych rozmiarach. Zwykle nieprzeciętne drzewa rejestrowane są w grupie przestojów i zadrzewień. Obecnie przestoje na powierzchni leśnej zalesionej i niezalesionej występują w 947 wydziałach, w 28 pozycjach gatunkowych z masą 29062 m³. W większości są to jednak drzewa w młodym i średnim wieku, a ich rozmiary nie przekraczają przeciętnych wartości. Największy udział masowy mają dęby – 30%, sosny – 25%, buki – 16%, olchy – 10% i brzozy – 5%.

Rozmiary znacznie przekraczające przeciętne mają drzewa zarejestrowane w bloku osobliwości przyrodniczych, jako drzewa cenne. Obecnie zarejestrowano 173 drzewa o nieprzeciętnych rozmiarach:

- Bk – 88 szt.
- Db – 62 szt.
- So – 4 szt. (są to drzewa mateczne)
- Czir – 3 szt. (w tym 1 mateczne)
- Jw – 3 szt.
- Lp – 7 szt.
- Ol – 1 szt. (drzewo mateczne)
- Dg – 5 szt.

Lp	Leśnictwo Oddział	Gatunek	Wiek	d [cm]	h [m]
1	Wielopole 129 b	Bk 4 szt.	170	105	36
2	Szczotki 226 c	Bk	165	100	31
3	Zwonowice 144 b	Db	150	130	27
4	144 d	Db	150	100	29
5	Chwałęcice 161 k	Lp	130	125	23
6	Adamowice 187 d	Bk	150	122	33
7	188 i	Db „Eliasz”	160	140	31
8	192 f	Bk	135	125	30
9	Oczków 60 k	Bk	210	110	31
10	Zacisze 89 c	Db	220	125	23
11	Żory 191 j	Db Db	310 290	122 113	27 27
12	191 f	Db	210	102	27
13	Baranowice 263 o	Db	310	152	25
14	284 l drzewostan	Db	200	98	27
15	286 r	Db	225	138	24
16	Ornontowice 381 c	Bk	19	136	27
17	390 h	Bk	190	144	32
18	390 k	Bk	190	139	32
19	390 i	Bk 4 szt.	170	110	28
20	391 f	Bk	190	120	28
21	392 f	Bk	190	110	25

Drzewa o nieprzeciętnych rozmiarach zarejestrowane na powierzchniach próbnych.

Lp.	Leśnictwo Oddział	Gatunek	Wiek	d [cm]	h [m]
1.	Wielopole 128 d	Bk	180	121	39
2.	Książenice 70 g	Bk	160	115	35
3.	Wodzisław 55A	Bk	95	110	39
4.	57 d	Bk	145	107	33
5.	253 d	Bk Bk	150 150	102 99	39 39
6.	Zwonowice 87 a	Bk	190	118	30
7.	92 b	Bk	180	103	37
8.	Syrynia 271 c	Bk	160	102	36
9.	235 b	Db	150	100	39
10.	Oczków 44 f	Bk	150	133	33
11.	54 d	Bk	140	117	33
12.	19 i	Db	150	104	-
13.	Ornontowice 163 g	Bk	155	119	38

3.8. Parki zabytkowe

W zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Rybnik znajduje się szereg obiektów o charakterze rezydencjalnym – dworów i pałaców pochodzących głównie z XIX w., posiadających założenia parkowe. Oprócz parków rezydencjalnych istnieją tu zabytkowe parki osiedlowe i zakładowe, oraz park uzdrowski.

Wykaz niektórych parków w granicach zasięgu Nadleśnictwa wg rejestru obiektów zabytkowych z numerem katalogowym i datą zatwierdzenia:

1. Wodzisław Śląski-Kokoszyce. Park przy pałacu Dietrichsteinów. A/1185/72, 2 .VIII 1972.
2. Wodzisław Śląski. Park przy zamku Hitscha. A/758/66, 30 XII 1966.
3. Wodzisław Śląski-Kokoszyce. Zespół dworsko-parkowy z parkiem ok. 30 ha z pocz. XIX w., wielogatunkowy, z gatunkami rodzimymi i obcymi, z 8 stawami. A/1453/91, 30 XI 1991.
4. Rybnik-Niedobczyce. Park przy osiedlu robotniczym kopalni „Rymer”. A/1409/90, 7 VIII 1990.
5. Ornontowice. Park przy pałacu Hegenscheidtów. W rejestrze figuruje w dwóch częściach – pod nr A/1278/81, 17 XII 1981 jako park razem z pałacem i pod nr A/1277/81, 17 XII 1981, dotyczącym wschodniej części parku.
6. Dzimierz w gm. Lyski. Park przy pałacu z końca XIX w. o pow. 1,76 ha z gatunkami liściastymi, głównie: dębami, lipami, jaworami, klonami, kasztanowcami, grabami i in. W rejestrze wpisany pod nr A/1282/81, 17 XII 1981 i powtórnie pod nr A/160/05.
7. Jastrzębie Zdrój. Park zdrojowy stanowiący część kompleksu uzdrowskiego. A81524/93, 30 IV 1993.
8. Przyszowice w gm. Gierałtowice. Park 8,40 ha przy pałacu z końca XIX w. A/1284/81, 17 XII 1981.
9. Gorzyce. Park w stylu angielskim o pow. 68 ha w zespole pałacowo-parkowym hrabiego d'Arco. A/1388/89, 10 X 1989. W parku szereg drzew w wieku ponad 200 lat (do 300) i obwodzie ponad 370 cm.
10. Rzuchów w gm. Kornowac. Park krajobrazowy o pow. Ok. 2,50 ha, przy dworze z 1888 r. W parku dąb pomnikowy ok. 250 lat (327 cm/26 m) oraz okazy kasztana jadalnego. A/1279/81, 17 XII 1981.
11. Bzie Zameckie. Resztki założenia parkowego z dębem 300 lat. A/736/66, 5 VIII 1966.
12. Wilcza gm. Pilchowice. Park przy dworze neogotyckim. A/1276/81, 17 XII 1981.
13. Czuchów, gm. Czerwionka-Leszczyny. Park w stylu angielskim przy dworze z XIX w. A/1272/81, 17 XII 1981.
14. Czerwionka-Leszczyny. Park przy al. św. Barbary. Wielogatunkowy, liściasty: dęby, lipy, klony, jesiony i brzozy. Dwie lipy i dwa buki o wymiarach pomnikowych. Egzemplarz orzecha szarego. A/1281/81, 17 XII 1981.
15. Czerwionka-Leszczyny. Park dworski przy ul. Pojdy. A/1280/81, 17 XII 1981.
16. Czerwionka-Leszczyny. Park dworski przy ul. Nowy Dwór. A/1283/81, 17 XII 1981.
17. Palowice gm. Czerwionka-Leszczyny. Park przy dworze. A/597/66, 15 III 1966. A/133/10.
18. Żory – Baranowice. Park w założeniu pałacowo – parkowym o powierzchni ponad 6 ha, z licznymi pomnikowymi dębami, lipami i wejmutkami. Przylega do kompleksu „Las Baraniok” przy oddziale 285.

Szereg zabytkowych rezydencji – dworów, pałaców, posiada obecnie jedynie pozostałości dawnych założeń parkowych w postaci kilku, lub kilkunastu starych drzew.

4. Walory przyrodniczo – leśne

4.1. Charakterystyka drzewostanów

4.1.1. Struktura gatunkowa i warstwowa

Bogactwo gatunkowe drzewostanów analizowano pod względem ilości gatunków w składzie warstwy górnej drzew (zapisanych w składzie gatunkowym I piętra) oraz budowy pionowej z podziałem na jednopiętrowe, dwupiętrowe i wielopiętrowe. Zestawienie powierzchni i miąższości drzewostanów według grup wiekowych i bogactwa gatunkowego przedstawia tabela:

Zestawienie powierzchni i miąższości drzewostanów według grup wiekowych i bogactwa gatunkowego

Obręb, Nadleśnictwo	Bogactwo gatunkowe, drzewostany	Jednostka	Wiek			Ogółem	Ogółem [%]
			<= 40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
Obręb PARUSZOWIEC	jednogatunkowe	ha	104,38	581,48	781,59	1467,45	19,6
		m ³	13340	186502	263293	463135	24,3
	dwugatunkowe	ha	332,64	826,59	953,92	2113,15	28,2
		m ³	34868	233557	318597	587022	30,8
	trzygatunkowe	ha	603,56	857,56	414,65	1875,77	25,0
		m ³	62955	233733	141237	437925	23,0
	cztero- i więcej gatunkowe	ha	868,84	932,51	231,37	2032,72	27,1
		m ³	86508	245768	83397	415673	21,8
	łącznie	ha	1909,42	3198,14	2381,53	7489,09	100,0
		m ³	197671	899560	806524	1903755	100,0
Obręb RYBNIK	jednogatunkowe	ha	75,50	332,03	411,86	819,39	14,6
		m ³	10960	118366	155346	284672	19,5
	dwugatunkowe	ha	196,38	391,67	370,30	958,35	17,0
		m ³	24374	125491	116688	266553	18,3
	trzygatunkowe	ha	495,64	485,37	334,94	1315,95	23,4
		m ³	55860	145052	114575	315487	21,6
	cztero- i więcej gatunkowe	ha	848,71	1126,58	562,40	2537,69	45,1
		m ³	71604	325577	195812	592993	40,6
	łącznie	ha	1616,23	2335,65	1679,50	5631,38	100,0
		m ³	162798	714486	582421	1459705	100,0
Obręb ŻORY	jednogatunkowe	ha	153,61	221,91	600,06	975,58	16,4
		m ³	16830	68175	209205	294210	21,8
	dwugatunkowe	ha	315,12	449,13	661,91	1426,16	24,0
		m ³	40475	121446	203250	365171	27,0
	trzygatunkowe	ha	428,59	609,05	481,22	1518,86	25,5
		m ³	38213	162028	141132	341373	25,3
	cztero- i więcej gatunkowe	ha	1061,83	689,10	282,41	2033,34	34,2
		m ³	95592	171499	82657	349748	25,9
	łącznie	ha	1959,15	1969,19	2025,60	5953,94	100,0
		m ³	191110	523148	636244	1350502	100,0
Nadleśnictwo RYBNIK	jednogatunkowe	ha	333,49	1135,42	1793,51	3262,42	17,1
		m ³	41130	373043	627844	1042017	22,1
	dwugatunkowe	ha	844,14	1667,39	1986,13	4497,66	23,6
		m ³	99717	480494	638535	1218746	25,9
	trzygatunkowe	ha	1527,79	1951,98	1230,81	4710,58	24,7
		m ³	157028	540813	396944	1094785	23,2
	cztero- i więcej gatunkowe	ha	2779,38	2748,19	1076,18	6603,75	34,6
		m ³	253704	742844	361866	1358414	28,8
	łącznie	ha	5484,80	7502,98	6086,63	19074,41	100,0
		m ³	551579	2137194	2025189	4713962	100,0

Drzewostany jednogatunkowe zajmują powierzchnię nieco ponad 17%. W grupie drzewostanów jednogatunkowych większość powierzchni, tj. ponad 80% to sośniny.

Jednogatunkowe sośniny zajmują 13,8% powierzchni leśnej zalesionej, ale rozumiane jako drzewostany w których sosna stanowi co najmniej 80% zajmują już ponad 29% powierzchni leśnej zalesionej. Najwięcej jest drzewostanów cztero i więcej gatunkowych zajmujących ponad 1/3 powierzchni leśnej zalesionej a razem z grupą trzygatunkowych niemal 60%. Największą złożoność gatunkową wykazują najmłodsze grupy wiekowe, co jest spowodowane ciągłą przebudową drzewostanów prowadzoną w Lasach Państwowych według nowoczesnych zasad hodowlanych.

Zestawienie powierzchni [ha] i miąższości [m³] drzewostanów wg grup wiekowych i struktury.

Nadleśnictwo	Bogactwo gatunkowe, drzewostany	Jednostka	Wiek			Ogółem	Ogółem [%]
			<= 40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
Nadleśnictwo RYBNIK	jednopiętrowe	ha	5477,94	7311,78	4252,18	17041,90	89,3
		m ³	550234	2090838	1514152	4155224	88,1
	dwupiętrowe	ha		24,79	137,82	162,61	0,9
		m ³		8911	60820	69731	1,5
	wielopiętrowe	ha					
		m ³					
	przerębowe	ha					
		m ³					
	w KO i KDO	ha	6,86	166,41	1696,63	1869,90	9,8
		m ³	1345	37445	450217	489007	10,4
	łącznie	ha	5484,80	7502,98	6086,63	19074,41	100,0
		m ³	551579	2137194	2025189	4713962	100,0

Budowa pionowa drzewostanów wynika przede wszystkim z cech biologicznych gatunków i sposobów prowadzenia (hodowli i pielęgnacji) drzewostanów. Na obszarze Nadleśnictwa dominującym gatunkiem jest sosna, który w naturalny sposób ma tendencję do tworzenia wyrównanych, jednopiętrowych drzewostanów, ewentualnie dwupiętrowych, o ile dolne piętro (naturalne lub sztuczne) tworzy dąb i buk. Pod względem gospodarczym sosnowe drzewostany jednopiętrowe są korzystne, ponieważ łatwiej osiągną optymalne własności techniczne i optymalną zasobność, a przy tym łatwiejsze jest w nich prowadzenie czynności gospodarczych. Dotychczasowy sposób użytkowania i hodowli drzewostanów mógł prowadzić do powstania okresowo zróżnicowanej struktury pionowej, ale nie miało to większego wpływu na ogólną strukturę lasów Nadleśnictwa. Niewątpliwie istnieją tu fragmenty siedlisk, które w naturalnym stanie mogą być trwale dwupiętrowe, lub nawet bardziej złożone. Dotyczy to najżyźniejszych odmian grądów obecnie zaliczonych do siedlisk Lśw, Lw, LMśw, LMw. Aktualnie bardziej zróżnicowaną strukturę wykazują niektóre drzewostany zaliczane do KO i KDO, zajmujące obecnie niecałe 10% powierzchni leśnej zalesionej. KO i KDO są to umowne grupy lasu utworzone na potrzeby planowania gospodarczego, charakteryzujące się obecnością warstwy młodego pokolenia na powierzchni przyjętej umownie. Drzewostan główny jest niekiedy wielogatunkowy z wyraźną domieszką dolnej warstwy czasem zróżnicowanej wiekowo, a także ze zróżnicowanym wiekowo i gatunkowo podrostem. Zróżnicowanie wiekowe początkowo przekłada się na zróżnicowanie struktury pionowej, nie jest jednak trwałe i nie występuje zbyt często. Najczęściej jednak klasy odnowienia są efektem zastosowania prostej rębni gniazdowej.

Ogólny, syntetyczny skład gatunkowy lasów Nadleśnictwa można obecnie zapisać w sposób następujący: 6 So, 1 Brz, 1 Db, 1 Bk, 1 Ol pjd. Dbc, Md. Jest to postać składu odpowiadająca udziałom zarówno powierzchniowym, jak i miąższościowym według gatunków panujących. Skład gatunkowy układany według rzeczywistego udziału gatunków (tabele Va, Vb) nie odbiega zasadniczo od przedstawionego powyżej, jednak wyraźny jest spadek udziału sosny, nawet do poniżej 50% w rozmiarze powierzchniowym, na korzyść gatunków domieszkowych, także tych które i tak nie przekraczają progu 5%.

Gatunek	Udział według gatunków panujących* [%]		Udział według gatunków rzeczywistych* [%]	
	Rozmiar powierzchniowy	Rozmiar masowy	Rozmiar powierzchniowy	Rozmiar masowy
So	61,96	62,76	46,48	53,69
Brz	10,56	9,63	12,94	12,05
Db	9,66	10,43	12,43	11,11
Bk	6,93	5,67	9,92	5,93
OI	5,23	5,50	6,91	7,16
Md	2,07	2,31	3,88	3,44
Dbc	1,89	2,20	2,59	2,73
Św	0,61	0,60	1,79	1,63
Jw	0,30	0,25	0,85	0,56
Tp	0,19	0,16	0,15	0,16
KI	0,11	0,10	0,13	0,10
Gb	-	-	0,57	0,47
Os	-	-	0,30	0,28
Lp	-	-	0,25	-
Js	-	-	0,23	0,21
Sow	-	-	0,17	0,20
Jd	-	-	0,12	-
Soc	-	-	0,11	-

* - nie uwzględniono wartości udziałów mniejszych od 0,1%

Drzewostany Nadleśnictwa zbudowane są, w sensie gatunku panującego, z 22 gatunków, przy czym niektóre z nich są gatunkami umownymi stosowanymi na potrzeby budowania bazy danych. W przypadku Nadleśnictwa Rybnik symbolem Db zakodowano dęba szypułkowego i bezszypułkowego, symbolem Wz - wiąza szypułkowego i polnego, symbolem Lp - lipę drobnolistną i szerokolistną, Tp - topolę białą i czarną oraz kultywary z grupy balsamicznych, Brz – brzozę brodawkowatą, omszoną i wprowadzaną niegdyś grabolistną. Jeżeli weźmiemy pod uwagę pełny skład drzewostanów, tzn. również gatunki współpanujące i domieszkowe, to liczba gatunków wzrośnie do 27, a rozwijając, jak wyżej gatunki umowne, liczba ta wzrośnie nawet do 32, ponieważ oprócz wymienionych wyżej gatunków należy sądzić, że kodem Wb opisywano co najmniej dwa lub trzy gatunki – wierzbę iwę, wierzbę kruchą i białą, a jako Dbc być może także dęba błotnego. Ogólnie w opisie drzewostanów, a konkretnie warstwy drzew, opisano 41 pozycji kodowych gatunków, tj. wchodzących w skład opisu drzewostanu, oraz występujących w formie domieszki o udziale mniejszym niż 5%, tj. pojedynczo i miejscami. W rzeczywistości jest ok. 50 gatunków, ponieważ oprócz typowo lasotwórczych, jako pojedyncze domieszki notowano np. gatunki zwykle podszytowe, które osiągnęły rozmiary drzew dolnego piętra, np. głóg, jarzab i czeremcha (również późna). W opisach drzewostanów spotyka się również drzewa owocowe – oprócz czereśni dość często opisywano gruszę i jabłoń, niekiedy wiśnię. Wprowadzanie do składu upraw gatunków owocowych jest stosowane w LP na większą skalę, od co najmniej 2 cykli gospodarczych, podobnie w Nadleśnictwie Rybnik. Jednak sposób wprowadzania i dobór gatunków były dość dowolne, a udatność słaba, dlatego w roku 2007 w Nadleśnictwie opracowano instrukcję pn. „Pakiet biocenotyczny” (Zarządzenie nr 12 Nadleśniczego Nadleśnictwa Rybnik), normującą sposób wprowadzania gatunków owocowych, ich ilość i skład gatunkowy (por. rozdz. 7.4).

W drzewostanach Nadleśnictwa gatunki obce są widoczne praktycznie wszędzie, ponieważ często funkcjonowały jako gatunki docelowe. Nawet stosunkowo niedawno dąb czerwony w strefach uszkodzeń przemysłowych był przewidziany w składzie docelowym na niektórych siedliskach. Gatunki obce reprezentowane przez: akację, dęba czerwonego, dagleżę, sosnę Banksa, sosnę czarną, sosnę smołową, sosnę wejmutkę, jesion amerykańskiego, klona jesionolistnego, czeremchę późną, topole balsamiczne i inne topole plantacyjne. Gatunki obce mają niewielkie znaczenie – łącznie zajmują nieco ponad 2% powierzchni jako gatunki panujące. Sprawiają niekiedy problemy hodowlane ze względu na łatwość obsiewania i tworzenia odrostów, szczególnie dotyczy to dęba czerwonego, czeremchy późnej i akacji zachwaszczających uprawy.

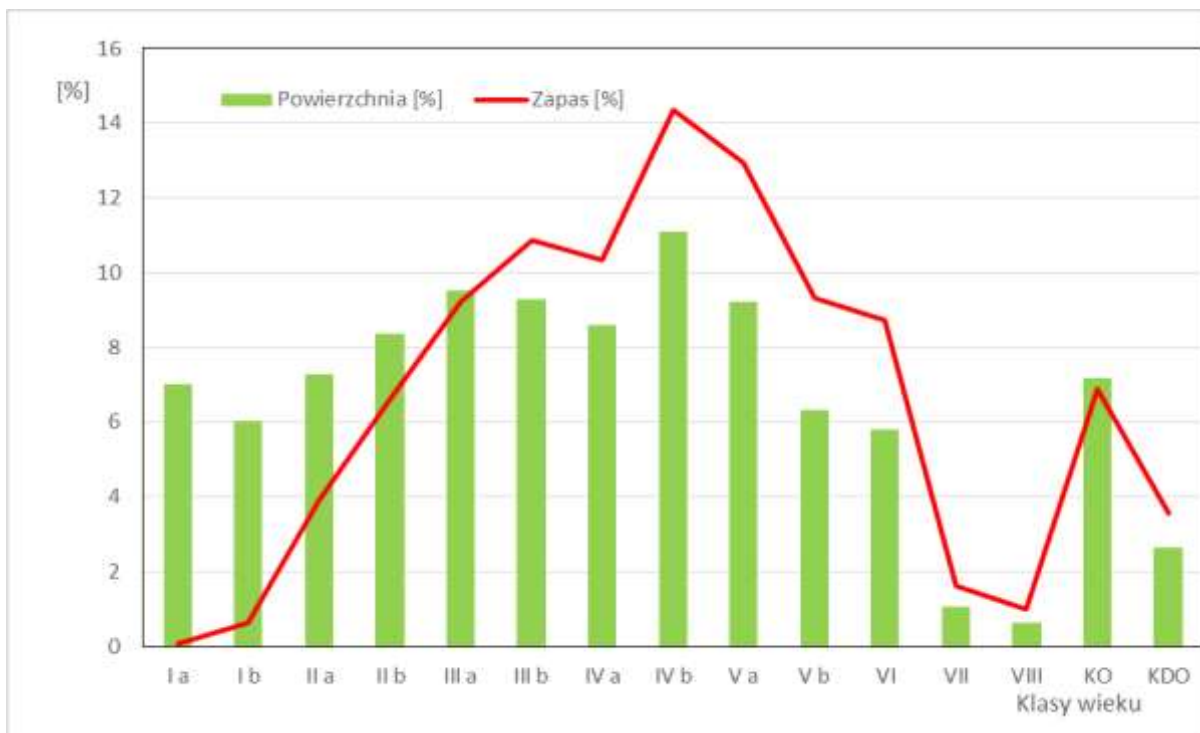
4.1.2. Pochodzenie drzewostanów

Oficjalne dane o pochodzeniu drzewostanów Nadleśnictwa Rybnik nie są dostępne. W końcu XIX i na początku XX w. zasadnicze kompleksy leśne były własnością posiadaczy ziemskich oraz spółek i towarzystw przemysłowych. Część była własnością państwową. Najbardziej poszukiwanym sortymentem był wówczas kopalniak i gospodarka leśna była nastawiona na jego produkcję i pozyskanie. Praktycznie do końca XIX w. dopuszczano zręby zupełne na powierzchni całych oddziałów, dopiero w pierwszej połowie XX w. ograniczono wielkość zrębów do 5 – 10 ha. Jak już wspomniano wcześniej (por. 3.1; 3.2; 3.4) stare drzewostany z panującym bukiem są najprawdopodobniej kontynuacją genetyczną pierwotnych drzewostanów bukowych, ale nie jest to już takie pewne w przypadku innych drzewostanów liściastych, natomiast w przypadku drzewostanów sosnowych naturalne pochodzenie może być bardzo rzadko spotykane.

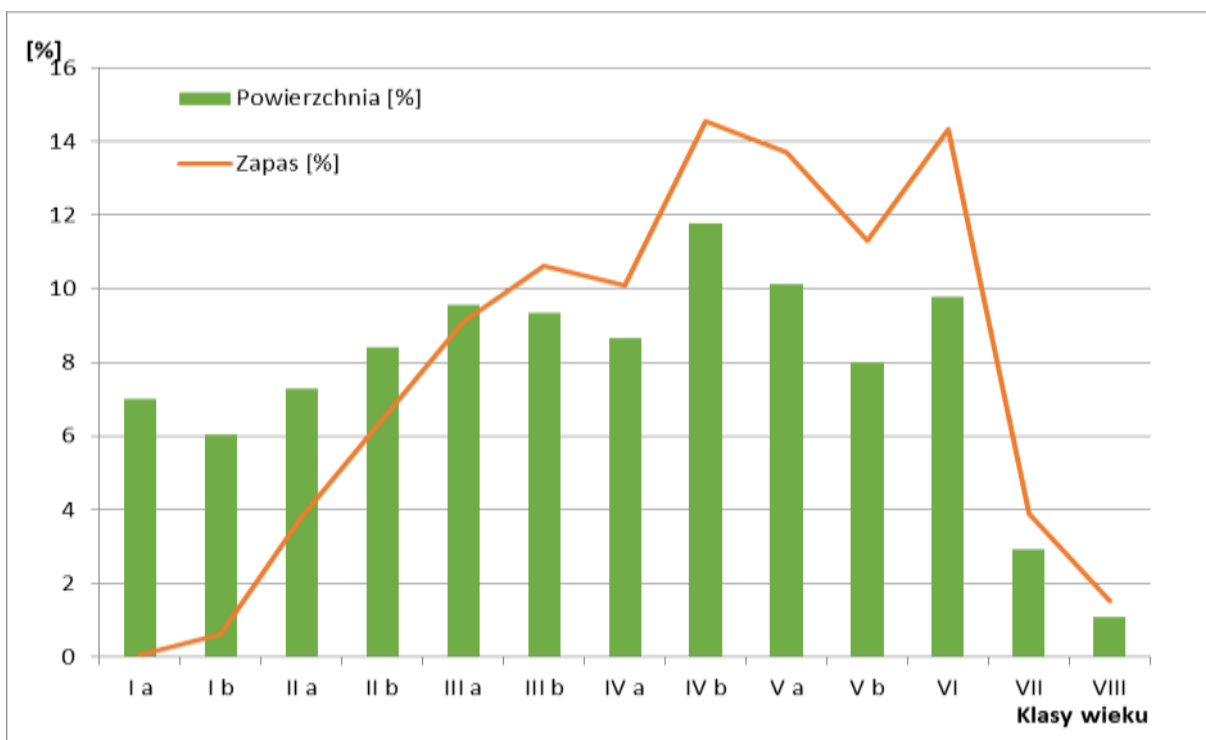
Podczas aktualnej inwentaryzacji sztuczne pochodzenie, jako główne, zadeklarowano na ok. 89% powierzchni drzewostanów, a ponad 7% nie ma określonego pochodzenia – wydaje się, że ta część również ma zasadnicze pochodzenie sztuczne. Część drzewostanów ma niewątpliwie pochodzenie jednocześnie sztuczne i naturalne. Obecnie na większości powierzchni stosuje się głównie odnowienie sztuczne, wykorzystując niekiedy na gniazdach obsiewy naturalne jako warstwę pomocniczą, a na powierzchniach otwartych uznaje się wartościowe samosiewy gatunków głównych i domieszkowych. natomiast przebudowa drzewostanów przedplonowych i innych o nieprawidłowym składzie, musi odbywać się za pomocą odnowień sztucznych.

4.1.3. Struktura wiekowa i miąższościowa

Struktura lasów Nadleśnictwa Rybnik jest częściowo wynikiem niejednorodnej gospodarki z końca XIX i początków XX wieku, a częściowo ujednoczonej gospodarki prowadzonej od ponad 6 okresów gospodarczych w ramach Lasów Państwowych. Aktualna struktura wiekowa i miąższościowa nie odbiega zasadniczo od struktury innych lasów nadleśnictw niżowych, ponieważ gospodarka zasobami drzewnymi odbywa się w nich wg takich samych zasad hodowli i użytkowania. Wyrównany udział pierwszych klas wieku załamuje się dopiero na klasie Vb, co jest typowe, ponieważ od niej rozpoczyna się użytkowanie rębne głównego gatunku Nadleśnictwa, tj. sosny. Dla celów porównawczych utworzono diagram struktury wg tabeli klas wieku nie wyróżniającej KO i KDO. Wyraźnie jest widoczne stopniowe przechodzenie części drzewostanów do KO i KDO, począwszy od klasy IVb – tu w minimalnym rozmiarze 0,1% powierzchni klasy, aż do ponad 60% w klasie VII. Należy podkreślić, że coraz szersze zastosowanie rębni gniazdowych skutkuje wydłużeniem egzystencji drzewostanów, o co najmniej jeden do dwóch, niekiedy nawet więcej, okresów gospodarczych ponad wiek rębności. Charakterystyczny w KO i KDO spadek zapasu w stosunku do powierzchni tu jednak jest nieznaczny, ponieważ najczęściej stosuje się rębnię gniazdową zupełną z jednorazowym poborem 30% masy, a nie wielokrotnym poborem aż do całkowitego uprzątnięcia drzewostanu. Diagram struktury zapasu i udziału klas wieku, sporządzony bez wyłączenia KO i KDO, jest typowy dla lasów użytkowanych głównie rębnią zupełną, ale z wysokimi wiekami rębności.

Struktura powierzchniowa i miąższościowa drzewostanów Nadleśnictwa.

Struktura powierzchniowa i miąższościowa drzewostanów Nadleśnictwa bez wyróżnionych KO i KDO.

Aktualny, całkowity zapas Nadleśnictwa na powierzchni leśnej zalesionej wynosi 4714226 m³, a zasobność 246 m³/ha, przy średnim wieku 64 lata. Warto wspomnieć, że istnieją fragmenty drzewostanów wykazujące nadzwyczajne zasobności, co stwierdzono podczas pomiarów na powierzchniach kołowych. Są to niewielkie powierzchnie, nie mające wpływu na ogólny obraz zasobów leśnych, jednak wskazujące na możliwości produkcyjne

niektórych obszarów Nadleśnictwa. Poniżej zamieszczono wyniki obliczeń na wybranych powierzchniach kołowych.

- Leśnictwo Kłokocin oddział 237 c, pow. nr 725, drzewostan olchy czarnej w wieku 110 lat na LMw2. Na powierzchni 0,05 ha zarejestrowano 13 szt. olchy 110 lat o pierśnicy od 36 do 74 cm i wysokości 35 i 36 m i jedna olchę w wieku 40 lat. W przeliczeniu na 1 ha jest to 260 drzew drzewostanu głównego o łącznej masie **910 m³**.
- Leśnictwo Wodzisław oddział 253 d, pow. nr 1023, Zróżnicowany gatunkowo drzewostan w wieku 95 lat z panującym modrzewiem i udziałem buka 150 lat na LMśw2. Powierzchnia założona w grupie buka 150 lat. Na powierzchni 0,04 ha zarejestrowano 3 buki o pierśnicy od 95 do 102 cm i wysokości 39 m. W przeliczeniu na 1 ha jest to 75 drzew o łącznej masie **1105 m³**.

Podobnych powierzchni zarejestrowano jeszcze kilka.

Bardziej szczegółowe informacje na temat struktury wiekowej i miąższościowej zawiera Elaborat - „Opis Ogólny Lasów Nadleśnictwa”.

4.1.4. Zgodność składu gatunkowego z siedliskiem

Ocenę zgodności składu gatunkowego drzewostanów z przyjętym w obecnej rewizji typem drzewostanu wykonano zgodnie z § 40 Instrukcji urządzania lasu. Kierując się szczegółowymi kryteriami dla grup, wyróżniono 3 stopnie zgodności tj. stopień 1 zgodny, stopień 2 częściowo zgodny i stopień 3 niezgodny (niezgodny obojętnie i negatywnie).

Powierzchnia drzewostanów zgodnych i częściowo zgodnych jest niemal identyczna (różnica wynosi 1%), natomiast powierzchnia drzewostanów niezgodnych stanowi 13,8% całkowitej powierzchni leśnej zalesionej, przy czym nie występuje niezgodność negatywna.

Wśród drzewostanów o składzie negatywnym największy udział ma siedlisko LMw – 33% powierzchni, gdzie powodem niezgodności jest najczęściej panująca olcha czarna, lub brzoza, gdy prawidłowy skład drzewostanu powinien być dębowo – sosnowy. 25% drzewostanów niezgodnych występuje na LMśw, gdzie najczęściej powodem niezgodności jest panująca brzoza i dąb czerwony. Na BMw – 14% drzewostanów z grupy niezgodnych, przyczyną niezgodności jest zwykle panująca brzoza i olcha. Na Lśw jest 13% drzewostanów z grupy niezgodnych i tu powodem niezgodności jest najczęściej brzoza i dąb czerwony, ale także modrzew.

Inne drzewostany niezgodne:

- olcha czarna na BMb
- buk, dąb, dąb czerwony, brzoza i inne na BMśw1
- brzoza na BMśw2
- olcha na Lw
- sosna, brzoza na OI
- sosna na LMb

Są to gatunki najczęściej powodujące niezgodność składu z siedliskiem.

Na gruntach porolnych, niezależnie od gatunku, drzewostany kwalifikuje się do zgodnych lub częściowo zgodnych.

Niekiedy niezgodność wynika wyłącznie z przyczyn formalnych, ponieważ docelowe składy gatunkowe ustalone dla typów siedliskowych, nie mogą przewidywać wszystkich możliwych, a prawidłowych kombinacji gatunków. Przewidując takie przypadki, w programie ochrony przyrody rozdziela się drzewostany ocenione jako niezgodne na część niezgodną obojętną – gdy w miejscu zalecanego gatunku liściastego występuje inny gatunek liściasty, i część niezgodną negatywną – gdy w miejscu zalecanego gatunku liściastego (lub modrzewia) występuje sosna lub świerk. Obecnie nie stwierdzono drzewostanów niezgodnych negatywnie.

Zestawienie powierzchni drzewostanów wg zgodności składu z siedliskiem

Siedliskowy typ lasu	Typ drzewostanu	Drzewostany o składzie gatunkowym					
		zgodnym		częściowo zgodnym		niezgodnym obojętnie	
		ha	%	ha	%	ha	%
BMB	BRZ SO	6,51	36,9	9,92	56,2	1,22	6,9
	ŚW SO	1,88	25,6	5,46	74,4		
BMŚW	BK SO	613,86	53,9	517,92	45,5	7,73	0,7
	DB SO	597,67	26,3	1543,39	67,8	135,16	5,9
	SO	2030,06	88,5	208,82	9,1	54,02	2,4
BMW	DB SO	523,06	34,4	717,62	47,2	281,23	18,5
	ŚW SO	283,32	38,1	378,30	50,9	81,98	11,0
BŚW	SO	146,54	94,2	6,66	4,3	2,44	1,6
LŁ	OL DB	-	-	17,49	62,8	10,38	37,2
LMB	BRZ OL	58,90	34,0	45,81	26,4	68,61	39,6
LMŚW	BK SO	335,08	49,5	201,48	29,8	140,19	20,7
	DB BK SO	797,22	36,0	1074,74	48,5	342,52	15,5
	DB SO	363,26	49,2	285,42	38,7	89,24	12,1
	SO BK	96,07	60,6	57,98	36,6	4,52	2,9
	SO BK DB	142,58	40,3	187,02	52,9	23,76	6,7
	SO DB	191,93	35,4	306,89	56,6	43,18	8,0
	SO DB BK	136,23	48,7	118,32	42,3	25,01	8,9
LMW	DB SO	662,85	20,3	1724,90	52,9	874,80	26,8
LŚW	BK DB	363,67	52,4	279,09	40,2	50,65	7,3
	DB BK	348,94	43,6	267,64	33,4	184,18	23,0
	MD DB BK	230,85	39,8	230,01	39,7	118,73	20,5
LW	DB	29,53	16,9	74,69	42,9	70,08	40,2
OL	OL	168,43	87,0	15,67	8,1	9,46	4,9
OLJ	OL DB JS	1,12	2,2	37,00	71,6	13,52	26,2
Razem		8129,56	42,6	8312,24	43,6	2632,61	13,8

4.1.5. Zasoby drzewne

Aktualny, całkowity zapas Nadleśnictwa na powierzchni leśnej zalesionej wynosi **4714226 m³**. Jest to wartość obejmująca również zasoby przestoi na gruntach leśnych zalesionych. Ogólne zasoby drzewne na dzień 01. 01. 2017 r. wynoszą **4723476 m³**. Na tę wielkość składają się zasoby na różnego rodzaju gruntach Nadleśnictwa jak niżej:

Rodzaj gruntu	Wielkość zasobów [m ³]
Grunty leśne zalesione	4687285
Przestoje na gruntach leśnych zalesionych	26941
Grunty leśne niezalesione do odnowienia	232
Grunty leśne niezalesione w produkcji ubocznej	100
Grunty leśne niezalesione pozostałe	1789
Razem grunty leśne	4716347
Grunty związane z gospodarką leśną	3837
Grunty nieleśne	3292
Ogółem Nadleśnictwo	4723476

Przy aktualnej wysokości zapasu, przyrost bieżący roczny osiąga wartość 108580 m³ na całej powierzchni leśnej zalesionej.

5. Zagrożenie ekosystemów leśnych

5.1. Ocena zdrowotnego i sanitarnego stanu lasów

Zagrożenie środowiska leśnego jest wynikiem jednoczesnego oddziaływania wielu czynników powodujących niekorzystne zjawiska i zmiany w stanie zdrowotnym lasów. Ich natężenie i stopień skupienia odzwierciedlają w znacznym stopniu nie tylko kondycję zdrowotną drzewostanów ale również stopień zagrożenia lasu od poszczególnych niekorzystnych elementów.

5.2. Zanieczyszczenia przemysłowe

Obszar zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa należy do regionu będącego jednym z największych producentów zanieczyszczeń przemysłowych w kraju. W roku 2014 powstało tu 37265,7 tys. t zanieczyszczeń pyłowych i gazowych łącznie. Emisja zanieczyszczeń pyłowych wyniosła 10,3 tys. t, tj. 0,8 t/km² (średnia krajowa 0,2 t/km²), co stanowi 21,7% krajowej emisji pyłów. Jednym z największych producentów zanieczyszczeń pyłowych w regionie jest miasto Rybnik – 1,1 tys.t, tj. 10,4% ogólnej emisji województwa.

Największą część emisji gazowych zajmował dwutlenek węgla, stanowiący 98,1% emisji gazowych w województwie. Emisja pozostałych gazów, głównie: metanu, tlenku węgla i dwutlenku siarki, osiągnęła poziom 724,0 tys.t, co stanowi 46% emisji krajowej. W przeliczeniu na powierzchnię regionu wynosi to 58,7 t/km² przy średniej krajowej 5 t/km².

Redukcja zanieczyszczeń pyłowych w urządzeniach oczyszczających od wielu lat utrzymuje się na wysokim poziomie powyżej 99%, natomiast redukcja zanieczyszczeń gazowych, jako znacznie trudniejsza, utrzymuje się w ostatnich latach na poziomie od 27,5% - 31,8%.

Obszar zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa należy do dwóch stref monitoringu stanu atmosfery: aglomeracji rybnicko – jastrzębskiej (Rybnik, Żory, Jastrzębie-Zdrój) oraz strefy śląskiej, obejmującej pozostałe gminy zasięgu. Lista kontrolowanych zanieczyszczeń wg kryteriów ochrony zdrowia obejmuje:

- benzen
- dwutlenek azotu
- dwutlenek siarki
- tlenek węgla
- ozon
- pył zawieszony PM10
- pył zawieszony PM2,5
- arsen
- benzo- α -piren
- ołów
- kadm
- nikiel

Ocena kryteriów ochrony roślin obejmuje pomiar stężeń: dwutlenku siarki, tlenków azotu i ozonu. Poniżej zamieszczono niektóre wyniki pomiarów zanieczyszczeń powietrza z roku 2014.

- SO₂ – maksymalne 24 godzinne stężenia przy poziomie dopuszczalnym 125 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (kryterium ochrony zdrowia) wynosiło: w Żorach 45 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, Wodzisławiu 61 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, Rybniku 73 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.
- NO₂ – średnie roczne stężenie przy poziomie dopuszczalnym 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (kryterium ochrony zdrowia) wynosiło: w Żorach i Wodzisławiu 20 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, Rybniku 25 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.
- CO – maksymalne 8 godzinne stężenia, przy dopuszczalnym poziomie 10 mg/m³, wynosiły w Rybniku poniżej 4 mg/m³, w Wodzisławiu 3 mg/m³.
- Benzen (C₆H₆) – średnie roczne stężenia, przy poziomie dopuszczalnym 5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, wynosiły: w Rybniku 3,1 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, Czerwoncu-Leszczynach 4,8 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.

- Arsen, kadm, ołów, nikiel – średnie roczne stężenia nie przekroczyły dopuszczalnych wielkości. W punktach pomiarowych w Rybniku i Godowie stężenie niklu osiągnęło 10% wartości dopuszczalnej, ołowiu 5%, kadmu 20% i 15%, arsenu ok. 50% i ok. 33%.
- Ozon – na terenie całego województwa wystąpiło przekroczenie 8 godzinnych maksymalnych stężeń, przy dopuszczalnej wartości 120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, (kryterium ochrony zdrowia). W rybniku wynosiło 150 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, Wodzisławiu 151 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.
- Benzo(a)piren – średnioroczne stężenia zostały przekroczone w całym województwie. W aglomeracji rybnicko-jastrzębskiej – od 5 do 12 ng/m^3 , w strefie śląskiej – od 5 do 10 ng/m^3 , przy wartości docelowej 1 ng/m^3 . Szczególnie wysokie są wartości zimowe: w Godowie 17 ng/m^3 , Żorach 9, w Rybniku 2, w Knurowie 13. Letnie wartości osiągają 1 – 3 ng/m^3 .
- Pył zawieszony PM10 – średnie roczne stężenia przekroczyły normę dopuszczalną (kryt. ochrony zdrowia) wynoszącą 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, w całym zasięgu Nadleśnictwa. W Rybniku i Wodzisławiu 53 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, w Żorach 41 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, w Knurowie 48 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.
- Pył zawieszony PM2,5 - średnie roczne stężenia przekroczyły normę dopuszczalną (kryt. ochrony zdrowia) wynoszącą 26 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, w całym zasięgu Nadleśnictwa. W Żorach 28 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (zimą 37), w Godowie 40 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ (zimą 59).

W ubiegłych okresach gospodarczych – szczególnie w latach 70-tych, poziom zanieczyszczeń powietrza był daleko wyższy, stąd obszar Nadleśnictwa był zaliczany do II i III strefy uszkodzeń przemysłowych. Obecnie przyjmuje się dla całego Nadleśnictwa II strefę uszkodzeń.

5.3. Stan wód powierzchniowych

W województwie śląskim roku 2014 odprowadzono do wód lub do ziemi łącznie 370,5 hm^3 ścieków przemysłowych i komunalnych, w tym 368,2 hm^3 wymagało oczyszczenia. Ścieki nie wymagające oczyszczenia to niemal w całości wody pochodzące z odwodnienia wyrobisk górniczych. Wody kopalniane powodują zaburzenie naturalnych przepływów, a jednocześnie mogą być źródłem zasolenia wód rzecznych. Według badań wód Rudy i jej dopływów, np. Nacyny, a także Suminy, Bierawki, Potoku z Przegędzy, Potoku z Kamienia, Gzela, Wierzbnika i innych, prowadzonych w latach 2010 – 2013, stan wód oceniono jako słaby, stężenia badanych substancji przekroczyły dopuszczalne normy środowiskowe, np. wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (WWA) w Rudzie poniżej zbiornika. Ogólny stan Potoku z Kamienia i Potoku z Przegędzy oceniono jako dobry, a Gzela i Rudy powyżej zbiornika jako słaby. Stan/potencjał elementów fizykochemicznych określono jako dobry, tj. II klasa czystości. Potencjał ekologiczny Zbiornika Rybnickiego określono w roku 2014 jako słaby, ze względu na przekroczone wskaźniki fitoplanktonu i fosforanów. Wody zbiornika są podatne na eutrofizację, której źródłem jest gospodarka komunalna. Generalnie większość wód powierzchniowych w zasięgu Nadleśnictwa może być wykorzystywana bez oczyszczenia jedynie do celów przemysłowych.

5.4. Zagrożenia biotyczne

5.4.1. Szkodniki owadzie

W drzewostanach Nadleśnictwa zagrożenie ze strony szkodników owadzych w stosunku do sosny jest drugorzędne i dotyczy epizodycznych wystąpień cetyńców, przyplaszczka granatka i smolika drągowinowca. Natomiast w przypadku świerka i jesionu zagrożenie jest istotne, a dotyczy kornika drukarza i rytownika pospolitego na świerku, oraz jesionowców i jeśniaka na jesionach opanowanych przez *Chalara fraxinea*.

Występowanie szkodników owadzych jest stale monitorowane zgodnie z obowiązującymi przepisami. W latach 2007 – 2015 stwierdzono występowanie 14 gatunków na łącznej powierzchni 4521 ha. Najważniejsze znaczenie miały:

- zwójki dębowe w latach 2012 – 2013 na powierzchni 1958 ha.
- kornik drukarz i rytownik pospolity na łącznej powierzchni 1622 ha.
- szeliniaki na łącznej powierzchni 46 ha.
- krobik modrzewiowiec w roku 2004 na 24 ha.
- smolik znaczący w latach 2011 – 2013 wystąpił na powierzchni 13 ha upraw sosnowych.

Oprócz wymienionych gatunków wystąpiły: smolik drągwinowiec, mszyce, chrabąszczowate, choinek szary, osnuja sadzonkowa.

Ogniska osnu gwieździstej i czerwonołowej zwalczane w latach 2002 – 2004, w latach 2007 – 2015 nie były aktywne.

5.4.2. Grzyby patogeniczne

W latach 2007 – 2015 zarejestrowano 19 rodzajów patogenów i schorzeń na łącznej powierzchni 1827 ha. Największe znaczenie miały: zamieranie dęba, jesionu i brzozy, mączniaki dęba, opieńki i huba korzeniowa, huba sosny, rdza kory wejmutki, osutki sosnowe.

5.4.3. Szkody od zwierzyny

W Nadleśnictwie szkody, niekiedy istotne w fazie upraw i młodników, stale powodują jeleniowate. W latach 2007 – 2015 szkody o intensywności większej od 20%, wystąpiły łącznie na powierzchni 1257 ha, co przeciętnie stanowi 6% powierzchni młodego pokolenia (I klasa i KO). Zabiegi profilaktyczne i ochronne przeprowadzono na łącznej powierzchni 2077 ha, obejmując łącznie 11% powierzchni młodego pokolenia. Intensywność szkód ma nieznacznie malejącą tendencję, jednak stale generuje dodatkowe koszty odnawiania lasu.

5.5. Szkody abiotyczne

Z zespołu czynników abiotycznych najistotniejszymi w ubiegłym okresie gospodarczym były: podtopienia i zalania, obniżenie poziomu wód gruntowych, susze, wiatr, grad, niskie temperatury, pożary lasu. Łącznie czynniki abiotyczne w latach 2007 – 2015 spowodowały szkody na łącznej powierzchni 8454 ha, tj. przeciętnie 939 ha /rok.

5.6. Zagrożenia antropogeniczne

Położenie Nadleśnictwa Rybnik należy uznać za wyjątkowo trudne ze względu na bezpośrednie sąsiedztwo terenów osiedlowych, rolniczych i przemysłowych oraz powiązanych z nimi terenów komunikacyjnych. Ocenia się, że w bezpośrednim otoczeniu kompleksów leśnych mieszka i pracuje ok. miliona ludzi. Z tego powodu penetracja lasu jest intensywniejsza niż w innych Nadleśnictwach, szczególnie, że kompleksy nie są duże, a łatwo dostępne. Konsekwencją położenia jest także niska jakość korytarzy ekologicznych, lub ich zupełny brak: o ile istnieją połączenia na linii E – W, tj., Lasy Kobiórskie – Lasy Rudzkie, to już połączenie na linii N – S nie istnieje.

Do istotnych bezpośrednich, negatywnych skutków oddziaływania ludzi na lasy należą:

- zbyt intensywna penetracja terenów leśnych w tym także upraw,
- wywożenie do lasu śmieci przez okolicznych mieszkańców,
- kłusownictwo,
- nielegalne pozyskanie choinek,
- nielegalne przejazdy motocykli i quadów,
- lokalizacja budownictwa w bezpośrednim sąsiedztwie lasu, co może wiązać się z koniecznością doprowadzania mediów przez tereny leśne. Problemem są także ścieki odprowadzane z tych zabudowań,
- wypalanie traw, lub pozostałości po skoszonej trawie i zbożach.
- zaprószenia ognia, podpalenia

Wśród wymienionych zagrożeń na szczególne podkreślenie zasługują problemy związane z lokalizacją zabudowań w pobliżu lasu, oraz nielegalne trasy motocyklowe i quadowe. Ważnym problemem jest również zaśmiecanie i dzikie wysypiska śmieci. Dotyczy to wszystkich lasów w pobliżu zabudowań, szlaków komunikacyjnych czy tras turystycznych.

6. Wytyczne do organizacji gospodarstwa leśnego, regulacji użytkowania oraz wykonywania prac leśnych

Ogólne zasady prowadzenia gospodarki leśnej określa „Polityka leśna państwa” przyjęta przez Radę Ministrów z 22. IV. 1997 roku. Zakłada ona prowadzenie zrównoważonej wielofunkcyjnej gospodarki leśnej tzn. działalności zmierzającej do ukształtowania struktury lasów i ich wykorzystania w sposób i tempie zapewniającym trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału retencyjnego i żywotności.

W związku z tym opracowany został program „Polskiej Polityki Kompleksowej Ochrony Zasobów Leśnych” a także opracowano kryteria i indykatory trwałego i zrównoważonego rozwoju lasów dostosowane do specyfiki polskiego leśnictwa. Polityka ta obejmuje trzy główne komponenty: technologiczny, edukacyjny i badawczy.

Komponent technologiczny: obejmuje działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej (ochrony przyrody) oraz promocji bezpieczniejszych niż dotąd technik prac leśnych. Działania te mają na celu umożliwienie kierowania gospodarką leśną w pełnej zgodności z postulatami ochrony przyrody. Cel ten będzie osiągany przez:

- zachowanie ekosystemów leśnych w stanie zbliżonym do naturalnego,
- restytucje obecnie zniekształconych i zdegradowanych ekosystemów leśnych,
- ochronę różnorodności biocenoz leśnych,
- wzmacnianie korzystnego wpływu lasów na środowisko przyrodnicze,
- harmonizowanie społecznego i gospodarczego rozwoju kraju z racjonalną ochroną i wykorzystaniem zasobów leśnych.

Komponent edukacyjny: uznaje się za priorytetowy, a to z uwagi na potrzebę przygotowania służb leśnych LP do podjęcia nowych zadań i przyrodniczego doskonalenia zadań już wykonanych. W jego ramach planuje się:

1. opracowanie programów edukacyjnych dla służb poszczególnych leśnictw, w zakresie administracji państwowej i szkolnictwa, dotyczących:
 - pro sozologicznego modelu gospodarki leśnej,
 - ochrony różnorodności i złożoności biologicznej w lasach,
 - systemów informacji przestrzennej (GIS) i teledetekcji w ochronie i planowaniu przestrzeni leśnej, dla potrzeb kształcenia dyplomowego w zakresie „ochrony zasobów leśnych”, oraz dla poziomu „poniżej” inżynierskiego w zakresie ogólnie ekologicznym i ze szczególnym uwzględnieniem ochrony przyrody w lasach.
2. Działalność wydawnicza w zakresie ochrony przyrody w lasach obejmującą zestawy podręczników, materiałów szkoleniowych, czasopism popularnonaukowych przeznaczonej dla młodzieży szkolnej i innych odbiorców.

Wytyczne w tym zakresie, w minimalnym stopniu dotyczą pojedynczych nadleśnictw, a spoczywają głównie na uczelniach leśnych, stowarzyszeniach naukowych, organizacjach ekologicznych, parkach narodowych czy leśnych kompleksach promocyjnych. Program badawczy miałby za zadanie wspieranie programu bezpiecznych środowiskowo technologii i tworzenia podstaw pro sozologicznego modelu gospodarki leśnej w warunkach niepewności i zmian w środowisku globalnym.

Podstawowe wytyczne i zasady dotyczące gospodarowania w lasach można ująć w następujących punktach:

- zachowanie całej naturalnej zmienności przyrody leśnej i funkcjonowania ekosystemów leśnych w stanie zbliżonym do naturalnego z uwzględnieniem kierunków ewolucji w przyrodzie,

- o odtworzenie zbiorowisk zdegradowanych i zniekształconych metodami hodowli i ochrony lasu przy wykorzystaniu, w miarę możliwości, sukcesji naturalnej,
- o utrzymanie i wzmocnienie produkcyjnych funkcji lasów (użytkowanie główne i uboczne),
- o ochrona i zachowanie różnorodności biologicznej oraz bogactwa genetycznego zbiorowisk dziko żyjących roślin, zwierząt i mikroorganizmów,
- o utrzymanie i wzmocnienie funkcji ochronnych w zagospodarowaniu lasów (zwłaszcza ochrony gleby i wody),
- o utrzymanie zdrowotności i witalności ekosystemów leśnych.

W celu pełnego wykorzystania zdolności produkcyjnych siedlisk oraz w dążeniu do zwiększenia bogactwa gatunkowego i urozmaicenia struktury drzewostanów zastosowano jednostki regulacji użytkowania rębego, czyli gospodarstwa zgodnie z instrukcją urzędowania lasu. Powierzchnia leśna wg gospodarstw w Nadleśnictwie przedstawia się następująco:

Gospodarstwo	Paruszowiec	Rybnik	Żory	Nadleśnictwo
	Powierzchnia [ha]			
S - specjalne	337,00	476,53	1293,60	2107,13
O - wielofunkcyjnych lasów ochronnych	7214,86	5201,77	4885,62	17302,25
GPZ - wielofunkcyjnych lasów gospodarczych - przerębowo-zrębowych	6,20	7,97	4,21	18,38
Razem	7558,06	5686,27	6183,43	19427,76

Struktura lasów Nadleśnictwa przyjęta w trakcie aktualnej inwentaryzacji.

Gospodarstwo / Obręb Paruszowiec	Powierzchnia leśna [ha]
1	2
I-gospodarstwo specjalne	
las na siedliskach bagiennych i łągowych = 57,09 ha	
las stanowiące ostoje zwierząt objętych ochroną strefową strefa stała = 4,89 ha strefa okresowa = 42,09 ha	
las o szczególnych walorach przyrodniczych = 77,94 ha	
las stanowiące otulinę szkółki oddz. 178l,m,p, 179i,j,l,t = 6,10 ha	
las położone na obszarze szkód górniczych, oddz.: 62, 83, 84, 85a-c, 86, 88b, c, 89a-f, 90a,f = 156,85 ha	
Razem gospodarstwo specjalne (S)	
II-gospodarstwo wielofunkcyjnych lasów ochronnych (O) tworzone w lasach zaliczonych do lasów ochronnych poza drzewostanami, które zaliczono do gospodarstwa specjalnego	7214,86
III-gospodarstwo wielofunkcyjnych lasów gospodarczych (G) – GPZ	6,20
Razem	7558,06

Gospodarstwo / Obręb Rybnik	Powierzchnia leśna [ha]
1	2
I-gospodarstwo specjalne	
las na siedliskach bagiennych i łągowych = 72,63 ha	
las o szczególnych walorach przyrodniczych = 184,60 ha	
las objęte szczególną formą ochrony oddz. 224g = 1,31 ha	
las położone na obszarze szkód górniczych oddz.: 10,11,19-24, 26c, 33, 34, 36, 40, 41 = 236,75 ha	
las o szczególnym znaczeniu dla obronności i bezpieczeństwa państwa oddz. 193d = 11,66 ha	

Gospodarstwo / Obręb Rybnik	Powierzchnia leśna [ha]
1	2
Razem gospodarstwo specjalne (S)	476,53
II-gospodarstwo wielofunkcyjnych lasów ochronnych (O) tworzone w lasach zaliczonych do lasów ochronnych poza drzewostanami, które zaliczono do gospodarstwa specjalnego	5201,77
III-gospodarstwo wielofunkcyjnych lasów gospodarczych (G) – GPZ	7,97
Razem	5686,27

Gospodarstwo / Obręb Żory	Powierzchnia leśna [ha]
1	2
I-gospodarstwo specjalne	
las na siedliskach bagiennych i łągowych = 160,74 ha	
las stanowiące ostoje zwierząt objętych ochroną strefową strefa stała = 2,69 ha strefa okresowa = 20,88 ha	
las o szczególnych walorach przyrodniczych = 67,85 ha	
las położone na obszarze szkód górniczych oddz.: 10,14, 15, 17b, 18-20, 25, 26, 31, 33-38, 47, 50-53, 63-67, 76-79, 83-85, 93-95, 239, 240, 252-254, 264-266, 271, 272 = 1060,16 ha	
Razem gospodarstwo specjalne (S)	1293,60
II-gospodarstwo wielofunkcyjnych lasów ochronnych (O) tworzone w lasach zaliczonych do lasów ochronnych poza drzewostanami, które zaliczono do gospodarstwa specjalnego	4885,62
III-gospodarstwo wielofunkcyjnych lasów gospodarczych (G) – GPZ	4,21
Razem	6183,43

Pełną charakterystykę użytkowania rębego w poszczególnych gospodarstwach oraz inne elementy wchodzące w skład gospodarowania, zostały omówione w „Opisaniu ogólnym” Planu Urządzenia Lasu.

W zakresie **szkółkarstwa** zalecane są między innymi :

- rewitalizacja mikoryz w szkółkach używanych dłużej niż 10 lat,
- ograniczenie herbicydów i innych środków chemicznych w pielęgnacji szkółek na korzyść zabiegów mechanicznych,
- wprowadzanie wielu gatunków (ochrona różnorodności biologicznej).

Przy **odnawianiu lasu** zaleca się:

- preferowanie odnowienia naturalnego, o ile skład gatunkowy drzewostanów macierzystych odpowiada składowi docelowemu i ma odpowiednią jakość hodowlaną, a stan gleby i runa pozwala na odnowienie naturalne,
- preferowanie punktowego i płytkiego przygotowania gleby, o ile stopień zadarnienia gleby na to pozwala,
- wprowadzanie wielu gatunków (ochrona bioróżnorodności).

Przy **pielęgnacji i ochronie drzewostanów** zaleca się :

- stosowanie cięć selekcyjnych o charakterze grupowym (popieranie biogrup),
- w przypadku zagrożenia chorobami grzybowymi (huba korzeni, opieńkowa zgnilizna korzeni) stosowanie podczas zabiegów postępowania hodowlano - profilaktycznego, a w uzasadnionych przypadkach stosowanie preparatów biologicznych z grzybami konkurencyjnymi,
- ograniczenie stosowania insektycydów tylko do drzewostanów narażonych na zamieranie lub istotne szkody gospodarcze powodowane przez owady.

Przy **użytkowaniu lasu** zaleca się:

- Stosowanie technologii przyjaznych dla środowiska,
- Dostosowanie metod wyróbki i zrywki do lokalnych warunków tak by zminimalizować powstające szkody zarówno dotyczące gleby jak i pozostających na powierzchni drzew,
- Dostosowanie okresów pozyskania drewna do terminów najmniejszego zagrożenia od owadów, grzybów, wiatrów itp. oraz możliwości wykorzystania przez zwierzynę cienkiej kory na drzewach leżących,
- Unikać metod oznakowania drzew polegających na ich ranieniu (z wyjątkiem drzew przeznaczonych do usunięcia),
- W piłach spalinowych i innych urządzeniach mechanicznych stosować w dalszym ciągu środki eksploatacyjne dopuszczone do użycia w lasach,
- Planowanie prac z zakresu użytkowania tak by nie kolidowały one z ekologicznymi uwarunkowaniami środowiskowymi takimi jak: stanowiska roślin chronionych i rzadkich, miejsca lęgowe i bytowe chronionych zwierząt. W przypadku cięć wymuszonych względami sanitarnymi należy projektować szlaki zrywkowe omijające te miejsca. Sposoby postępowania w strefach ochronnych są zastrzeżone Ustawą i powszechnie znane, ale w konkretnym przypadku Nadleśnictwa w strefie okresowej wymagane jest także pozostawienie po rębni drzew przydatnych dla bociana do zakładania gniazd.

Wyżej wymienione wytyczne i zasady określają warunki nowoczesnego leśnictwa realizującego jednocześnie zapotrzebowanie społeczne, tj. produkcję surowca i dostępność lasów, oraz wymagania przyrodnicze, tj. zachowanie naturalnych cech środowiska na możliwie wysokim poziomie. Te dwa cele są niekiedy sprzeczne i właśnie zadaniem leśnictwa jest łagodzenie tych sprzeczności. Należy je także odnieść do konkretnych warunków Nadleśnictwa Rybnik, funkcjonującego w specyficznych warunkach środowiska zurbanizowanego, ciągle narażonego przy tym na wpływ emisji przemysłowych. W tych warunkach zachowanie naturalnych ekosystemów leśnych nie jest zależne wyłącznie od gospodarki leśnej. W Nadleśnictwie nie ma drzewostanów naturalnych (por. 3.1), jedynie fragmenty w pewnym stopniu zbliżone do nich przez sposób odnawiania, tj. samosiewy - głównie dotyczy to buka. Ze strony gospodarki leśnej nic nie zagraża ich trwałości, ponieważ są wyłączone z użytkowania, albo czynności gospodarcze są dostosowane do naturalnych procesów w nich zachodzących. Natomiast nieprzewidywalny jest wpływ emisji przemysłowych, zmian poziomu wód gruntowych czy też globalnych zmian klimatycznych.

W przypadku odtworzenia zdegradowanych siedlisk leśnych gospodarka leśna ma dużo większe możliwości. Najczęściej jednak sprowadzają się one do sztucznego wprowadzania gatunków lasotwórczych właściwych dla danego siedliska, po wcześniejszym wyeliminowaniu gatunków obcych. Zwykle dokonuje się to w trakcie rębni, lub zespołu czynności opracowanych dla przebudowy drzewostanów. Właściwy skład gatunkowy drzewostanu powinien doprowadzić do regeneracji naturalnego siedliska, pod warunkiem ustania degradującego wpływu czynników zewnętrznych (np. opadu pyłów) na które gospodarka leśna nie ma wpływu. Proces regeneracji siedlisk leśnych Nadleśnictwa trwa w zasadzie od dawna, ale od ostatnich dwóch okresów gospodarczych istnieje pełna możliwość dobrania pożądanego składu gatunkowego dla dowolnego siedliska. Jest zatem możliwe odtworzenie na Płaskowyżu Rybnickim borów mieszanych, dąbrów żyznych i kwaśnych, kwaśnych buczyn i innych siedlisk na których wprowadzono sosnę jako gatunek panujący, lub jedyny. Warunkiem jest jednak bardziej precyzyjne określenie siedlisk leśnych i oznaczenie potencjalnych zbiorowisk roślinnych.

Właściwy, a zatem zróżnicowany skład gatunkowy drzewostanów pozwala także zachować różnorodność biocenoz leśnych, lub odtworzyć je tam gdzie zostały zredukowane przez uproszczoną gospodarkę leśną i wpływ zmian środowiskowych. Obecnie istnieje możliwość odtworzenia mikrosiedlisk leśnych przez zastosowanie indywidualnego doboru gatunków, a także pozostawienie niezalesionych fragmentów w ramach powierzchni leśnej,

o ile występują na nich cenne dobrze zachowane zbiorowiska nieleśne, lub stanowiska interesujących roślin czy zwierząt.

Zwiększenie wpływu lasów na środowisko przyrodnicze w warunkach Nadleśnictwa Rybnik jest obecnie ograniczone, ponieważ sprowadza się jedynie do poprawiania kondycji biologicznej lasów istniejących, nie ma natomiast możliwości istotnego powiększenia powierzchni leśnej – przeciwnie, należy się spodziewać przekazywania pewnych powierzchni leśnych na potrzeby rozwoju infrastruktury – terenów komunikacyjnych, linii przesyłowych i terenów przemysłowych. Do ubytków powierzchni leśnej należy też zaliczyć powierzchnie zapadlisk górniczych, na których następuje obniżenie poziomu wód gruntowych, lub podtopienia, a w konsekwencji osłabienie drzewostanów, lub ich zamieranie. Obecnie w Nadleśnictwie pod wpływem szkód górniczych znajduje się 1453,76 ha gruntów leśnych, tj. ok. 7,6 % powierzchni leśnej zalesionej. Powierzchnia leśna jest jednak stale nieco powiększana o obszary rekultywowane, tj. zwykle nieczynne hałdy. Lasy powstałe w ten sposób mają oczywiście swoją wartość przyrodniczą, ale nie ma tu mowy o odtworzeniu naturalnych zbiorowisk roślinnych, a drzewostan ma charakter przedplonu i może być niestabilny przez cały okres swojego istnienia.

W konfrontacji z potrzebami społecznymi i gospodarczymi kraju, las najczęściej przegrywa mimo dobrych zabezpieczeń prawnych, chroniących powierzchnie leśne przed uszczupleniem. Jednak ranga inwestycji, często ponadregionalna, powoduje konieczność zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne. W ubiegłym okresie gospodarczym z powierzchni Nadleśnictwa ubyło ponad 130 ha, z czego większość została wylesiona pod budowę dróg. W bieżącym okresie gospodarczym jak dotąd przewiduje się przekazanie na cele nieleśne 20 ha lasu. Zrozumiała jest konieczność wylesień z powodu ważnych przyczyn społecznych, należy jednak zdawać sobie sprawę z nieodwracalnych na ogół skutków przyrodniczych takich inwestycji. Lasy Państwowe starają się pozyskać nowe grunty do zalesień, co jest zgodne z polityką leśną Państwa, jednak w warunkach Nadleśnictwa Rybnik napotyka to na duże trudności.

Lasy Państwowe przyczyniają się do gospodarczego rozwoju kraju głównie przez dostarczanie surowca drzewnego, który jest podstawą tworzenia miejsc pracy i generowania dochodów wielu grup społecznych. Proces pozyskiwania surowca musi być jednak obwarowany szeregiem zasad niedopuszczających do spadku ilości i jakości substancji drzewnej i powierzchni leśnej. Te zasady są od dawna znane i stosowane w Lasach Państwowych, a polegają na kontrolowanym poborze drewna w ilości nie przekraczającej zdolności regeneracyjnych jednostki administracyjnej Lasów Państwowych, tj. obrębu leśnego.

7. Plan działań z zakresu ochrony przyrody

7.1. Kształtowanie stosunków wodnych

Podstawową funkcją w ramach wodochronności jest retencyjność. Pojęcie retencja wodna, określane również jako retencyjność wodna terenu, jest to zdolność do gromadzenia i przetrzymywania wody w określonym miejscu i czasie, na powierzchni terenu, w ciekach i zbiornikach różnego typu, w glebie, gruncie, niższych warstwach wodonośnych, w roślinności lub ściółce. Retencją określa się także masowe zatrzymywanie wody w zlewni. Woda zatrzymywana jest głównie w glebie, ale duże znaczenie ma również zatrzymywanie opadów w koronach, oraz tzw. wyczesywanie mgły, tj. opad poziomy. W ramach poprawienia retencyjności należy zwrócić uwagę na następujące zadania:

- podniesienie retencyjności gleb leśnych poprzez przebudowę drzewostanów zmierzające do dostosowania składu gatunkowego drzewostanów do siedlisk i przeciwdziałania degradacji gleby. Powyższe działania zmniejszają również wpływ powierzchniowy wód, przeciwdziałając erozji gleby, która jeszcze bardziej osłabia retencyjność.

- uwzględnienie w działalności gospodarczej Nadleśnictwa warunków wynikających ze stosowania tzw. małej retencji wodnej.

Mała retencja wodna to wszelkie działania na rzecz magazynowania wody w zbiornikach, ciekach, glebie, oddziałujące na środowisko lokalne. To także działania w zakresie zwiększenia retencji gleby przez zabiegi agromelioracyjne i fitomelioracyjne, a ponadto zwiększanie intercepcji przez zalesianie i zadrzewianie. Znaczącą cechą małej retencji jest upowszechnienie działań oraz stosunkowo niewielki zakres robót.

Mała retencja wodna ma istotny wpływ na środowisko i racjonalną gospodarkę rolną i leśną. Duża liczba małych zbiorników wodnych wzdłuż wododziałów w odpowiedniej oprawie roślinnej stanowi skuteczny czynnik zachowania równowagi ekosystemów i utrzymania w środowisku odpowiednich warunków dla normalnego rozwoju flory, fauny i człowieka. Wspieranie rozwoju małej retencji powinno przyczynić się do poprawy stosunków wodnych na obszarze w którym została zastosowana.

Rozwój małej retencji ma istotny wpływ na poprawę gospodarki wodnej w zlewni przez:

- poprawę bilansu wodnego w zlewni, a co się z tym wiąże regulację i kontrolę obiegu wody w środowisku,
- ograniczenie spływu powierzchniowego, a przez to zmniejszenie wezbrań rzek i potoków, co ma istotny wpływ na redukcje fali powodziowej,
- regulację natężenia przepływu wody w ciekach powierzchniowych i wyrównywanie przepływów w okresach dużych wahań,
- polepszenie możliwości ochrony i odnowy zasobów wody poprzez zwiększenie ilości magazynowanych wód powierzchniowych oraz zwiększenie zasobów wód podziemnych,
- ograniczenie procesów erozyjnych oraz ochrona przeciwpożarowa zmagazynowanie wody dla celów bezpośredniego zużycia, np. do nawodnień rolniczych na obszarach o dużych niedoborach wody, do zaopatrzenia w wodę hodowli ryb, do produkcji energii elektrycznej,
- podnoszenie walorów krajobrazowych, estetycznych i ekologicznych środowiska,
- zwiększanie uwilgotnienia siedlisk przez podniesienie poziomu zwierciadła wód gruntowych,
- utrzymanie naturalnych siedlisk, lub ich odtwarzanie, stanowiących ostoję fauny wodnej,
- w lasach obiekty małej retencji przyczyniają się do zaopatrzenia w wodę zwierzyny i ptactwa.

Bardzo ważne jest wykorzystanie naturalnych już istniejących obiektów małej retencji, takich jak:

- tereny moczarowe i bagna, które zbierają wodę okresowo i w małej ilości, mogą jednak stanowić głównie uzupełnienie innych urządzeń służących do redukcji spływu powierzchniowego,
- torfowiska magazynujące wody opadowe i płynące, wpływają one hamująco i regulujące na odpływ wód w rzekach równocześnie wpływają na odpływ gruntowy gleb sąsiadujących,
- naturalne zbiorniki wodne magazynujące wody opadowe i opóźniające spływ powierzchniowy i gruntowy, często stanowią także obiekty rekreacji i wypoczynku.
- zbiorniki istniejące na hałdach, wyrobiskach i zapadliskach podlegających rekultywacji technicznej należy pozostawić w stanie nienaruszonym w celu wzbogacenia bioróżnorodności.

Nadleśnictwo Rybnik nie bierze udziału w programie małej retencji, ponieważ na jego gruntach, oraz w granicach zasięgu terytorialnego istnieją liczne zbiorniki wodne, najczęściej stawy rybne (por. rozdz. 3.3), oraz sieć drobnych cieków, co łącznie tworzy niemałe środowisko dla roślin i zwierząt związanych z wodą, zapewnia pobór wody do celów pożarowych, wzbogaca krajobraz i wpływa na mikroklimat. Ostatnia inwestycja retencyjna

została ukończona w roku 2010. Zbudowano wówczas staw o powierzchni 1,05 ha, w oddziale 179 h leśnictwa Wielopole. Jest to zbiornik gromadzący wody powierzchniowe odprowadzane systemem rowów melioracyjnych z przyległego terenu. Pełni rolę retencyjną – zapobiega rozproszeniu opadowych wód powierzchniowych, i biocenotyczną – jest miejscem rozrodu i zimowania płazów.

7.2. Kształtowanie granicy polno - leśnej

Podstawowym zagadnieniem związanym z kształtowaniem granicy polno-leśnej jest przestrzenne zagospodarowanie terenów w pobliżu lasów. Chodzi tu głównie o lokalizację budownictwa mieszkaniowego i zagrodowego wśród kompleksów leśnych lub wzdłuż granicy z lasami. Pojawienie się budynków mieszkalnych i zagród gospodarskich powoduje zubożenie bogactwa fauny i flory w pobliżu zabudowy, wkraczanie gatunków synantropijnych i obcych, zakłócenie spokoju, wydeptywanie brzegów lasu, pojawienie się szkodników w postaci wałęsających się psów i kotów. Nieprzemyślane decyzje lokalizacyjne powodują problemy związane z doprowadzeniem mediów do domów lub na plac budowy, kłopoty ze zbudowaniem nowej drogi dojazdowej, odprowadzeniem ścieków, wywozem śmieci i nieczystości. Efektem tego są dzikie wysypiska śmieci, studnie kopane w lesie powodujące zanikanie źródeł wody i przesuszanie terenu, odprowadzanie do lasu ścieków zanieczyszczających wody gruntowe. Występują tu także w większym stopniu takie zjawiska jak kłusownictwo, nielegalne pozyskanie stoiszu i choinek w okresach świątecznych oraz inne przejawy szkodnictwa leśnego. Poza tym spadające gałęzie i złomy drzew powodują niekiedy zniszczenie ogrodzenia i dachów budynków. Rodzi to konflikty pomiędzy nadleśnictwem, a właścicielami posesji którzy domagają się odsunięcia granicy lasu. Dlatego urzędy gmin wydające decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu przyszłemu inwestorowi powinny wymagać właściwego zlokalizowania budynku na działce (oddalenia od ściany lasu o co najmniej dwie wysokości drzewostanu), przebiegu wszystkich sieci medialnych, lokalizacji miejsc gromadzenia śmieci i odprowadzania ścieków. Przyszły inwestor powinien wskazać wszystkie te lokalizacje poparte odpowiednią dokumentacją z zakładu energetycznego, gazowniczego, Nadleśnictwa, zarządu dróg itp.

W istniejących obecnie Programach Ochrony Środowiska dla powiatów w granicach zasięgu terytorialnego Nadleśnictwa nie ma wzmiankowanej potrzeby ochrony i kształtowania granicy rolno – leśnej. Wspomina się jedynie ogólnie o potrzebie ochrony lasów. Tymczasem realnym zagrożeniem dla licznych zbiorowisk leśnych i nieleśnych oraz konkretnych gatunków roślin i zwierząt są stałe naciski na zmianę gruntów rolnych na budowlane, szczególnie w pasie granicy rolno – leśnej. Najpewniejszym zabezpieczeniem tego pasa jest odpowiednie opracowanie Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego, co jednak jest zależne od stanowiska rad gminnych.

W ostatnich latach, wśród indywidualnych właścicieli gruntów rolnych, rozpowszechnia się tendencja do zalesiania części gruntów. Jest to niewątpliwie spowodowane brakiem opłacalności produkcji rolnej na małych działkach, zwłaszcza tych położonych w sąsiedztwie lasów. Jednak przed podjęciem decyzji o zalesieniu takich powierzchni należy się upewnić, czy ze względu na walory przyrodnicze i krajobrazowe zabieg taki jest uzasadniony. Przed opiniowaniem planów zalesień gruntów prywatnych przyległych do Lasów Państwowych wskazane jest również przeprowadzenie waloryzacji przyrodniczej. W przypadku zinwentaryzowania wyjątkowo cennych przyrodniczo zespołów roślinnych, czy stanowisk roślin należy postulować objęcie ich stosowną formą ochrony.

W Nadleśnictwie Rybnik problem granicy rolno – leśnej jest trudny i złożony, ponieważ dotyczy nie tylko styku lasu i obszarów upraw rolnych, ale w znacznej części granicy z terenami osiedlowymi wsi, małych miast i dużych aglomeracji, a także licznych terenów przemysłowych i komunikacyjnych. Przy tym część lasów występuje w formie drobnych kompleksów (por. rozdz. 1.7), co dodatkowo stwarza trudności w kontrolowaniu i utrzymaniu granic.

Należy tu wspomnieć także o kształtowaniu otoczenia miejsc o znaczeniu kulturowym. Jednym z najbardziej znanych jest tzw. „Dąb Maryjny”, jeden z najstarszych dębów

w Nadleśnictwie objęty ochroną pomnikową od roku 1957, ale otoczony kultem religijnym od czasu wojen husyckich - jak podają dostępne źródła. Przy dębie istnieje ołtarz polowy, ławki i odbywają się nabożeństwa. Miejsce to jest własnością Nadleśnictwa, ale opiekuje się nim miejscowa ludność. Obecnie nie ma potrzeby formalnego regulowania statusu tego miejsca, tj., specjalnego wyłączenia, czy tworzenia otuliny ochronnej, ponieważ położone jest w drzewostanie z panującym dębem w wieku 65 lat, który jeszcze długo będzie wymagał jedynie trzebieży. Działania Nadleśnictwa powinny się sprowadzać do opieki nad pomnikiem w myśl Art. 40 i 45 Ustawy o ochronie przyrody i kontroli otaczającego drzewostanu, a także dróg dojścia pod względem bezpieczeństwa. Podobnie w przypadku innych miejsc o znaczeniu kulturowym, np. w otoczeniu źródła „Dobra Woda” w oddziale 222 f leśnictwa Szczotki, nie ma potrzeby tworzenia specjalnych stref ochronnych. Dotychczasowa opieka służby leśnej jest wystarczająca i nie ma też sygnałów ze strony służby leśnej o potrzebie tworzenia takich stref.

7.3. Kształtowanie strefy ekotonowej

Ekoton to pas przejściowy na styku dwóch biocenoz, odznaczający się większym bogactwem flory i fauny niż sąsiadujące ze sobą ekosystemy. Szczególnie bogate są szerokie ekotony będące miejscem bytowania gatunków charakterystycznych dla obu sąsiadujących biocenoz oraz tzw. gatunków stykowych.

Ekoton spełnia wiele funkcji, głównie biologicznych i ochronnych. Biologiczna funkcja ekotonu związana jest z występowaniem większej grupy zwierząt kręgowych i bezkręgowców, większym bogactwem zespołów roślinnych. Ochronna funkcja ekotonu polega na ograniczaniu ujemnego wpływu środowisk terenów otwartych na środowisko leśne, m.in. chroni przed hałasem, stanowi barierę dla silnych wiatrów, pożarów, łagodzi ekstremalne zmiany temperatur, spełnia rolę filtra dla różnego rodzaju emisji przemysłowych aerozoli i gazów wnikaćcych do wnętrza lasu. Strefy ekotonowe działają korzystnie na estetykę monotonnych kompleksów leśnych.

Zgodnie z zasadami gospodarki leśnej zaleca się tworzenie na obrzeżach lasu pasa ochronnego o szerokości 20 - 30 m, złożonego z roślinności zielnej, krzewów, niskich drzew i luźnego piętra górnego jako właśnie strefy ekotonowej. Szczególnie ważne są strefy ekotonowe dla dużych jednogatunkowych drzewostanów iglastych narażonych na szkodliwe działanie wiatru oraz strefy ekotonowe wzdłuż arterii komunikacyjnych, a także w lasach przeznaczonych do masowej rekreacji.

Przy zakładaniu tych stref należy stosować gatunki drzew i krzewów liściastych zgodnych z siedliskowym i gospodarczym typem drzewostanu, stosować rozluźnioną więźbę sadzenia i bardziej intensywne zabiegi pielęgnacyjne prowadzące do powstania wielopiętrowej, zróżnicowanej struktury drzewostanu. Należy dążyć aby zewnętrzne obrzeża lasu oraz lasy wzdłuż gruntów nieleśnych wewnątrz kompleksu leśnego były maksymalnie wypełnione przez roślinność zielną, krzewy i drzewa w układzie pionowym i poziomym.

W tym celu należy:

- wykorzystywać istniejące odnowienia naturalne różnych gatunków drzew i krzewów,
- sadzić możliwie wiele gatunków drzew i krzewów rodzimego pochodzenia właściwych dla danego siedliska,
- wykorzystywać przede wszystkim drzewa i krzewy światłożadne odporne na podkrzesywanie i zgryzanie oraz działanie wiatru i mrozu. Gatunki te powinny wyróżniać się dużymi walorami estetycznymi i pokarmowymi (rośliny miododajne) oraz dawać dobre schronienie dla zwierząt,
- stosować dla krzewów zmieszanie grupowe (5-10 sadzonek jednego gatunku w jednej grupie),
- stosować luźniejszą więźbę sadzenia,
- wykonywać częstsze i silniejsze cięcia pielęgnacyjne w celu wykształcenia drzew z silnym ugałęzionym pniem i silnym systemem korzeniowym.

Przy sposobie zagospodarowania lasu opartym na rębni częściowej strefa ekotonowa kształtuje się automatycznie. Należy jedynie w trakcie zabiegów pielęgnacyjnych i hodowlanych na obrzeżach lasu stosować silniejsze cięcia umożliwiające wnikanie światła do wnętrza lasu i tworzenie wyżej opisanego pasa. W trakcie cięć należy popierać zwłaszcza drzewa silnie ukorzenione i ugałęzione, mimo ich złej jakości technicznej – za wyjątkiem zachowania zasad bezpieczeństwa przy szlakach komunikacyjnych. Konieczność sztucznego zakładania tej strefy występuje na zrębach zupełnych. Pasy takie należy zaplanować w miejscach gdzie pododdział planowany jest do rębni zupełnej (ze względu na typ siedliskowy lasu) i sąsiaduje z cennymi elementami przyrodniczymi, jakimi są niektóre siedliska przyrodnicze np.: torfowiska, jeziorka dystroficzne, jeziora, rzeki itp. Elementem ochrony różnorodności biologicznej oraz ochrony cennych elementów przyrodniczych (siedliska przyrodnicze, stanowiska chronionych gatunków itp.) jest pozostawianie wzdłuż cieków wodnych oraz bagien i torfowisk pasów drzewostanu.

Strefy ekotonowe pozostawiane w miejscach planowanych rębni zupełnych powinny podlegać odnowieniu poprzez zagospodarowanie cięciami złożonymi, o ile stan siedliska na to pozwala. Ponadto należy zaznaczyć, że zapisy ZHL obligują do pozostawiania nie więcej niż 5% powierzchni drzewostanu w trakcie prowadzenia użytkowania rębego. Zaleca się, więc, aby tego rodzaju biogrupy (o pow. min. 0,06 ha) i fragmenty drzewostanu pozostawiać m.in. w otoczeniu cennych siedlisk przyrodniczych (torfowisk, bagien, jeziorok dystroficznych, rzek itp.). Biogrupy takie powinny być pozostawiane bez użytkowania aż do biologicznej śmierci drzew, a wydzielające się w ramach biogrup drzewa nie powinny być usuwane.

Obecnie w Nadleśnictwie Rybnik tworzy się strefy ekotonowe głównie przy wykonywaniu zrębów zupełnych wzdłuż dróg krajowych i wojewódzkich oraz linii kolejowych, ale także przy nieleśnych zbiorowiskach wodnych i bagiennych.

7.4. Ochrona bioróżnorodności

Różnorodność na wszelkich poziomach, bogactwo genetyczne, zgodność z warunkami siedliskowymi czy rodzime pochodzenie są czynnikami wzmacniającymi trwałość lasu. Ochrona bioróżnorodności i przywracanie jej w miejscach gdzie zanika, należy do podstawowych działań współczesnego leśnictwa.

Ochrona różnorodności biologicznej jest realizowana w oparciu o obowiązujące w Lasach Państwowych zarządzenia i instrukcje m.in. Instrukcję Ochrony Lasu czy też Instrukcję Urządzenia Lasu.

Na poziomie krajobrazu należy dążyć do zachowania naturalnych form krajobrazu jakimi są różne typy lasu, śródleśne łąki, bagna, torfowiska, wrzosowiska oraz twory przyrody nieożywionej. Poprzez kształtowanie strefy ekotonowej należy dążyć do harmonizowania przejść pomiędzy różnymi biotopami (formami krajobrazu).

Na poziomie ekosystemu należy jak najszerzej chronić i wykorzystywać w hodowli lasu zmienność mikrosiedlisk. Mikrosiedliska zajmują nieraz bardzo małe powierzchnie stąd należy wykorzystywać je do wprowadzenia cennych gatunków domieszkowych. Chronić należy również małe ekosystemy wilgotne jak młaki, źródlika, bagienka, torfowiska, mszary będące środowiskiem występowania rzadkiej flory i fauny.

Różnicowanie drzewostanów zgodne z warunkami naturalnymi polega na utrzymaniu odpowiedniej struktury gatunkowej, wiekowej, warstwowej i przestrzennej. Zapewnieniu takiej różnorodności drzewostanów ma służyć odpowiednio prowadzona gospodarka leśna, a szczególnie rębnie złożone dostosowane do siedliska i drzewostanu w taki sposób by stworzyć najlepsze warunki dla odnowienia i rozwoju lasu. Wykonywane cięcia należy dostosować do konkretnych warunków lokalnych. Przy cięciu uprzątającym wskazane jest pozostawienie w formie biogrup fragmentów drzewostanów (ok. 5%) o najlepszej żywotności (odpornych na wiatr, zgorzel słoneczną itp.) Wzbogaceniu różnorodności drzewostanów ma również służyć pozostawienie niektórych starych drzew do ich fizjologicznej starości, a nawet biologicznej śmierci oraz pozostawienie wybranych drzew martwych stojących (szczególnie

dziuplastych), jako siedziby licznych organizmów decydujących o bogactwie i procesach samoregulacji w przyrodzie.

Na poziomie gatunkowym ochrona różnorodności może dotyczyć warstwy drzew, krzewów czy runa. W przypadku drzew chodzi głównie o wzbogacenie składu gatunkowego drzewostanów. Cenne domieszki (np. fitomelioracyjne) korzystnie wpływają na trwałość lasów, ale przy ich wprowadzaniu należy się kierować wymaganiami siedliskowymi i klimatycznymi poszczególnych gatunków (wykorzystanie mikrosiedlisk).

Od roku 2007 obowiązuje w Nadleśnictwie Rybnik tzw. „Pakiet biocenotyczny”, tj. wzbogacanie upraw gatunkami owocowymi wg odpowiednich zasad. Po kolejnych modyfikacjach zasady wprowadzania gatunków biocenotycznych są następujące:

- jedna powierzchnia biocenotyczna ma przypadać na 1 ha uprawy otwartej od wielkości ponad 0,50 ha.
- wielkość powierzchni ma wynosić 150 m² (10x15 m).
- lokalizacja – najlepiej przy drodze.
- gatunki podstawowe:
 - czereśnia
 - grusza
 - jabłoń
 - śliwa ałycza
 - śliwa tarnina
 - jarząb pospolity
 - jarząb szwedzki
 - głóg jednoszyjkowy (dwuszyjkowy)
 - głóg ostrogowy
- na powierzchni ma być 12 stanowisk ww. gatunków w więźbie 1,6x1,6 do 1,8x1,8.
- na stanowisku ma być jedna sadzonka (wyrostka).
- na uprawie przy granicy powierzchni nie należy sadzić gatunków liściastych, zacinających, ale np. modrzewia.
- powierzchnia ma być ogrodzona.

Prawidłowo założone i wyprowadzone powierzchnie biocenotyczne pełnią jednocześnie rolę remiz ptasich.

W przypadku rzadkich czy chronionych gatunków krzewów czy roślin runa należy zabiegi hodowlane w drzewostanie podporządkować ochronie tych stanowisk.

W zróżnicowanym środowisku leśnym występuje również większa różnorodność gatunkowa zwierząt. Między innymi bardzo wiele gatunków jest związanych z martwą i butwiejącą tkanką drzew, stąd korzystne jest pozostawianie pewnej ilości martwych drzew w lesie do ich całkowitego rozkładu.

Na poziomie genetycznym należy dążyć do zachowania możliwie jak najszerszej puli genowej, co sprzyja zwiększeniu odporności na zmieniające się warunki stresogenne, poprzez rozszerzenie bazy genowej biorącej udział w selekcji naturalnej. Wskazane jest zatem na możliwie jak największych obszarach zachowywanie różnorodności genowej. Można to osiągnąć przez maksymalne wykorzystanie odnowienia naturalnego pochodzącego od jak największej liczby osobników.

Prowadzona w lasach gospodarka selekcyjna dążąca do wyodrębnienia najcenniejszych ekotypów gatunków drzew leśnych również poważnie wpływa na zachowanie zasobów genowych. W związku z tym, że selekcję prowadzi się w kierunku populacyjnym, a nie osobniczym nie zachodzi obawa zawężenia puli genowej.

7.5. Akumulacja drewna drzew martwych

Przez wiele dziesięcioleci pozostawianie w lesie drzew martwych było traktowane jako naruszenie podstawowych zasad gospodarki leśnej, co zresztą miało swoje uzasadnienie w sztucznych, niestabilnych drzewostanach o uproszczonej strukturze. Rygorystyczne usuwanie posuszu doprowadziło jednak do wyeliminowania ze środowiska leśnego

niezwykle ważnej niszy siedliskowej, a z nią szeregu gatunków owadów saproksylicznych, grzybów, śluzowców, wątrobowców, porostów i mszaków, a także roślin wyższych – epifitów. Warto również przypomnieć, że w niektórych skrajnych warunkach odnawianie się gatunków drzewiastych jest możliwe jedynie na leżących pniach drzew martwych. W obecnie obowiązującej zrównoważonej gospodarce leśnej i zgodnie z zasadą lasu wielofunkcyjnego, konieczne jest odtworzenie tej niszy ekologicznej.

Instrukcja Ochrony Lasu obowiązująca od 1 stycznia 2012 r. wymaga usuwania z lasu martwych i obumierających drzew wg odpowiednich zasad, ale jednocześnie wprowadza pojęcia: „gospodarka martwą materią organiczną” oraz „drzewo biocenotyczne”. Na zrębach zupełnych ZHL przewidują pozostawienie fragmentów starodrzewu wraz z nienaruszonymi warstwami dolnymi, aż do naturalnego rozpadu. W ten sposób współczesne wytyczne określające sposób gospodarowania w lasach aprobuje pozostawianie na powierzchni leśnej pewnej ilości drzew obumierających i martwych, co jest gwarancją m.in. zachowania różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych. Metodyka monitoringu siedlisk przyrodniczych GIOŚ wskazuje, że prawidłowa ocena wskaźnika mierzącego ilość martwego drewna wymaga występowania go w ilości przynajmniej 20 m³/ha (dotyczy siedlisk 9110, 9130, 9170, 9150). Ta sama metodyka wskazuje również na konieczność pozostawiania drewna wielkoformatowego (ponad 3 m i 50 cm grubości) w liczbie przynajmniej 5 szt./ha.

Projektując plan cięć użytków rębnych przy cięciu uprzątającym w rębniach częściowych i złożonych, założono pozostawienie do 5% zasobów drzewnych do naturalnego rozpadu.

Decyzja o pozostawianiu na gruncie martwych drzew powinna uwzględniać bezpieczeństwo drzewostanu. Pozostawienie martwych drzew które zginęły w wyniku konkurencji lub uszkodzeń mechanicznych nie tworzy zagrożenia dla lasu, natomiast podejrzenie o infekcje bakteryjne i grzybowe, a także możliwość stworzenia bazy rozwojowej szkodliwych owadów, jest przesłanką do usunięcia martwych drzew poza powierzchnię leśną. Niekiedy pozostawienie zainfekowanych drzew jest możliwe po zastosowaniu dodatkowych zabiegów – zwykle korowania w odpowiednich terminach przewidzianych instrukcją ochrony lasu.

Jednorazowe pozostawienie docelowej ilości nie jest pożądane (ze względu na bezpieczeństwo), ani zwykle możliwe (ze względu na brak takiej ilości drewna). Ten proces powinien mieć charakter ciągły w okresie gospodarczym. Opracowania wymaga też strona techniczna tego procesu, tj. określenie przypadków okrzesywania, korowania, układania w stopy, dzielenia pni lub zaniechania tych czynności.

Według aktualnej inwentaryzacji drewna martwego, wykonanej łącznie z inwentaryzacją zapasu na powierzchni leśnej zalesionej, średnia miąższość drewna martwego (leżącego i stojącego) dla Nadleśnictwa wynosi 5,24 m³/ha, co stanowi 2,15% średniej zasobności, przy czym miąższość martwych drzew stojących wynosi 2,38 m³/ha, a leżących i fragmentów drzew 2,86 m³/ha. Pomiar drewna drzew martwych przeprowadzono na 441 z 3142 kołowych powierzchni próbnych wylosowanych do inwentaryzacji zasobów drzewnych (zgodnie z metodyką przyjętą w IUL). Całkowita miąższość drewna martwego stwierdzona na powierzchniach pomiarowych wynosi 85807,70 m³ na powierzchni leśnej zalesionej, co stanowi 1,82% zapasu. Prawdopodobnie rzeczywista miąższość drewna martwego jest nieco większa, ponieważ pomiary nie obejmują powierzchni I klasy wieku, gdzie ono także występuje. Można się również spodziewać zwiększania ilości drewna martwego pochodzącego z przestojów ponieważ w bieżącym okresie gospodarczym do uprzątnięcia przewidziano tylko 2 % miąższości tej grupy drzew. Należy również podkreślić, że pewne zasoby drewna martwego zakumulowane są w pniakach, które nie były objęte pomiarem.

8. Rozwój rekreacji i turystyki

W zbliżającym się okresie gospodarczym prace w zakresie zagospodarowania turystycznego należy skoncentrować na:

1. Ograniczaniu uciążliwości dla środowiska leśnego już istniejących obiektów i urządzeń turystycznych. Do działań tych zaliczyć można m.in. sprawne gromadzenie i wywóz śmieci, likwidacja dzikich wysypisk śmieci. Należałoby

w tym zakresie współpracować z gminami, które podobne postulaty przedstawiają w „Studiach zagospodarowania przestrzennego”.

2. Podnoszenie standardu obsługi ruchu turystycznego poprzez:

- budowę wiat i schronów przeciwdeszczowych na długich odcinkach szlaków,
- wyznaczanie miejsc do palenia ognia oraz możliwość zapewnienia opału,
- utrzymywanie i modyfikowanie istniejących ścieżek przyrodniczych (dydaktycznych),
- ustawienie tablic informacyjnych, oraz poprowadzenie ścieżek do ciekawych tworów przyrody, starych drzew, źródeł wody, kapliczek, itp.,
- wzrastająca popularność jazdy konnej powinna sprzyjać rozważeniu możliwości wyznaczenia następnych szlaków do jazdy konnej na terenie Nadleśnictwa,
- wydawanie informatorów o atrakcjach turystycznych w lasach Nadleśnictwa,

Wyżej wymienione zalecenia są przez Nadleśnictwo realizowane od wielu lat.

Rozwój niektórych nowych form turystyki przebiega w sposób niekontrolowany stwarzając liczne zagrożenia dla ekosystemów leśnych, unikatowych nieraz wartości przyrodniczych i prowadzonych zabiegów gospodarczych. W związku z tym korzystne byłoby, aby rozwój turystyki przebiegał przy współpracy nadleśnictwa z lokalnymi władzami samorządowymi.

W przypadku wyznaczania nowych miejsc postoju pojazdów, szlaków turystycznych lub innych urządzeń turystycznych przebiegających przez teren Nadleśnictwa lub w jego pobliżu konieczne jest uzgodnienie tych przedsięwzięć z Nadleśniczym, który może nie wyrazić zgody na tworzenie niektórych z nich.

9. Edukacja ekologiczna

Wyniki badań naukowych świadczą o dużej zależności między stanem świadomości ekologicznej społeczeństwa, a stanem środowiska. Wynika z nich także, że różne działania przyjazne środowisku są podejmowane przez ludzi tym chętniej, im wyższe jest wykształcenie. Sposobem na osiągnięcie pożądanego stanu świadomości społecznej jest realizacja planowych programów edukacji ekologicznej, obejmująca wszystkie grupy społeczne, wykorzystująca wszystkie struktury edukacyjne, formalne i nieformalne. Oddziaływaniem edukacyjnym należy objąć całe społeczeństwo z priorytetem dla szkolnictwa formalnego.

Edukacyjna działalność Nadleśnictwa może przybierać różne formy np.:

- publikacje naukowe i popularnonaukowe w czasopismach leśnych i przyrodniczych,
- publikacje w prasie lokalnej,
- udział w audycjach radiowych i telewizyjnych (zwłaszcza w programach lokalnych),
- wydawanie folderów, informatorów itp. o tematyce ekologicznej,
- organizowanie spotkań w ośrodkach edukacji ekologicznej, klubach, szkołach itp.
- wykorzystanie nowoczesnych technik przekazu informacji - umieszczanie na stronach internetowych artykułów czy też prezentacji propagujących edukację ekologiczną,
- wspieranie inicjatyw organizowania klas ekologicznych oraz tworzenie programów autorskich zarówno w szkołach podstawowych jak i średnich,
- zinventaryzowanie zawartości bibliotek szkolnych i pedagogicznych, oraz dofinansowanie tych bibliotek, które mogłyby stać się małymi centrami edukacji ekologicznej w swoim najbliższym rejonie.

Nadleśnictwo Rybnik prowadzi również edukację leśną przy pomocy własnych ścieżek edukacyjnych. Ważnym elementem edukacji ekologicznej docierającym do wszystkich turystów są tablice informacyjne. Powinny one zawierać podane w atrakcyjnej formie

informacje o osobliwościach przyrodniczych czy też kulturowych. Niewątpliwie należy unikać tablic z samymi zakazami. W obecnym czasie, gdy wycięcie pojedynczego drzewa może budzić szereg kontrowersji i protestów, wynikających często z braku dostatecznej wiedzy z zakresu biologii lasu, celowe jest uzupełnienie tablic zakazujących wstępu z powodu prac leśnych o takie informacje jak: rodzaj wykonywanego zabiegu, jego cel oraz uzasadnienie konieczności jego wykonania. Ważne jest umieszczanie takich informacji zwłaszcza w miejscach o dużym natężeniu ruchu turystycznego. Pozwoli to z pewnością rozwiązać szereg wątpliwości u osób stykających się z takimi pracami, jak również podniesie poziom ich wiedzy na ten temat. Szereg zajęć edukacyjnych odbywa się w „Izbie Leśnej”, w siedzibie Nadleśnictwa – dotyczy to szczególnie szkół, ale także stowarzyszeń i organizacji społecznych.

10. Zestawienie zadań z zakresu ochrony przyrody

Zestawienie zadań z zakresu ochrony przyrody w Nadleśnictwie Rybnik (Wzór nr XXIII)

Lp.	Lokalizacja zbioru drzewostanów o jednakowych zadaniach ochronnych (obręb leśny, leśnictwo, oddział, pododdział)	Ogólna charakterystyka wymagań ochronnych w zbiorze drzewostanów o jednakowych zadaniach z zakresu ochrony przyrody	Zadania z zakresu ochrony przyrody oraz przewidywane metody ich realizacji	
			Zadania obligatoryjne	Zadania fakultatywne (proponowane wskazania ochronne)
1	2	3	4	5
Parki krajobrazowe				
1.	„Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich”	Zakazy i dopuszczenia określa Ustawa o ochronie przyrody (Rozdz. 2. Art.24), oraz Rozporządzenie Woj. Śląskiego z 28 IX 2000 r.	Ochrona wynikająca z przepisów Ustawy i Rozporządzenia wojewody.	
Obszar chronionego krajobrazu				
2.	„Dolina Potoku od Solarni”	Zakazy i dopuszczenia określa Uchwała Rady Gminy Ornontowice z 30 X 2003 r.	Ochrona wynikająca z przepisów Uchwały.	
Pomniki przyrody				
3.	Drzewa pomnikowe, gład narzutowy	Wymagania ochronne określa Art. 40, i 45. Rozdz.1. Ustawy o ochronie przyrody	Ochrona wynikająca z przepisów Ustawy.	

11. Zdjęcia

Ze zbiorów Nadleśnictwa Rybnik

1. Leśnictwo Zacisze Biały Staw oddz. 51.

2. Leśnictwo Zacisze Biały Staw oddz. 51.

3. Leśnictwo Zacisze – Biały Staw oddz. 51.

4. Leśnictwo Zacisze – zalewisko oddz. 78 i.

5. Leśnictwo Ornontowice – oddz. 367 d „Biedaszyby”.

6. Leśnictwo Zacisze – Potok Czuchowski oddz. 78j/79h.

7. Leśnictwo Zacisze – zalewisko oddz. 78 i.

8. Leśnictwo Zwonowice oddz. 139 widok na Winną Górę.

9. Leśnictwo Oczków Centralne Składowisko Odpadów Górniczych oddz. 20.

10. Leśnictwo Oczków Centralne Składowisko Odpadów Górniczych, oddz. 20.

11. Leśnictwo Oczków Centralne Składowisko Odpadów Górniczych, oddz. 20.

12. Leśnictwo Oczków Centralne Składowisko Odpadów Górniczych, oddz. 20.

12. Załączniki

12.1. Lokalizacja chronionych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt

Nazwa gatunku	Adres leśny
Bóbr europejski	02-27-1-01-319 -r -00
Bóbr europejski	02-27-1-01-319 -t -00
Bóbr europejski	02-27-1-01-319 -w -00
Bóbr europejski	02-27-1-01-320 -j -00
Bóbr europejski	02-27-1-01-326 -a -00
Bóbr europejski	02-27-1-01-326 -b -00
Bóbr europejski	02-27-1-01-326 -d -00
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Ciemnówka zielona	02-27-1-03-14 -b -00
Wawrzynek wilczczyko	02-27-1-03-14 -b -00
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa całoroczna	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Wawrzynek wilczczyko	02-27-1-03-15 -b -00
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa całoroczna	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Wawrzynek wilczczyko	02-27-1-03-40 -w -00
Ciemnówka zielona	02-27-1-03-40 -x -00
Wawrzynek wilczczyko	02-27-1-03-40 -x -00
Centuria pospolita	02-27-1-03-69 -d -00
Kukułka szerokolistna	02-27-1-03-69 -d -00
Pierwiosnek wyniosły	02-27-1-03-69 -d -00
Pokrzyk wilcza jagoda	02-27-1-03-69 -d -00
Przetacznik górski	02-27-1-03-69 -d -00
Żywiec cebulkowy	02-27-1-03-69 -d -00
Żywiec gruczołowaty	02-27-1-03-69 -d -00
Centuria pospolita	02-27-1-03-70 -g -00

Nazwa gatunku	Adres leśny
Kukułka szerokolistna	02-27-1-03-70 -g -00
Pierwiosnek wyniosły	02-27-1-03-70 -g -00
Pokrzyk wilcza jagoda	02-27-1-03-70 -g -00
Przetacznik górski	02-27-1-03-70 -g -00
Żywiec cebulkowy	02-27-1-03-70 -g -00
Żywiec dziewięciolistny	02-27-1-03-70 -g -00
Żywiec gruczołowaty	02-27-1-03-70 -g -00
Centuria pospolita	02-27-1-03-71 -d -00
Kukułka szerokolistna	02-27-1-03-71 -d -00
Pierwiosnek wyniosły	02-27-1-03-71 -d -00
Pokrzyk wilcza jagoda	02-27-1-03-71 -d -00
Przetacznik górski	02-27-1-03-71 -d -00
Żywiec cebulkowy	02-27-1-03-71 -d -00
Żywiec gruczołowaty	02-27-1-03-71 -d -00
Ciemnóżycza zielona	02-27-1-03-72 -g -00
Ciemnóżycza zielona	02-27-1-03-84 -g -00
Skrzyp olbrzymi	02-27-1-03-84 -g -00
Żywiec gruczołowaty	02-27-1-03-85 -c -00
Kruszczyk siny	02-27-1-04-104 -c -00
Kruszczyk siny	02-27-1-04-104 -h -00
Kruszczyk szerokolistny	02-27-1-04-104 -h -00
Listera jajowata	02-27-1-04-104 -h -00
Pierwiosnek wyniosły	02-27-1-04-104 -h -00
Wawrzynek wilczelyko	02-27-1-04-104 -h -00
Kruszczyk szerokolistny	02-27-1-04-128 -f -00
Pokrzyk wilcza jagoda	02-27-1-04-128 -f -00
Kruszczyk szerokolistny	02-27-1-04-129 -d -00
Pierwiosnek wyniosły	02-27-1-04-129 -d -00
Żywiec cebulkowy	02-27-1-04-129 -d -00
Żywiec dziewięciolistny	02-27-1-04-129 -d -00
Wawrzynek wilczelyko	02-27-1-04-138 -h -00
Bóbr europejski	02-27-1-04-150 -g -00
Bóbr europejski	02-27-1-04-168 -j -00
Rosiczka okrągłolistna	dane wrażliwe
Żurawina błotna	02-27-1-05-149 -l -00
Bagno zwyczajne	02-27-1-05-149 -m -00
Rosiczka okrągłolistna	dane wrażliwe

Nazwa gatunku	Adres leśny
Żurawina błotna	02-27-1-05-149 -m -00
Długosz królewski	dane wrażliwe
Bóbr europejski	02-27-1-05-186 -f -00
Bóbr europejski	02-27-1-05-186 -g -00
Bóbr europejski	02-27-1-05-186 -i -00
Bóbr europejski	02-27-1-05-186 -w -00
Bóbr europejski	02-27-1-05-186 -x -00
Długosz królewski	dane wrażliwe
Długosz królewski	dane wrażliwe
Widłak goździsty	02-27-1-05-227 -b -00
Żywiec Paxa	02-27-1-06-236 -a -00
Czosnek niedźwiedzi	02-27-1-06-236 -c -00
Ciemnężycza zielona	02-27-1-06-237 -c -00
Czosnek niedźwiedzi	02-27-1-06-237 -c -00
Bóbr europejski	02-27-1-06-250 -k -00
Widłak goździsty	02-27-1-06-251 -b -00
Bóbr europejski	02-27-1-06-253 -d -00
Bóbr europejski	02-27-1-06-253 -f -00
Bóbr europejski	02-27-1-06-253 -g -00
Bóbr europejski	02-27-1-06-253 -i -00
Bóbr europejski	02-27-1-06-253 -j -00
Ciemnężycza zielona	02-27-1-06-277 -g -00
Żywiec gruczołowaty	02-27-1-06-277 -g -00
Bóbr europejski	02-27-1-06-282 -a -00
Skrzyp olbrzymi	02-27-2-07-245 -b -00
Skrzyp olbrzymi	02-27-2-07-245 -c -00
Skrzyp olbrzymi	02-27-2-07-249 -a -00
Skrzyp olbrzymi	02-27-2-07-249 -b -00
Skrzyp olbrzymi	02-27-2-07-255 -f -00
Tulipanowiec amerykański	02-27-2-07-257 -c -00
Tulipanowiec amerykański	02-27-2-07-258 -a -00
Skrzyp olbrzymi	02-27-2-07-48 -a -00
Skrzyp olbrzymi	02-27-2-07-50 -b -00
Czosnek niedźwiedzi	02-27-2-07-71 -f -00
Czosnek niedźwiedzi	02-27-2-07-71 -g -00
Czosnek niedźwiedzi	02-27-2-07-75 -b -00
Pióropusznik strusi	02-27-2-07-75 -b -00

Nazwa gatunku	Adres leśny
Żywiec gruczołowaty	02-27-2-07-78 -d -00
Czosnek niedźwiedzi	02-27-2-07-83 -j -00
Kruszczyk szerokolistny	02-27-2-08-112 -c -00
Rosiczka okrągłolistna	dane wrażliwe
Wełnianka szerokolistna	02-27-2-08-113A -k -00
Rosiczka okrągłolistna	dane wrażliwe
Ciemnocyca zielona	02-27-2-08-137 -d -00
Kruszczyk szerokolistny	02-27-2-08-90 -h -00
Ciemnocyca zielona	02-27-2-08-92 -c -00
Wawrzynek wilczelyko	02-27-2-08-92 -c -00
Pachnica dębowa	02-27-2-09-188 -i -00
Skrzyp olbrzymi	02-27-2-10-172 -g -00
Skrzyp olbrzymi	02-27-2-11-207 -g -00
Orlik pospolity	02-27-2-11-212 -d -00
Skrzyp olbrzymi	02-27-2-11-212 -f -00
Skrzyp olbrzymi	02-27-2-11-213 -d -00
Czosnek niedźwiedzi	02-27-2-11-228 -d -00
Tulipanowiec amerykański	02-27-2-11-228 -h -00
Ciemnocyca biała	02-27-2-11-268 -a -00
Lilia złotogłów	dane wrażliwe
Obrazki alpejskie	02-27-2-11-270 -c -00
Obrazki alpejskie	02-27-2-11-270 -g -00
Lilia złotogłów	dane wrażliwe
Rzekotka drzewna	02-27-3-12-75 -i -00
Traszka zwyczajna	02-27-3-12-75 -i -00
Żaba moczarowa	02-27-3-12-75 -i -00
Żaba trawna	02-27-3-12-75 -i -00
Traszka zwyczajna	02-27-3-13-50 -d -00
Grzebiuszka ziemna	02-27-3-13-51 -a -00
Żaba trawna	02-27-3-13-51 -a -00
Rzekotka drzewna	02-27-3-13-64 -f -00
Żaba trawna	02-27-3-13-64 -f -00
Ciemnocyca zielona	02-27-3-13-65 -m -00
Wawrzynek wilczelyko	02-27-3-13-65 -m -00
Żaba trawna	02-27-3-13-78 -d -00
Żaba trawna	02-27-3-13-78 -k -00
Żaba moczarowa	02-27-3-13-79 -a -00

Nazwa gatunku	Adres leśny
Żaba trawna	02-27-3-13-79 -a -00
Jarząb mączny	02-27-3-13-89 -c -00
Bóbr europejski	02-27-3-13-92 -m -00
Bóbr europejski	02-27-3-13-92 -o -00
Bóbr europejski	02-27-3-13-92 -r -00
Pióropusznik strusi	02-27-3-14-158 -a -00
Pióropusznik strusi	02-27-3-14-396 -a -00
Kumak nizinny	02-27-3-15-181 -c -00
Kumak nizinny	02-27-3-15-181 -d -00
Kumak nizinny	02-27-3-15-181 -g -00
Traszka grzebieniasta	02-27-3-15-181 -g -00
Bóbr europejski	02-27-3-15-194 -c -00
Grążel żółty	02-27-3-15-194 -c -00
Grzybienie białe	02-27-3-15-194 -c -00
Bóbr europejski	02-27-3-15-194 -g -00
Bóbr europejski	02-27-3-15-194 -h -00
Bóbr europejski	02-27-3-15-194 -i -00
Bóbr europejski	02-27-3-15-194 -l -00
Kumak nizinny	02-27-3-15-198 -c -00
Traszka grzebieniasta	02-27-3-15-198 -c -00
Bagno zwyczajne	02-27-3-15-204 -d -00
Grzybienie białe	02-27-3-15-204 -d -00
Rosiczka okrągłolistna	dane wrażliwe
Wełnianka pochwowata	02-27-3-15-204 -d -00
Żurawina błotna	02-27-3-15-204 -d -00
Długosz królewski	dane wrażliwe
Podrzeń żebrowiec	02-27-3-15-213 -p -00
Grzybienie białe	02-27-3-15-215 -d -00
Kotewka orzech wodny	02-27-3-15-226 -a -00
Grzybienie białe	02-27-3-15-227 -i -00
Kumak nizinny	02-27-3-15-227 -i -00
Grążel żółty	02-27-3-15-262 -b -00
Kumak nizinny	02-27-3-15-262 -b -00
Traszka grzebieniasta	02-27-3-15-262 -b -00
Bóbr europejski	02-27-3-16-263 -ax -00
Wydra	02-27-3-16-263 -ax -00
Kumak nizinny	02-27-3-16-277 -d -00

Nazwa gatunku	Adres leśny
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa całoroczna	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Bocian czarny- strefa okresowa	dane wrażliwe
Kozioróg dębosz	02-27-3-16-284 -k -00
Kozioróg dębosz	02-27-3-16-284 -l -00
Kozioróg dębosz	02-27-3-16-285 -h -00
Pachnica dębowa	02-27-3-16-285 -h -00
Kozioróg dębosz	02-27-3-16-285 -i -00
Kozioróg dębosz	02-27-3-16-286 -r -00
Kozioróg dębosz	02-27-3-16-292 -o -00

12.2. Wykaz drzewostanów o szczególnych walorach przyrodniczych

Adres leśny	Pow. [ha]	Siedlisko
Obręb Paruszowiec		
02-27-1-03-15 -b -00	5,43	LMŚW
02-27-1-02-33 -a -00	2,55	LW
02-27-1-03-50 -i -00	2,47	LŚW
02-27-1-03-50 -l -00	0,90	LŁ
02-27-1-03-67 -m -00	2,10	BMW
02-27-1-03-70 -g -00	7,75	LMŚW
02-27-1-03-71 -h -00	2,82	LMŚW
02-27-1-03-100 -i -00	1,68	LMŚW
02-27-1-04-102 -a -00	1,52	LMŚW
02-27-1-04-102 -g -00	5,92	LMŚW
02-27-1-04-128 -d -00	11,43	LŚW
02-27-1-04-128 -f -00	5,54	LŚW
02-27-1-04-129 -c -00	3,30	LMŚW
02-27-1-04-174 -b -00	0,61	BMŚW
02-27-1-04-174 -d -00	0,35	BMŚW
02-27-1-04-174 -g -00	1,04	LMŚW
02-27-1-05-186 -l -00	4,71	BMŚW
02-27-1-05-214 -f -00	1,24	BMŚW
02-27-1-05-216 -f -00	4,10	BMW
02-27-1-05-228 -g -00	1,19	BMŚW
02-27-1-06-237 -c -00	3,57	LMW
02-27-1-06-278 -c -00	2,30	LMŚW

Adres leśny	Pow. [ha]	Siedlisko
02-27-1-06-285 -g -00	3,61	LŚW
02-27-1-01-320 -h -00	0,80	LMŚW
02-27-1-01-326 -b -00	1,01	LMW
Obręb Rybnik		
02-27-2-10-21 -d -00	1,25	LŚW
02-27-2-10-21 -f -00	4,53	LŚW
02-27-2-07-48 -a -00	3,66	OLJ
02-27-2-07-48 -c -00	1,79	LŚW
02-27-2-07-49 -a -00	1,67	OLJ
02-27-2-07-49 -c -00	1,12	OLJ
02-27-2-07-49 -f -00	2,02	LŚW
02-27-2-07-50 -b -00	1,15	OLJ
02-27-2-07-50 -f -00	3,46	LŚW
02-27-2-07-52 -d -00	1,58	LŚW
02-27-2-07-52 -f -00	1,48	LŚW
02-27-2-07-56 -h -00	2,40	OL
02-27-2-07-57 -d -00	2,81	LŚW
02-27-2-07-60 -h -00	2,41	LW
02-27-2-07-60 -j -00	1,12	LŚW
02-27-2-07-62 -b -00	2,05	OL
02-27-2-07-63 -b -00	3,03	OL
02-27-2-07-63 -m -00	1,07	LW
02-27-2-07-63 -n -00	1,92	LŚW
02-27-2-07-64 -b -00	4,18	LŚW
02-27-2-07-66 -f -00	7,98	LŚW
02-27-2-07-66 -h -00	0,82	LŚW
02-27-2-07-66 -l -00	1,36	LŚW
02-27-2-07-66 -n -00	1,52	LŚW
02-27-2-07-66 -o -00	4,25	LŚW
02-27-2-07-67 -a -00	3,14	LW
02-27-2-07-71 -a -00	2,43	LŁ
02-27-2-07-71 -b -00	10,06	LŁ
02-27-2-07-71 -g -00	2,80	LŁ
02-27-2-07-74 -a -00	1,56	LMW
02-27-2-07-75 -a -00	2,12	LMW
02-27-2-07-77 -a -00	2,64	LMW
02-27-2-07-78 -d -00	3,37	LMW
02-27-2-07-81 -a -00	0,65	LMW
02-27-2-07-81 -f -00	0,73	LMŚW
02-27-2-07-81 -g -00	0,73	LMW
02-27-2-07-82 -c -00	4,43	LMŚW
02-27-2-08-92 -b -00	17,75	LMŚW
02-27-2-09-122 -i -00	2,99	LMŚW
02-27-2-08-128 -g -00	4,68	LMŚW
02-27-2-09-185 -b -00	3,28	LMŚW
02-27-2-09-189 -c -00	2,37	LMŚW
02-27-2-11-198 -d -00	1,16	OLJ
02-27-2-11-198 -i -00	0,59	OLJ
02-27-2-11-211 -d -00	0,53	LŚW
02-27-2-11-212 -c -00	0,42	LŚW
02-27-2-11-213 -b -00	0,46	LŚW

Adres leśny	Pow. [ha]	Siedlisko
02-27-2-11-218 -a -00	4,15	LŚW
02-27-2-11-218 -d -00	4,91	LŚW
02-27-2-11-224 -d -00	1,74	LŚW
02-27-2-11-229 -d -00	2,15	LŚW
02-27-2-11-236 -c -00	1,79	LW
02-27-2-07-245 -b -00	0,96	LMW
02-27-2-07-246 -a -00	0,62	LMW
02-27-2-07-252 -b -00	0,80	LMW
02-27-2-07-259 -c -00	0,97	LMW
02-27-2-07-260 -g -00	5,68	LŚW
02-27-2-07-261 -f -00	2,16	LŚW
02-27-2-11-267 -a -00	15,48	LŚW
02-27-2-11-270 -b -00	2,56	LŚW
02-27-2-11-271 -a -00	11,11	LŚW
Obwód Żory		
02-27-3-12-1 -n -00	0,96	LMW
02-27-3-12-44 -b -00	4,30	LW
02-27-3-12-44 -d -00	1,20	LW
02-27-3-12-44 -f -00	6,76	LW
02-27-3-13-64 -l -00	0,72	OL
02-27-3-13-65 -m -00	1,66	OL
02-27-3-13-65 -o -00	0,81	LMŚW
02-27-3-12-75 -m -00	2,21	LMW
02-27-3-12-75 -n -00	1,08	LMW
02-27-3-15-182 -c -00	3,83	LŚW
02-27-3-15-189 -s -00	1,04	LMW
02-27-3-15-196 -b -00	0,96	LMW
02-27-3-15-197 -b -00	1,01	LMB
02-27-3-15-198 -a -00	3,95	LMB
02-27-3-15-198 -b -00	4,68	LMB
02-27-3-16-206 -n -00	0,63	OL
02-27-3-15-225 -c -00	0,96	LMW
02-27-3-15-227 -j -00	1,36	OL
02-27-3-15-234 -a -00	0,98	OL
02-27-3-15-236 -c -00	1,98	LMB
02-27-3-15-237 -c -00	2,45	LMW
02-27-3-15-257 -c -00	1,61	LMŚW
02-27-3-16-276 -d -00	1,06	LMŚW
02-27-3-16-276 -l -00	0,59	LMŚW
02-27-3-16-284 -f -00	2,79	LŚW
02-27-3-16-299 -d -00	1,56	LMB
02-27-3-16-299 -f -00	1,74	LMB
02-27-3-16-300 -m -00	0,83	OL
02-27-3-16-301 -l -00	3,61	OL
02-27-3-14-350 -a -00	1,96	LŚW
02-27-3-14-362 -i -00	0,27	LMW
02-27-3-14-363 -f -00	0,84	LMW
02-27-3-14-379 -m -00	0,55	LMŚW
02-27-3-14-379 -n -00	1,41	LŚW
02-27-3-14-380 -g -00	1,16	LMŚW
02-27-3-14-383 -b -00	1,09	LMW

Adres leśny	Pow. [ha]	Siedlisko
02-27-3-14-387 -f -00	0,84	LMŚW
02-27-3-14-389 -h -00	1,50	LMŚW
02-27-3-14-390 -m -00	0,70	LMŚW
02-27-3-14-394 -a -00	0,21	LMŚW

13. Literatura

1. Agencja Inicjatyw Lokalnych „Wektory” Sp. z o.o. Program ochrony środowiska dla powiatu mikołowskiego. Mikołów 2003.
2. Biuro Rozwoju Regionu Spółka z o.o. Prognoza oddziaływania na środowisko projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rybnika. Katowice 2016.
3. Błońska A., Molenda T., Chmura D. Warunki występowania rosiczki okrągłolistnej (*Drosera rotundifolia* L.). Inżynieria ekologiczna Nr 29, 2012.
4. Celiński F., Czylok A. Różnorodność biologiczna i przyrodniczo-krajobrazowa „Uroczyska Głębokie Doły” koło Rybnika, Scripta Rudensia 1995, 5: 1-51.
5. Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska. Przyroda Górnego Śląska. kwartalnik nr 1 – 67, 1995 – 2012.
6. COMPAS: Województwo Śląskie część południowa. Mapa turystyczna
7. Celiński F., Medwecka-Kornaś A., Wika S. 1978: Potencjalna Roślinność Naturalna Górnego Śląska. Prac. Kart. Roślin PAN
8. Dulias R., Hibszer A. 1997: Geografia województwa katowickiego.
9. Dulias R., Hibszer A. 2004: Województwo Śląskie przyroda, gospodarka, dziedzictwo kulturowe.
10. Górnośląska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich Przyroda i Kultura. Mapa 1 : 50 000. Katowice 2002.
11. Górnośląskie Koło Ornitologiczne. Ptaki Śląska. Nr 18 – 22. 2011 – 2015 r.
12. Henkel K.: Ptaki Górnego Śląska. Przym. Gór. Śląska. 27. 28. 2002.
13. Katalog Obiektów Geoturystycznych w obrębie pomników i rezerwatów przyrody nieożywionej. Słomka T. (red.). AGH Kraków 2012.
14. Krotoski T. Ptaki Zbiornika Rybnickiego, Scripta Rudensia 1995.
15. Kondracki J. Geografia regionalna Polski. PWN Warszawa 1998.
16. Program Ochrony Środowiska Dla Powiatu Wodzisławskiego. 2013.
17. RDLP w Katowicach.: Leśny Atlas Turystyczny. Kraków 2008.
18. Rostański K. Chronione i rzadkie wartości botaniczne na terenie Parku Krajobrazowego „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich”. Scripta Rudensia 1994.
19. Standardowy Formularz Danych dla obszaru Natura 2000 PLB240003 Stawy Wielikąt i Las Tworkowski.
20. Standardowy Formularz Danych dla obszaru Natura 2000 PLH240040 Las koło Tworkowa.
21. Standardowy Formularz Danych dla obszaru Natura 2000 PLH240010 Stawy Łęczczok.
22. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach. Stan Środowiska w województwie śląskim w roku 2014. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Katowice 2015.
23. Strony internetowe gmin, organizacji społecznych i gospodarczych położonych w zasięgu Nadleśnictwa.

14. Kronika

